ఉండేదానను. కాని ఇప్పుడు నా అనుభవ
మువల్ల నేను తెలుసుకొన్నది మరొక వి
ధానము ఉన్నది. మంచి అంటే మానవ
సంబంధమైనదనిన్నీ అందుచేతనే
అప్పుడప్పుడు కొంత తెలివి తక్కువైన
దనిన్నీ నేను ఇప్పుడు గ్రహించేను.
స్త్రీలందరిలోను నేను ఎక్కువ సుందరి
నని అనుకొంటూ ఉంటిని; కాని అల్పు
లుకూడా నా అంత సుందరమైన వారే
అనిన్నీ వారిసౌందర్యము వారికి తెలియ
కుండా ఉండవచ్చుననిన్నీ నాకు ఇప్పుడు
అనుభవమైనది. సుశీలయొక్క కోమల
హృదయమునుండి వ్యక్తమయే భీరుతావి
లాసములు నేను చూపగలిగేవాటికంటె
ఎన్నోరెట్లు నిర్మలములై ఆహ్లాదకరములు
కూడాకాలేదా అని సుశీలను చూచేట
ప్పుడెల్లా నాలో నేను మననము చేస్తూ
ఉంటిని. ఆమెలో అనిర్వచనీయసౌందర్య
ముకలదని నాహృదయము నాకు తెలుపు
తూఉన్నది. ఆమెచేతులు చాచితే చా
లును; ఆచేతులు ఆమెహృద్గతనిధులతో
నిండిఉండును. చేతులనిండా అమూల్యము
లైనరత్నములు ఉన్నవని ఎరగనిఅంధు
రాలైన చిన్నపిల్లవలెనే ఆతరలగా స్త్రీ
తననిధులను సమర్పిస్తుంది.

మదనుడు:—రూపసీ, ఎంతచిత్రము నీవామె
గురించి నాతో ప్రసంగిస్తూఉంటే నిన్నే
నేను మెచ్చుకొంటూ మరీఎక్కువగా
నిన్ను మోహిస్తున్నాను. నీవామెను
... కాని ఆభాగడ్త అంతా
తిరిగి నీకే చెందుతున్నది. ఒక్కటేమాట
ప్రపంచములో దేదీఇకమార్చలేదు. ఈశ్వ
రుడు సంకల్పించినాసరే మరొక విధాన
కానేరదు. ఆమెయెడలగల ప్రేమ నీయెడ
లగలప్రేమకు వీసమంతైనా సరిపోలేదు.

రూపసి:—నేనిక్కడకువచ్చినప్పుడు అన్నీ సా
ధ్యమనిన్నీ ఎవరికీ వ్యథకలుగ అక్కరలే
దనిన్నీ నమ్మియుంటిని. కాని జీవిత
మాత్రము మనము సంకల్పించు
తయారుచేసే ఏర్పాటులకు సరిపడక
ఉన్నదని నేను ఇప్పుడు తెలుసుకొన
టున్నాను. నేను నీతో కలిసిఉంటూ ఇత
రులకు వ్యథకలుగచేస్తూఉంటే, నీవేనే
నేనేనీవని ఉండలేము. ఈనాటిమన ప్రే
వలె ఇకముందు మనప్రేమ ఉండదు.

మదనుడు:—నీవన్నదే వాస్తవము కావ
చ్చును. అయినా మనప్రవర్తన ఋజువై
నది కాకపోతుందా?

రూపసి:—ఆ, మదనా, ప్రవర్తన ఋజు
వైనదా కానిదా అనేచర్చతో లాభము
లేదు. ఋజుప్రవర్తన లేని వారికైనా
కన్నీరొలికేటట్లు నడచుటకంటె, జన్మాంతం
తా తప్పుమార్గములో ఉండుటే మేలని
నేను తలుస్తాను. ఈవిషయమై ఎవరేమి
చెప్పుతూఉంటారో నాకు తెలుసును.
కాని అదంతా ఎందుకు? ఈవిషయముగా
చెప్పేదొకటే లోతైనతత్వమును
మాటలు లవంతైనా మార్చలేవని తెలి
సిన్నీ, మంచిచెడ్డలనేమాటలే ...
చెప్పుతూఉండ ...

తక్కరపుమాటలునిరసించేతత్త్వమునే మనము గ్రహించాలి. మనము చెప్పేది, చేసేది ఎలాగున్నా, నిజముగా సరళస్వభావమే మనజీవితమును నడుపుతూ ఉంటుంది. సరళమైనదానికి వ్యతిరిక్తముగా ఉండే ప్రవర్తనంతా నిష్ఫలమై పోతుంది. మనము ఇంతఆలస్యముగా కలియడము ఎందుకు తటస్థించాలి? ఇంతకూ విధికృతమున్నా అదృష్టమున్నా ఒక్కటేకావని ఎవరు అనగలరు?

మదనుడు:— [రెండుచేతులతోను నిండా ఆమెను కౌగలించుకొని] రూపసీ, నీపై నాకు నిండా ప్రేమ ఉన్నది. మనలో ఉద్భవిస్తూ ఉన్నదే ప్రశస్తమైన ప్రేమ.

రూపసి:—[రెండుచేతులతో వానికంఠమున చుట్టుకొని] మదనా, నీపైనాకు నిండైన ప్రేమ ఉన్నదిసుమా. మనలో ఉద్భవిస్తున్న ప్రేమ ఎప్పటికీ నశించదుసుమా. [నిశ్శబ్దము.]

మదనుడు:—మనమిద్దరమూ దూరమైనప్పుడూ, ఈనాటి మననిండుప్రేమ అంతకంతకు తిరిగిపోయి శేషించినది జ్ఞప్తికిరాక, అన్నివస్తువుల వలెనే క్రమక్రమముగా అస్ఫుటమై అయినప్పుడు మనజీవితము ఎలాగుండునో ఆస్థితిగురించి ఏమైనా ఆలోచించినావా? ...వచ్చేసంవత్సరము నేనేమిచేస్తానో, నీవేమిచేస్తావో, ఎక్కడ ఉంటామో! మనము దూరముగా ఉండి, నేనూ కలియాలనిఆశపడుతూ శూన్యహృదయముగా చేతులు చాసగా ఉత్కంఠహృదయములతో తొం పడుతూ ఉంటే, మందగతిగలకాలము సామీప్యము ఒప్పనిదూరము మనమీద చికాకుపడును కాబోలు. మనమధ్యను అడ్డముగా సంవత్సరాలు, దినాలు, అడవులు, చెట్లు పెరిగి వ్యాపించి మనలనిద్దరినీ విడబరుస్తూఉంటే; మనప్రేమ మాత్రము ఎట్టిమార్పూ చెందకుండా స్థిరముగా ఉంటున్నాదని మనమెంత చెప్పుకొన్నా, ఒకటి మాత్రము వాస్తవము: మనవియోగము హెచ్చు అవుతూ ఉండడముచేత మన ప్రస్తుతప్రేమ బాగా జ్ఞాపకానికిరాక వాడిపోయి కృశించినదానివలెనే అస్ఫుటముగా వ్యక్తమవుతూ ఉండుట చాలామార్లు సంభవించక మానదు.

రూపసి:—మదనా, నాకాసంగతి తెలుస్తును. ...ఇక్కడ మనము సుఖముగా ఉండవచ్చును. అక్కడో దుఃఖము తప్పదు. అయినప్పటికీ నేను చేస్తానన్నపనే చేయదగినపని అని మనమిద్దరమూ భావిస్తున్నాము. నన్నిక్కడ శాశ్వతముగా ఉంచివేయగలిగేమాట అనుట సాధ్యమైనా, నీవుదానిని అనవు. అనరాదుకూడాను. ఇతరులెవరూ ఆశించనిదానిని ప్రేమించేవారందరూ ఇతరులభావనలోనికైనా తాని దుఃఖములకు పాత్రులుకావలసినదే. దుఃఖములు అనుభవించినంతమాత్రాన ప్రతిఫల మూంటుందనిఅనుకోకూడదు. ఒకవేళ ఉంటుందన్నా మనము ఉభయులమూ దేనినీ కోరవలసినవారము కాముగదా

రంగము 3

గోపురము క్రింద

[రూపసిమదనులు ప్రవేశింతురు]

రూపసి:—నేను ఆమెనుచూచి ఒక్కనిమిష మైనాకాలేదు. సముద్రమునుండివచ్చే నీటి కాకులు అరుస్తూ ఆమెచుట్టూ ఎగురుతూ ఉంటే, ఆమె వాటితో ఆడుకొంటూ గోపురముమీద కనబడ్డది. రెండుమూడు రోజులనుంచీ ఇరవైనాలుగుగంటలూ అక్కడే ఉంటూఉన్నది. అదేమోకాని ఇదంతా చూస్తే ఒకవిధమైన వింతవింత ఊహాపోహాము నామనస్సులో పొడచూపుతున్నది. మునుపటికంటే తక్కువగా దుఃఖపడుతున్నట్లు పైకికనబడ్డా, మన స్సులో మాత్రము ఎక్కువగా బాధపడు తున్నట్లు అగుపడడముచేత ఆకోమలహృ దయములో గంభీరముగా ఏదోపన్నుగడ తయారవుతూ ఉండనేమోఅని నాకు తోచింది.

మదనుడు:—పూర్వపుస్థితిని జ్ఞాపకముతెచ్చు కొంటూ, నవ్వుతూ ఉండెనుకాబోలు. ఎప్పుడూ ఏదో ఒకచిన్నపాట పాడుతూ ఉండేదికాదూ? ఆమెను ఆవరించుకొని, ఒకచిత్రమైన తేజస్సు ఉన్నట్లు మనముం దట నడుస్తూఉన్నప్పుడు అగుపడేది. చూడు; ఆమె కొంచెము శాంతపడేదాకా నీప్రయాణముసంగతి ఎత్తడము మంచిది కాదు. ఆమె హృదయములో ఉద్భవిస్తూ ఆ [illegible] ఉన్న ఆభావ నలు స్థిరపడి ఆమెఆత్మలో నాటుకొనే వరకూ మనము ఆఊసు ఎత్తవద్దు.

రూపసి:—ఆలాగుకాదు. ఈరోజున నేను ఆమెతో చెప్తాను. ఏమిటి చెప్పడమో కూడా బాగా ఆలోచించేను; ఆమె ఎక్కు వనొచ్చుకోకుండా ఉండాలని వాస్తవమైన కారణము మరుగుపరచాలని మొదట అనుకొన్నాను...ఆలాగునవ్వాకు, మదనా, నేను అనేకవిషయాలలో అందరిఆడవాళ్ల వంటిదానను కాకపోవడముచేత, అబద్ధము చెప్తానంటే నీకువింతగాతోచిందికాబోలు, కాని నా హృదయాంతరస్థముగా నా కున్నూ వంకరటింకర అల్పబుద్ధి అందరిఆడ వాళ్లకూ ఉన్నట్లే ఉన్నది; కామదేవుని ఆజ్ఞాప్రకారము నా అక్కచెల్లెళ్లవలె నాకున్నూ ప్రేమసంబంధమైన అసత్యము సులువుగా అబ్బుతుంది. నీపై నాకు వలపులేదనిన్నీ, ఉన్నాదని భ్రమ పడి మోసపోతిననిన్నీ, ఏమాత్రమైనా ఎప్పుడైనాఉంటే అది హరించిపోయినద నిన్నీ, ఏవేవో చాలాచాలా చిన్నచిన్న సంగతులు చెప్పదామని నిశ్చయించేను. ఆలాగు చెప్పడమువల్ల ఆమెకు నాయం దుగల గౌరవముతగ్గినా, ఆమెదుఃఖము కూడా తగ్గుతుందని నాఅభిలాష. కాని ఈలాగు చెప్పడము ఉచితముగా లేక పోవుటచేత, ఆమె స్వచ్ఛమైన విశాలనే త్రములు నాకంటపడగానే, ఆలాగుచె ప్పడము అసంభవమైపోయినది; మరిచె ప్పలేకపోయి[illegible]: ఆమెకంతస[illegible]

రము వినబడుతున్నది; విను. చల్లగా పాడుకొంటూ గోపురముమెట్లు దిగుతూ ఆమె వస్తున్నది...మదనా, నీవు వెళ్లిపో, ఆమెతో నేను మాట్లాడవలసినది ఉన్నది. నీతో చెప్పలేనిసంగతులు నాతో చెప్పతుంది. అంతేకాకుండా ఇద్దరెవరైనా మూడోవాళ్లులేకుండా ఒంటరిగా ఉన్నప్పుడే, నిజము స్వర్గమునుండి ఉట్టిపడ్డట్లు సరిగా హృదయమునుండి పైకి ఉబ్బిపొర్లి పడుతూవస్తుంది.

[మదనుడు వెళ్లిపోయినాడు. నిశ్శబ్దము. సుశీల పాడుతున్న గీతము రానురాను స్పష్టముగా వినబడడము ఆరంభించినది.]

(సుశీల ప్రవేశము)

రూపసి:—సుశీలా, నీకళ్లలో ఈరోజు వింత కళ కనుపిస్తున్నది.

సుశీల:—అవును, రూపసీ, నాకొక చక్కని భావము తలపుకు వచ్చినది.

రూపసి:—నాతో చెప్పమీ వింటాను. చక్కని భావములు దాచివేయకూడదు; విని ప్రపంచమంతా సుఖపడుతుంది.

సుశీల:—అబ్బా, నీతో ఇప్పుడిప్పుడే చెప్పను. సుశీలకుకూడా రహస్యాలుఉంటవి; ఆతలంపు ఎప్పటికీకూడా రహస్యముగానే ఉండాలి...నీవే సుశీలవైయుండి, మరొక రూపసి, నీకంటే రూపవంతురాలు, మరొకర్తెవచ్చి, మదనుని బాహువులుచాచి కౌగలించుకొంటే నీ వేమిచేస్తావోగదా!

రూపసి:—సుఖముగా ఉండడానికి ప్రయత్నముచేస్తాను. ... కొ, త్తతేజస్సు ...టివచ్చిందిగదా అని సంతోషిస్తా, ...వు నాయెడల ప్రేమతో ఉన్నట్లే ఆమెపై ప్రేమతో ఉంటాను.

సుశీల:—నీకు మత్సరము కలగదూ?

రూపసి:—చెప్పలేను సుశీలా... బహుశా హృదయాంతరములో పొటకరిస్తుంది కాబోలు... ఒకవేళ పొటకరించినా ఒక్క నిముషమే...వెంటనే అది ఉచితముకాదని గ్రహించి, సుఖముగా ఉండవలెనని ప్రయత్నము చేస్తాను!

సుశీల:—రూపసీ; ఇక నేను సౌఖ్యపడతాను.

రూపసి.—నీవింక ఒక్కక్షణమైనా దుఃఖముతో మద్ది ఉండవు.

సుశీల:—నాఆలోచన మంచిదే అని నాకు నిశ్చయమైతే నాకునిండా సుఖమే ఇక.

రూపసి:—సుశీలా, అయితే, నాకుచెప్పకుండా ఏదో కొంత దాచివేస్తున్నావుగదూ?.

సుశీల:—అవును. కాని, అదిస్ఫుటమై చక్కనిది. అయేవరకైనా దాస్తాను. ఆతరువాత...

రూపసి:—ఎప్పటికి ఆచక్కదనము కుదరదము?.

సుశీల:—నాకు తెలియగానే... సుశీలకూడా చక్కగానే ఉంటుంది...చూస్తావుగదా... నీవు, మీరిద్దరూ అప్పుడునాయెడల చాలా ప్రేమ చూపిస్తారు.

రూపసి:—ఇప్పుడు ఉన్న ప్రేమకంటెనా ఎక్కువ ప్రేమ...

సుశీల:—నీవే నేనైతే ఏమిచేసిఉందువో తెలుసుకోవాలని చాలా కుతూహలముగా ఉన్నది.

రూపసి:—సరేగాని చెప్పవేమీ సుశీలా...

సుశీల:—నేను ఒకవేళ చెప్పినా, చెప్పిందీ, తలచుకొన్నదీ ఒక్కటేకానేరవు. అంతేకాకుండా నీవుకూడా అప్పుడు నిజము చెప్పలేకపోతావు.

రూపసి:—నేను నిజము చెప్పతుండలేదూ?

సుశీల:—అవునులే, ఇదివరకు నిజము చెప్పతూఉండేదానవు. ఇప్పుడుమాత్రము నిజము చెప్పలేదు.

రూపసి:—సుశీలా, ఇవ్వాళ అంతా వింతగా ఉన్నావు నీవు. కాని నీవు పొరపాటు పడ్డావేమో జాగ్రత్త.

సుశీల:—ఎంతమాత్రమూ పొరపాటుకాదు; ముమ్మాటికీకాదు... రూపసీ, ఇదీ ఒక ముద్దు... నేను పొరపాటుపడలేదని ప్రతీ ముద్దూ ఘోషిస్తున్నాదిసుమా.

రూపసి:—నీఆత్మ నీలోపల సంతోషముతో గెంతుతున్నాదా అన్నట్లు నీ కళ్లు ప్రకాశిస్తున్నవి.

సుశీల:—నీవైతేదాచివేయాలని ప్రయత్నము చేస్తున్నావు కాని, నీకండ్లలో కూడా తేజస్సు ప్రకాశిస్తున్నది.

రూపసి:—నాలోనూ ఒక ఆలోచన ఉన్నది సుశీలా. నీతో చెప్పవలసినదేకూడా.

సుశీల:—ఏమిటది, రూపసీ, నాలాగే నీవు [illegible] భయపడుతున్నట్లు ఉంది. నాదీ నీదీ ఒక్కటే నేనేమిటి చెప్పవూ?

రూపసి:—సుశీలా, ఏమిటన్నావు నీదీనాదీ... ఏమిటది?

సుశీల:—ఏమీలేదు; ఏమీలేదు... నేనేదో ...వేగిరముగా చెప్పవు నీతలపేమిటో...

రూపసి:—సుశీలా, నేను చెప్పితే, నీకు వ్యథ కలుగుతుందేమో సుమా, వాస్తవముగా నీకు అందువల్ల సుఖమే రావలసిఉన్నా...

సుశీల:—రూపసీ, మరి ఏడవను; ఒక్కచుక్కైనా కన్నీరు ఒలుకనీయను.

రూపసి:—[చేయిపట్టుకొని] సుశీలా, నీవనే మాటకు అర్థమేమిటో చెప్పవా? అంత చాలావింతగా మాట్లాడుతున్నావు.

సుశీల:—వింత ఏమీలేదు. మరిఏడువను. అంతే. ఏమి? అదేకదూ [illegible]!

రూపసి:—ఏదీ, నావైపు కళ్లువిప్పిచక్కగా చూడు.

సుశీల:—సరే, చూచి, నీకేమి [illegible]పడ్డదో చెప్పు.

రూపసి:—ఆత్మకు సంబంధించినదంతా కండ్లలో వ్యక్తమవుతుందని మనము ఎంతచెప్పకొన్నా, తీరా కండ్లవైపు తేరిపారచూస్తే అంతా మాయమయిపోయిందే. నేను వ్యక్తము చేయలేని భయములకు లొంగిపోతూ నీస్వచ్ఛమైన కన్నీటిప్రవాహము ముందర వేయవలసిన ప్రశ్న పొందుపరచలేకుండా నేను నిలుచున్నప్పుడు నాకు ప్రత్యుత్తరముఇచ్చుటకు బదులుగా నన్నే

ఆచంచలనేత్రములు "నీవేమిటికని పెట్టాలని ఆలాగు చూస్తున్నావు" అని అడుగుతూ ఉన్నట్లు ఉన్నవి.

[నిశ్శబ్దము]

సుశీల:—రూపసీ......

రూపసి:—సుశీలా...

సుశీల:—నీవు చెప్పాలనుకొన్నది ఏమిటి?

రూపసి:—సుశీలా, ఈలాగుదా. చూసేవా, ఇంకా మరికొంచెము అయినట్లైతే, తనకీ ప్రపంచములో ఉన్నదంతా నేను దోచుకొని ఉందునుగదా.

సుశీల:—విచారముగానున్నావు, రూపసి?

రూపసి:—దా, సుశీలా, ఇక్కడ నీగోపురము ద్వారమువద్ద కూర్చొందాము, రా. నీవు నేను మొట్టమొదట కలిసినప్పుడు ఏలాగు ముద్దాడుకొంటూ కలిసికూర్చొని ఎట్లు మాట్లాడుకొన్నామో, ఆలాగు మాట్లాడుకొందాము, రా. జ్ఞాపకముందా, ఆవేళ నూతి ఒడ్డున జ్ఞాపకముందా; సుశీలా, నెల క్రిందట...; ఉన్నవస్తువులు ఎన్నో ఈలోపున నశించిపోయినవి; లేనివి ఎన్నో పుట్టినవి; ఆత్మకు నూతన తేజస్సు ఎన్నో చోట్ల కలిగినది... ఇటువంటి సమయము ఒకప్పైనా మరి మనకు దొరకదు; రేపు ఉదయము నేను మిమ్ములనందరిని విడిచి నాదారిని పోతాను. ఇట్టిస్థితిలో ఉన్న మనహృదయములు తుదకు మనము చేయబోయేపనివల్ల క్షోభిస్తున్నట్లు ఉన్నవి...

సుశీల:—రేపా వెళ్లాలని నీఉద్దేశము?

రూపసి:—అవును సుశీలా, రేపే, అదే నీతో చెప్పాలి అని అనుకొన్నది. ఒక్కమారు గభీమని వింటేవచ్చే దుఃఖమంతా నీహృదయమును భేదించకుండా ఉండాలని నిజము చెప్పడము మానివేదామని మొదట తలచినాను. కాని నీసంగతి ఆలోచించగానే, ఆలాగు కుదరదని నాకు తట్టింది. నీకు సుఖముకలుగవలెననే నేను వెళ్లడానికి నిశ్చయించేను. నేనేమీ దాచకుండా ఉన్నదిఉన్నట్లే చెప్తాను చూడు. వెళ్లిపోవడము నాకు చాలాదుఃఖముగా ఉంటుందని నీకు తెలుసును. కాని మనమందరమూ ముగ్గురమూ కూడా కొంతకొంత త్యాగము చేయకతీరదు. ఈ త్యాగమంతా అన్నిటికంటె ప్రబలమైనదానికొరకే అని మనకందరకి తెలుసును. అట్టిత్యాగమునీవు కూడా చేస్తున్నావు అని నాకు తెలుసును.

సుశీల:—రేపు నీవు వెళ్లవద్దు.

రూపసి:—రేపు ఎందుకువద్దు, వెళ్లక తప్పక పోయినప్పుడు?

సుశీల:—నేను చెప్పవలసినది చెప్పినదాకా నీవు వెళ్లవద్దు.

రూపసి:—అయితే త్వరలో చెప్పివేయి.

సుశీల:—సరేకాని, ఇప్పుడు నీవు నాతో చెప్పినది మదనునికి తెలుసునా?

రూపసి:—తెలుసును.

సుశీల:—నాకు మరివిచారములేదు, రూపసి.

రూపసి:—నీతో చెప్పకుండా వెళ్లిపోతే ఏమి చేసిఉందువు, సుశీలా?

సుశీల:—నీ వెనకాతలే నిన్ను వెంటాడించి వచ్చి, నిన్ను తీసుకొని వచ్చిఉందును.

రూపసి:—నేను అగుపడకపోయిఉంటే?

సుశీల:—నిన్ను వెదకడముకోసమే నాజీవితమంతా వినియోగపరిచి ఉందును.

రూపసి:—నాకంటెముందరే నీవు వెళ్లాలనా నీఉద్దేశము? అదేనా నీవనేది ?

సుశీల:—ఆలాగుకాదు. ఆలాగైతే ఖేదము తప్పదు. సుఖముగురించే నేను ఆలోచిస్తూఉండేది. ఎవరితోను ఒక్కమాటైనా చెప్పకుండా వెళ్లిపోదామా అని నేనున్నూ ఆలోచించేను; కాని ఇప్పుడు....

రూపసి:—అందుచేత నీవు వెళ్లవుగదా?

సుశీల:—రూపసి, వెళ్లను. అబ్బా, ఈఇల్లు విడిచిపెట్టను.

రూపసి:—అది నీనిశ్చయమేకదా, నీహృదయములోనుండి వచ్చినసంగతేకదా. అది ఖరారేనా!

సుశీల:—ఆహా, ఆలాగే, నాకు శాశ్వతసుఖము ఉండాలని, ఆలాగే.

రూపసి:—నేను రాకపోయి ఉంటే బాగా ఉండియుండును కాబోలు.

సుశీల:—ఆలాగైతే సుఖమూలేదు, దుఃఖమూలేదు. నాకు నేనేవ్యక్తముకాకుండా ఉండిపోయి, నేను అనేవస్తువే లేకపోయి ఉందును.

రూపసి:—చూడు, నిద్రపోతూఉండేవాళ్లను తె [illegible] ాను; అందులోకి ఆనిద్రలో వాళ్లు సుఖముగాను, సరళముగాను ఉన్నప్పుడు, మరీకూడదు.

సుశీల:—అవును నిజమే లేపివేస్తే, మళ్లానిద్రపోవుటకు ఇష్టపడరు...నాకళ్లు విప్పిచూడకముందు నేనున్నస్థితి జ్ఞప్తికివస్తే, నాకే సిగ్గువేస్తుంది; ఎవరికీ కనబడకుండా, దాగుండాలని ఉంటుంది, ఏమీ తెలియకుండా గ్రుడ్డిపిల్లవలె, మదనుని ముద్దాడేదానను,...కాని, చూడు, నాకేమి తెలియకపోవడానికి, అంతకీ, నేనేకారణమా? అంతానాతప్పేనా? ...ఇప్పుడో, రాత్రి నిద్రపోతూఉంటే మదనుని చూచేను; అప్పుడు, ...రూపసీ, చెప్తా...

రూపసి:—[కౌగలించుకొని] సుశీలా, ముద్దులగుమ్మడీ.

సుశీల:—అన్నను, అప్పుడు ముద్దాడేను; అతను మాత్రము లేవలేదు. నా కేలాగుఉండెనంటే, ఆకిటికీలనుండి కనబడుతున్న చుక్కలన్నీ ఆకాశమువిడిచిపెట్టి నాహృదయములో ఉండిపోయి అక్కడే ఒకస్వర్గము నిర్మిస్తున్నాయా అని తోచింది. రూపసీ, నీకీ ఆనందము తెలియదుగదా. అన్నీ ఇదివరకే నీకుతెలిసియుండడముచేత నాకు ప్రాప్తించిన ఈ అపూర్వానుభవము నీకు ఎందుకు? నీవు మోహించినవానితో "నీపై నాకుప్రేమఉన్నది" అని కండ్లు విప్పిచూస్తూ చెప్పడమంటే ఏమిటో, ఇప్పుడు తెలిసింది...అయినా వెళ్లిపోవాలని, చచ్చిపోవాలని నాకెందుకు ఊహ మళ్లామళ్లా కలుగుతూ ఉంటుందో నాకుతెలియకుండా

ఉన్నది...నాకు సుఖముగానే ఉన్నదికాని ఇంకా ఎక్కువసుఖముగా ఉండడానికని చచ్చిపోవలసిఉంటే కులాసాగా చచ్చిపోతాను.

రూపసి:—చాలాచాలా సుఖముగా ఉన్నప్పుడు మాత్రము చావుగురించి ఆలోచించుట చాలా ప్రమాదము...నీఉద్దేశముల గురించి నాకొకఅనుమానము కలిగిందని ఒప్పుకొంటాను. ఒక్కనిముషము క్రిందట నీవు చావుగురించి అన్నది నిజముగానీ...

సుశీల:—అవును. అనుమానమెందుకు? అటువంటి ఉద్దేశము సరళహృదయుము గల ఆడపిల్లలకందరికీ సహజముగా కలుగుతుంది.

రూపసి:—చక్కగా చూడలేని కోమల హృదయముగలవారికీ చావు మంచిదని అనిన్నీ, నిండుప్రేమకు నిదర్శన మనిన్నీ తోస్తుంది. కాని వాస్తవముగా చూస్తే ప్రేమించేవారే జీవించిఉండవలెను; ప్రేమించినకొలదీ జీవిస్తూఉండవలెను. అంతేకాకుండా నీప్రేమ ఆమోస్తరు ప్రేమకంటె కూడా ఉత్కృష్టమైనది. చావు తెచ్చిపెట్టి ఇద్దరిస్నేహితులను శాశ్వతముగా విడపరచేవారు, అందుచేత అగాధమైన దుఃఖకూపములో పడద్రోసేవారు ఎట్టివారో అయియుండవలెను; చావు అందుచేత మహాఘోరమైన కృత్యము సుమా.

సుశీ:—నాఅనుమానము నేను చెప్పేదునా, యాపసీ?

రూపసి:—సుశీలా, అంతాచెప్పివేయి, అంతా నేను చెప్పేనుకాను! మనకీమనకీమధ్య మనస్సులలో ఏమీలేకుండాఉంటే ఎంతో బాగుంటుంది. మనభావములను పరస్పరము తెలియనీయకుండా దాచేదైతే మెత్తని పువ్వైనాసరే మన హృదయములమధ్య ఉండనీయవద్దు....

సుశీల:—దానిగురించి ఒక్కక్షణము ఆలోచించేను.

రూపసి:—చావుగురించా?.

సుశీల:—అవును కాని, కొంతసేపటిక్రిందట అలాగు ఆలోచించేను. ఆతరువాత నీవిప్పుడు చెప్పినదంతా నాలోనేను అనుకొన్నాను. అప్పుడు మరొక ఊహ...

రూపసి:—అదేమిటోగదా!

సుశీల:—చావుకు వ్యతిరిక్తమైనదాని గురించి; జీవితముగురించి... కాని దానిని చెప్పడానికి ఇంకా సమయముకాలేదు. సరేనులే,నీకు తెలుస్తుందికదా... వర్ణించిచెప్పలేను కాని నాహృదయము... నీవేనా అన్నావు నా ఆత్మ ఆనందముతో కుప్పిగెంతులువేస్తున్నట్లు ఉన్నాదని...నీవేనేనైయుంటే ఏమి చేసిఉందువో ఇప్పటికి తెలిసింది నాకు...

[ఒకరిచుట్టు ఒకరు చేతులువేసికొని నిష్క్రమింతురు.]

పురాణస్మృతితరంగిణి

శ్రీకారము

(శ్రీ వేంకటపార్వతీశ్వరకవులు)

శ్రీరాముని దేవేరిన్, వీరవనిత, లోకమాత వెఱవక చెనకం
గోరి రఘువీరశరదు, ర్వారాగ్నిన్ మ్రగ్గనేల రావణతృణమా!

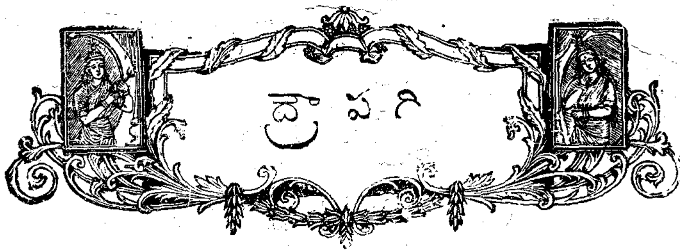
మ. మణిహేమప్రభలన్ వెలార్పఁగల సామర్థ్యంబు నీ కబ్బినన్
మణులే నిన్ను వరించి మించఁగల సామ్రాజ్యంబు సేకూరిన
న్మణికి న్నీకును గల్గు హస్తిమశకాంతంబైన పార్థక్యమున్
దృణమా! యెవ్వ రెఱుంగ రిట్టియెడ నీ ధృష్టత్వ మిం కేటికిన్?

మ. నిను నీయంతటి జీవిగా నెఱిఁగి నీ నిత్యప్రమోదైక జీ
వనము న్నిత్యరసాస్పదంబుగ నొనర్పం జూచుకొమ్మా! తృణం
బనుమాటం దలపోయ కీ పగిది మోహభ్రాంతిచేఁ బచ్చ ప
చ్చని సంసారము పాడుసేసికొను దుస్సంకల్పముల్ చెల్లునే?

సీ. ఊఁచివైచిననైన నొప్పదప్పకయుండఁ, గలయఁ గ్రమ్మఁగఁజాలు కడిమియున్న
ముంచివైచిననైన మొప్పు నొవ్వకయుండఁ, దలయెత్తికొనఁజాలు బలిమియున్నఁ
జిదిమివైచిననైనఁ జెలువుగందకయుండఁ, జిగురువెట్టఁగఁజాలు చేవయున్నఁ
బెఱికివైచిననైన వరుగువాఱకయుండఁ, గాలునిల్పఁగఁజాలు కడకయున్న
నసిగలిగియున్న బసిమించు మిసిమియున్న, వసుమతీధారణమునఁ బెం పెసఁగియున్న
నవనతింగాంచు తృణమవే యవుదుగాని యా సమున్నతమేరు వె ట్లౌదువీవు?

సీ. కఱకుదేఱినవాఁడి కక్కులకొడవంటి, తలకోఁతఁబడకుండ దాఁగఁగలవె?
పదనుదేఱిన గట్టి పట్టెంపుఁదవుగోల, రాపులఁబడకుండ నోపఁగలవె?
మొక్కదేఱిన సూదిమొనసూపు కఱుకోల, తొలుపులఁబడకుండ నిలువఁగలవె?
మలుపుదేఱినకోఱ ములుపంటినిడుగోల, బారిని బడకుండ బ్రదుకఁగలవె?
నీ బ్రదుకు నీవుచూచికో నేరకిట్లు, లలితవాసంతికాలవాలమునఁ జేరి
యలముకొనఁజూచె దిది యేటి యాస నీకు?, దుడుకుఁ జేఁతల కొడబడి చెడకె తృణమ!

సీ. ధ్యానింపనేల ధాత్రీనందనాసక్తిఁ, గులనాశనము దెచ్చికొనఁగనేల?
కోరంగనేల కేదారకన్యాలీల, దుంపనాశనముగాఁ ద్రుంగనేల?
కామింపనేల యా రామలతాతన్విఁ, గూఁకటివ్రేళ్లతోఁ గ్రుంగనేల?
ఆసింపనేల సీతాసన్నిధానంబు, మూలవిచ్ఛేదమై పోవనేల?
గడ్డిపోఁచ! నీకింత 'పోగాల'మేల?, మరగి చెడిపోక నాబుద్ధి తెరువుఁబట్టి
తుమ్మబీడులనుబట్టి, పశువులనుగాచికొనియైన బ్రదుకరాదె!

బంకించంద్రుఁడు

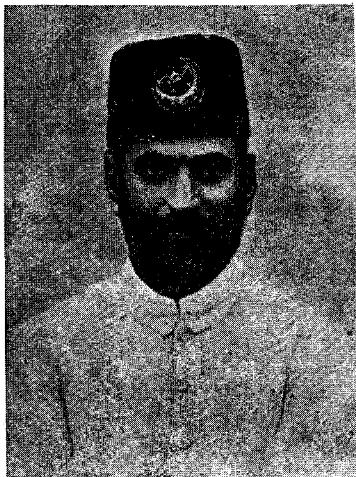
శ్రీమతి పులుగుర్త లక్ష్మీనరసమాంబ గారు

ప్రాచీనము లైన నేమి? హిందూకావ్య నాయికల చరిత్రము లన్నియు నొక్కయచ్చునఁ దీసిన ట్లున్నవి. పతిపరాయణత, కోమలప్రకృతిసంపన్నత, లజ్జాశీలత, సహిష్ణుత మున్నగు గుణములకు విశేషాధికారిణు లైనవారే యార్యసాహిత్యసంబంధమగు సాధ్వీపదవి కభిషిక్త లగుచున్నారు. వృద్ధవాల్మీకి తన కావ్యనిర్మాణమునందు విశ్వమనోమోహినియైన జనకదుహితను నాదర్శస్వరూపిని గావించెను. అదిమొదలు ఆర్యనాయికలందఱు నయ్యాదర్శానుసారముగ నేసృష్టింపఁబడుచువచ్చిరి. శకుంతలా దమయంతీ రత్నావళీ ప్రభృతి ప్రసిద్ధనాయికలు సీతానుకరణమాత్రలే. తదన్యప్రకృతులైన నాయికలెవ్వరు నార్యసాహిత్యమునందు లేనే లేరని చెప్పుటలేదు గాని సీతానువర్తినులైన నాయికలే యార్యసాహిత్యమునందు బహుళముగనున్నారు. నవలలు నాటకములు మున్నగువానిచేఁ దమవిద్యను బ్రకాశింపఁజేసికొనఁ గోరుచున్న యిప్పటికవులుగూడ సీతవంటి నాయికలనే సృష్టించుచున్నారు. ఇందులకుఁ గారణమును అవేద్యమైనది కాదు; మొదటిది సీతాచరితము, బహుమధురమైనది; రెండవది; యిట్టి సతీచరితమే యార్యజాతియందు విశేషముగఁ బ్రశంసింపఁబడుచున్నది. మఱియు మూఁడవది; యార్యస్త్రీ లందఱును సీతాదేవివంటి జాత్యోత్కర్షమును సంపాదించుటకేయుత్సాహపడుచుందురు. ఒక్క ద్రౌపదిమాత్రము సీతాదేవిఛాయనైనను స్పృశించి యుండలేదు. ఈసందర్భమునందు మహాభారతకారుఁడు అపూర్వమైన నూతనసృష్టిని బ్రకాశింపఁజేసెను. మనకావ్యములందు సీతానుకరణము లనేకములు కలవు; కాని ద్రౌపది ననుకరించిన నాయిక లేదు.

సీత మహాసాధ్వి. పంచభర్తృకయైన ద్రౌపదినిగూడ మహాభారతకర్త మహాసాధ్విగఁ బ్రదర్శించి యున్నాఁడు. ఏలన! పతి యొక్కఁడైన నేమి! ఏవురైననేమి! పతిమాత్రభజనయే సతీత్వ మని కవియభిప్రాయము. సీతాద్రౌపదు లిరువురు పత్నీత్వ రాజ్ఞీత్వ కర్తవ్యాచరణముల యందు నిశ్చలహృదయలే; ధర్మనిష్ఠాగరిష్ఠలే; గురుజనవిధేయలే. కాని వీరిరువురకును సాదృశ్య మింతవఱకే. సీత రాజ్ఞి యయ్యును, కులవధూత్వము ప్రధానగుణముగాఁ గలదయ్యెను. ద్రౌపది కులవధువయ్యును ముఖ్యము

ముప్పది తొమ్మిదవ భారత జాతీయమహాసభా మంటప సింహద్వారము
వెలుపలి వైపు, బెల్గాము

ముప్పది తొమ్మిదవ భారతజాతీయమహాసభా మంటప సింహద్వారము
లోవైపు, బెల్గాము

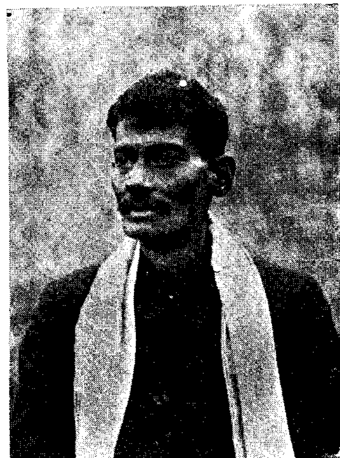
డాక్టరు కిచలూ.
భారత ఖిలాఫతుమహాసభాధ్యక్షులు

పండిత మదన మోహన మాలవ్యా
భారత హిందూమహాసభాధ్యక్షులు

దేశబంధు చిత్తరంజనదాసు
భారత గ్రంథాలయ మహాసభాధ్యక్షులు

బాబు పియ్యూషకాంతి ఘోషు
భారత ఆధ్యాత్మిక మహాసభాధ్యక్షులు

యగు రాజ్ఞీమణి యయ్యెను. స్త్రీలకుండవలసిన కోమలగుణములన్నియు సీతయందు బరిస్ఫుటములై యుండెను. నారీలోకమునందలి కఠినగుణము లన్నియు ద్రౌపదియందు బ్రదీప్తము లయ్యెను. సీత రామునకు దగినజాయ. ద్రౌపది వీరాగ్రణియగు భీమునకు దగినరాణి. సీత నపహరించు నప్పుడు రావణున కేమియు గష్టము కలుగ లేదు; కాని రాక్షసరాజైన యా లంకేశుడు ద్రౌపది నపహరించుటకే వచ్చినచో గీచకుని వలె నసువులను వీడి నేలపై వ్రాలియైన నుండును; కాదేని జయద్రథునివలె ద్రౌపదీబాహుబలము జవిచూచి చూపచట్టుగ భూమిపై గూలియైన నుండును.

ద్రౌపదీచరిత్రము నందలి రీతిమతులను విభజించుట యసాధ్యము. ఏలన? మహాభారత మనంతసాగరము వంటిది. అందుల నిరంతరతరంగాభిఘాతములలో నొకానొక నాయికాచరిత్రము గాని నాయకచరిత్రము గాని తృణము వలె నెక్కడకో తేలిపోవుచుండును. వాని నెవ్వరు పరీక్షింప గలరు? అయినను ఒకటిరెండు విషయములను జూపి విమర్శించుటకు బ్రయత్నించెదను.

ద్రౌపది స్వయంవరము: ఎవ్వరీదుర్భేద లక్ష్యమును భేదింప గలరో వారే ద్రౌపదీ పాణిగ్రహణము గావింపవలయు నని ద్రుపదరాజు పణంబు పెట్టెను. కన్యక సభాస్థలమునకు గొనితేబడియెను. ధరణీతలము నందలి రాజగణము వీరగణము ఋషిగణము ఎల్లరు నచ్చట సమావేశ మయిరి. ఆ మహాసభ ప్రచండప్రతాపమువలన నగు మారీకుసుమము వసివాడి యుండెను. అట్లు వసివాడుచున్న కుమారీకుసుమమునకై దుర్యోధనుడు జరాసంధుడు శిశుపాలుడు మొదలగు జగత్ప్రసిద్ధులైన మహావీరు లందఱు లక్ష్యభేదనమునకు బ్రయత్నింప సాగిరి. ఒక్కరొక్కరుగా వారందఱు లక్ష్యభేదనమునం దశక్తులై వెనుదిరిగి పోవుచుండిరి. అయ్యో! ద్రౌపదికి వివాహము కాదాయేమి?

అప్పుడా రాజగణమధ్యమునుండి సర్వశ్రేష్ఠుడైన అంగాధిపతి కర్ణుడు లక్ష్యభేదమునకై లేచెను. క్షుద్రకావ్యకారుడేయైనచో నిక్కడ నేమి సేయునో చెప్పజాలము. ఇప్పుడు విషమస్థితి సంభవించెను. ద్రౌపదిని పాండవుల కిచ్చి వివాహము గావించుటయే కావ్యప్రయోజనమై యుండెను. కర్ణుడు లక్ష్యభేదన మొనరించినచో నట్లు సంభవింపదు. క్షుద్రకవియైనచో నిప్పట్టున గర్ణుడు గూడ లక్ష్యభేదమునం *దశక్తుఁ డయ్యె నని వ్రాసి యుండును. కాని మహాభారతమహాకవీశ్వరుని జాజ్వల్యమానమైన విచక్షణత కర్ణుని పరాక్రమముచే గావ్యప్రధాననాయకుడైన యర్జునునిపరాక్రమమును గొలవెట్ట నిశ్చ

* నన్నయభట్టారకుని యాంధ్రభారతభాగమున దీని కొకించుక వైరుధ్యము గానవచ్చుచున్నది. దీనికి మూలము కుంభఘోణ నాగరప్రతియై యుండుననియు, ఆంధ్ర, మహారాష్ట్ర, వంగదేశముల ముద్రింపబడిన తక్కిన సంస్కృతమూలములం దన్నిట నీవైరుధ్యము లేదనికి కుంభఘోణ ప్రతియందలి యీ భాగము ప్రక్షిప్తమై

యెంచి యుండెను. కర్ణుఁ డర్జునునకుఁ బ్రతిద్వంద్వి. ఇట్టికర్ణుఁ డర్జునుని చేతిలోఁ బరాభూతుఁ డయ్యె ననినప్పుడే యర్జునుని పరాక్రమమున కెంతయో గౌరవము గలదు. కాని కర్ణు నన్యులతోపాటు సామాన్య పరాక్రమవంతునిఁగాఁ జేసినచో నర్జునుని పరాక్రమగౌరవ మెక్కడ నుండును? ఇట్టి విషమసంఘటనమునందు క్షుద్రకవి యేమితలంచును? —"ఈమహాందోళన మంతయు నెందులకు? కర్ణునిపే రిక్కడ నెత్తకుండుటయే మే"లని భావించునే కాని సర్వాంగసుందర మగుకావ్యగౌరవమునకు నెట్టిలోపము వాటిల్లునో యాతఁడు తెలిసికొనఁ జాలఁడు. సకల రాజలోకంబును ఆసర్వాంగసుందరి యందలి యాకాంక్షచే లక్ష్యభేదనము చేయుటకు వచ్చి యుండఁగా మహాబలపరాక్రమవంతుఁ డగు కర్ణుఁ డొక్కఁడు మాత్ర మేల రాలేదు?—" అను ప్రశ్నమునకు నాతఁడు నిరుత్తరుఁడు కావలసి వచ్చును.

మన భారతమహాకవి కౌశల్య మాశ్చర్యమయమైనది; తీక్ష్ణదృష్టి యసామాన్యమైనది. అందుచేతనే యాతఁ డవలీలగాఁ గర్ణుని లక్ష్యభేదనోద్యమమునకు సన్నద్ధుని గావించెను. కర్ణునిపరాక్రమగౌరవము నకుంఠితముగా వీక్షించెను. మఱియు నీయవసరమునందే— ఈస్థితియందే—ఈ యొక్క యుపాయము చేతనే—మఱియొక గురుతరోద్దేశమును-గూడ సాధింపఁ గలిగెను. ఈయొక్క సంఘటనము చేతనే ద్రౌపదిచరిత్ర మంతయుఁ బాఠకులకుఁ బ్రదర్శితమయ్యెను. ముందీమె తనబాహుబలముచే జయద్రథుని వంటి ముష్కరుని గర్వభంగము చేయవలసి యుండెను. మఱియు దుర్యోధనుని సభాస్థానమున ద్యూతవిజితయు నవమానితయు నగు నీమె తనపతులయెదుట స్వాతంత్ర్యావలంబనమునకు నున్ముఖి కావలసియుండెను. అట్టిద్రౌపదీస్వభావ మిప్పుడీయొక్క సంఘటనమునందే విస్పష్ట మయ్యెను. ఇట్లొకమాటలోనే కవియుద్దేశ మంతయును సఫలమయ్యెను. ఆప్రచండప్రతాపసమన్వితమైన మహాసభయందుఁ గుమారీకుసుమము వసివాడి యున్నదని చెప్పితిమి; కాని యాకుమారీకుసుమము—ఆ ద్రౌపదీకుమారి—యావిషమసభాస్థలమందు రాజమండలీ ఋషిమండలీ వీరమండలీ మధ్యమున ద్రుపదరాజు వంటి తండ్రిని గాని ధృష్టద్యుమ్నునివంటి యన్నను గాని యపేక్షింపక లక్ష్యభేదనోద్యతుఁడైన కర్ణుని జూచి "నేను సూతపుత్త్రుని వరింప" ననియెను. ఈపలుకు చెవి సోకినంతనే కర్ణుఁడు సామర్షంబగు హాసముతో నాకసము వంకఁ దలయెత్తిసూర్యునిఁ జూచుచు శరాసనమును జాఱవిడిచెను. నూఱుపుటలలో వ్రాసినను బరిస్ఫుటముగాని యీవిషయము కవి యీయొక్కమాటలో వెలయింపఁ గలిగెను. ఇక్కడ విశేషవర్ణనమునకుఁ బ్రయోజనము లేదు.—ద్రౌపదిని గూర్చి తేజస్విని యనియు గర్వితయనియు వ్యాఖ్యానము చేయవలసిన యావశ్యకమును లేదు. మఱియు నారాజనందని దుర్దమనీయగర్వము నిస్సంకోచముగ విస్ఫారితమయ్యెను.

ఇక ద్యూతక్రీడపరాజిత యైన ద్రౌపది చరిత్రము నవలోకింతము! మహోగ్రవీరులు తేజస్వులు నిరుపమబలాన్వితులు నైన భీమార్జునులు గూడ జూదమునం దోటువడి నిశ్శబ్దముగా నుండిరి; కిక్కురు మనకుండ శత్రువుల దాసత్వము నంగీకరించిరి. ఇప్పుడు భర్తల కనువర్తిని యైనభార్య యేమి చేయవలయును? భర్తలచే జూదమునందు సమర్పిత యైనప్పుడు వారి యనుమతిని దాసీత్వస్వీకృతికి సంసిద్ధ యగుటయే యార్యనారీమణికి సహజ ధర్మము. ద్రౌపది యేమి చేసినది? ఆమె ప్రాతికామిచే ద్యూతవార్తయుఁ దన్ను సభకు దోడ్తెమ్మని పంపిన దుర్యోధనుని ~~మహోగ్ర~~ వచనమును విని "సూతనందనా! నీవు సభకరిగి యుధిష్ఠిరుఁడు తనోడి నన్నోడెనో నన్నోడి తనోడెనో తెలిసికొనుము! యుధిష్ఠిర సన్నిధానమున నీవీవృత్తాంతము నెఱింగివచ్చినన్ను దీసికొని పొమ్ము. ధర్మరాజెట్లు పరాజితుఁడయ్యెనో తెలిసికొనిన పిమ్మట నేను సభకు వచ్చెద" నని పలికినది. ద్రౌపదికి దాసత్వమును స్వీకరింప వలయునను నభిప్రాయము లేదు.

ద్రౌపదిచరిత్రమునందు రెండులక్షణములు విశేషముగా స్పష్టములగుచున్నవి.— మొదటిది, ధర్మాచరణము. రెండవది దర్పము. దర్పము ధర్మమున కించుక విరుద్ధమైనది. కాని యీ రెండులక్షణము లొక్కచోఁ గూడియుండుట మాత్రము స్వాభావికము గాదు. మహాభారతకారుఁ డీరెంటి నొకచో సమా... చేసెను. భీమసేనునియందు అర్జును... యందు, మఱియును సకలక్షత్రియ వీరులయందు నీరెండుగుణములను మిశ్రితములుగఁ జేసెను. భీమసేనుని యందు దర్పము సంపూర్ణముగను, అర్జునుని యందును అశ్వత్థామయందును నర్ధమాత్రము గను గన్పట్టుచుండెను. దర్ప మనఁగా నిక్కడ నాత్మశ్లాఘాప్రియత్వ మని యర్థము గాదు. మానసిక తేజస్విత యనియే నాయభిప్రాయము. ఈతేజస్విత ద్రౌపది యందును సంపూర్ణముగనే యుండెను. అర్జునాభిమన్యుల యందిది యాత్మశక్తినిశ్చయముగఁ బరిణమించెను. ద్రౌపదీ భీమసేనులయం దిది ధర్మవృద్ధికిఁ గారణ మయ్యెను.

సభాస్థలమున ద్రౌపది దర్పముమ తేజస్వితయు మఱింత వృద్ధినందెను. ఆమె సభలో దుశ్శాసనునిగూర్చి "ఇంద్రాది దేవగణము నీకు సహాయులై వచ్చినను రాజపుత్రులు నిన్నెన్నటికిని రక్షింపఁబోర"ని వచించెను మఱియు నాసభాస్థలమున నందఱముందుఁ దనపతుల లక్షించి ముక్తకంఠియై "భరత వంశీయుల ధర్మమెంత చెడిపోయినది! క్షాత్ర ధర్మజ్ఞుల చరిత్ర యొక్కమాఱుగ నెంత వినష్టమైపోయినది!" యని ధిక్కరించి భీష్మాది గురుజనులను గాంచి "ఆ! తెలిసిపోయినది!" భీష్మద్రోణులకును మహాత్ముఁడైన విదురునకును గూడ నణుమాత్రమైన స్వత్వము లేదని తెలిసిపోయినది!" అని తిరస్కరించి పలికెను. కాని యబలకు ధైర్య మెంతసేపు నిలువఁ గలదు! ఆమహాభారత మహాకవి మానవ చారిత్రసాగరమును నడుగు... నఖదర్పణమునం బోలె నవలోకింపఁ గలిగెను. ఎప్పుడు

ద్రౌపదిని వేశ్యయని పలికెనో, దుశ్శాసనుఁ డప్పు డామెకటిధానము నాకర్షింపఁ బోయెనో అప్పు డీక నామెదర్పము నిలిచినది కాదు. భయాధిక్యముచే హృదయము ద్రవీభూత మైపోయెను. అప్పుడు ద్రౌపది, "హానాథా! హారమానాథా! హా గోపికానాథా! హా దుఃఖనాశనా! నేను కౌరవసాగరమునందు నిమగ్ననై పోవుచున్నాను. నన్నుద్ధరింపుము తండ్రీ!" యని మొఱవెట్టఁ దొడఁగెను. ఇచ్చటనే కవిత్వము చరమోత్కర్షం గాంచినది.

ద్రౌపది స్త్రీజాతి గావున నామెహృదయమునందు దర్పము ప్రబలముగా నుండెను. కాని యామెధర్మజ్ఞానము కూడ నసామాన్యమైనది. దర్పితయగు రాజమనీషిగా నామె యగపడ నప్పుడు జనమండలమ్మునం దట్టి ధర్మానురాగిణి కలదా యనునట్లు తోఁపకమానదు. ఈ ప్రబల ధర్మానురాగమే యామె ప్రబలతర దర్పమునకుఁ గొలబద్ద యయ్యెను. ఈ యసామాన్య ధర్మానురాగమే— తేజోన్వితమైన యీధర్మానురాగ రమణీయ సామంజస్యమే, ధృతరాష్ట్రుని ముందు, నామె వరగ్రహణ కాలము నందు నతిసుందరరూపముతోఁ బరిస్ఫుటమయ్యెను. అంతటిసౌందర్యము గల యీభాగము నెన్నివేలసారులు పఠించినను నెవ్వరికైనను మఱలమఱలఁ జదువవలయు ననియె బుద్ధి పుట్టుచుండును. కావున నిచ్చటి భాగము నుదహరించుచున్నాను.

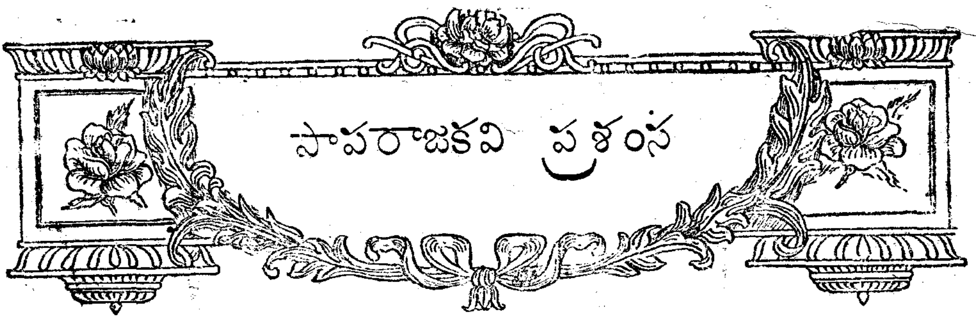
"హితైషియైన ధృతరాష్ట్రమహారాజు దుర్యోధను నిట్లు నిందిం... ...సాంత్వన వాక్యంబుల నాడించుచు 'అమ్మా! ద్రుపదాత్మజా! నీవు నాయొద్ద నీకుఁ గావలసిన వరములఁ గోరుకొనుము. నీవు నాకోడండ్రదఱలో నుత్తమురాల' వనియెను. అదివిని ద్రౌపది, 'ఓభరతకులప్రదీపా! నీవునాయందుఁ బ్రసన్నుఁడ వైతివేని యీవరంబు నాకొసంగుదువు గాక! సర్వధర్మసమన్వితుఁడు శ్రీమంతుఁడు నైనయుధిష్ఠిరుఁడు దాసత్వమునుండి విముక్తుఁడగుగాక; ఇమ్మహామతిని నీపుత్రు లీక నెప్పుడును దాసుఁడనకుందురు గాక; నాపుత్త్రుఁడు ప్రతివింధ్యుఁ డెప్పుడు దాసపుత్త్రుఁడు కాకుండుఁ గాక. ఏలయన? ప్రతివింధ్యుఁడు రాజపుత్త్రుఁడు; విశేషించి సకలరాజోపలాలితుఁడు. అతనికి దాసపుత్రత్వ మనుచితము గాదా?' యని యనుటయు ధృతరాష్ట్రుఁ డప్పుడు, 'ఓకల్యాణీ! నేను నీయభిమతాను సారముగా నీవరము నొసఁగితిని. నీకు నే నింకొక వరమునుగూడ నొసంగుటకిచ్చగించు చున్నాను. నీయట్టి వరవర్ణిని యొక్క వరమునకు మాత్రమే తగినది కాద' నియెను. అప్పుడు ద్రౌపది, 'ఓమహారాజా! రథశరాసన సహితముగ భీమార్జున నకుల సహదేవులు దాసత్వవిముక్తు లగుదురుగాక!' యని పలికెను. అదివిని ధృతరాష్ట్రుఁడు, 'బిడ్డా! నేను నీప్రార్థనానురూప వరప్రదానమును గావించితిని. మూఁడవ వరమునుగూడ నడుగుము. ఇప్పుడు నేనొసంగిన వరముచేత నీకు యథార్థసత్కారము జరుగలేదు. నీవు ధర్మచారిణివి. పుత్త్రవధూగణన... నమూ వతంసము' వనిరా

'ఓ పూజ్యుఁడా! లోభము ధర్మనాశనమునకు హేతువు. కావున నే నింకొకవరము నర్థింపఁ జాలను. నేను మూఁడవవరమునకుఁ దగిన దానను గాను. వైశ్యకొకవరమును, క్షత్రియాంగనకు రెండువరములును, రాజునకు మూఁడువరములును మఱియు బ్రాహ్మణునకు నూఱువరములును గోరుకొనుట కర్హత యున్నది. ఇప్పుడు నాపతులు దాసత్వదారుణ పంకనిమగ్నులై మఱల నుద్ధరింపఁబడిరి. వారు పుణ్యకర్మానుష్ఠానముచే శ్రేయోలాభము నొందఁగలరు. నా కింకేమివలయు?' ననియెను.

ఈవిధముగ ధర్మదర్పముల సామంజస్యమే ద్రౌపదీచరిత్ర రమణీయతకుఁ బ్రధాన సాధన మయ్యెను. జయద్రథుఁడు పాపబుద్ధితోఁ గామ్యకవనమున కరిగి యేకాకియైన ద్రౌపదిని గాంచినప్పు డామె మొట్టమొదట నాతని ధర్మాచారసంగతముగా నతిథిసముచితసౌజన్యసత్కారములఁ బరితృప్తుని గావించుట కెంతయుఁ బ్రయత్నించెను. పిమ్మట జయద్రథుఁడు తనదురభిప్రాయమును వ్యక్తపఱచినప్పు డామె యాఁడుసింగమువలె గర్జించి తన తేజోరాశిని బ్రకాశింపఁ జేసెను. ఆహా! ఆతేజోగర్వ వచనపరంపరలఁ దలంచుకొనిన కొలంది నానందసాగరమునఁ దేలియాడుదుము గదా! జయద్రథుఁ డప్పుడామెను విడనాడక బలపూర్వకముగా నాకర్షింపఁ బోయి వెంటనే దానికిఁ దగిన ప్రతిఫలము ననుభవించెను. భీమార్జున సహధర్మిణియు ధృష్టద్యుమ్న సహోదరియు నైన యాద్రౌపది బాహుబలముచే విచ్ఛిన్నమూలపాదపముం బోలి యా మహావీరుఁ డైనసింధుసౌవీరాధిపతి భూతలపతితుఁ డై పోయెను. చివరకు జయద్రథుఁడు మరలఁ గడుబలాత్కారముగ నామెను దన రథముపై నెక్కించుకొనిపోయెను. అప్పుడు ద్రౌపది యేమిచేసెను? నిరుపమతేజస్వినులైనవీరనారీమణు లేమిచేయ వలయునో దానినే చేసెను. ఆమె వృథావిలాపము గాని వృథాలాపము గాని యణుమాత్ర మైనను జేయలేదు. ఇతరస్త్రీలం బోలి యామె యప్పుడు తనభర్తలయాగమన విలంబమును గూర్చి కాని, యనవధానతం గూర్చి కాని యొక్కసారి యైనను విసుగుకొన లేదు. కులపురోహితుఁ డైన ధౌమ్యుని చరణంబులకుఁ బ్రణామముం గావించి జయద్రథునిరథము నారోహించెను. పిమ్మట జయద్రథుఁడు దూరమునఁ గనఁబడుచున్న పాండవులను గూర్చి తన్నడిగి నప్పుడు ఆమె జయద్రథుని రథమునందుండియు నెట్టిగర్వితవచనములతో నెట్టి నిశ్శంకచిత్తముతో నవలీలగాఁ దనహృదయేశ్వరులఁ గూర్చి వర్ణించి చెప్పెనో యది యంతయుఁ బునఃపునఃపఠనీయము గదా!

ఇది ప్రథమప్రస్తావము

పాపరాజకవి ప్రశంస

గున్నేపల్లి అక్షయలింగము గారు

రసము చిప్పిల! నుత్తరరామచరిత
మాంధ్రగీర్వాణ రచనల ననువదించి
ప్రౌఢిచూపిన కంకంటి పాపరాజు
పండితులలోన శ్లాఘనీయుండు గాఁడె? ౧

కొన్నిచోటులఁ దిక్కన్నకన్న మించి
కొన్నిపట్టుల శ్రీనాథు గుణముగాంచి
కొన్నియెడలను బెద్దన్న చెన్నువడసి
పాపరాజు రచించెఁ గావ్యము; నయారె! ౨

పాకహరిపాకమునఁగాదు పాపరాజు
కల్పనాకౌశలమునఁ దిక్కన రచించి
నట్టి రామాయణముకన్న నన్నిగతుల
నతిశయించెడు; నెంత ప్రజ్ఞాన్వితుండొ? 3

పాపరాజకవీంద్రు ప్రబంధమందు
శబ్దచిత్రమ్ము లెన్నెని సంఘటిల్లు;
నవ్వి సామాన్యకవుల కావ్యములనున్న
పగిది వృథకాక సరసార్థబంధురములు. ౪

వృత్తులును, భావ శయ్యా విభేదములును
ధ్వనులు, రీతులు, నర్థసందర్భములును
నెట్టు వెలయింపవలయుఁ దా నట్టు లరసి
కూర్చెఁ గృతి పాపరాట్కవికుంజరుండు. ౫

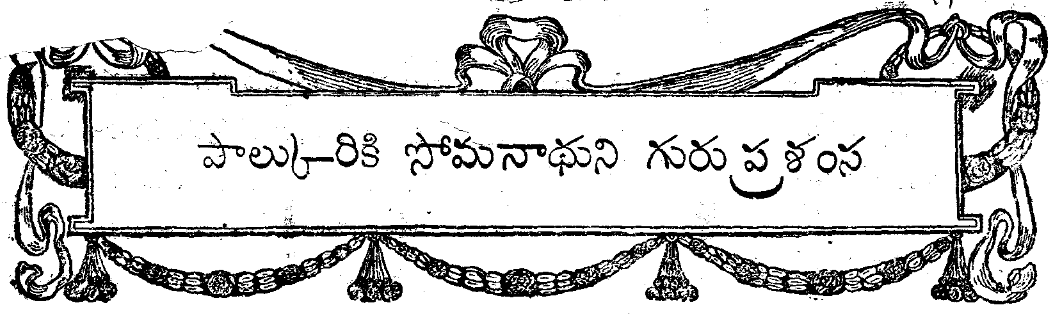
ఇంపుపెంపార ననవద్య హృద్యశబ్ద
రత్నపుంగమ్ముఁ గావ్యేందిరకు ఘటించి
ప్రతిభవడసిన యల పాపరాజువోలెఁ
గృతి రచించిన సర్వసమ్మతముగాదె? ౬

జన్మము తరింపఁ గర్ణరసాయనముగ
నవరసమ్ములు వెలయు వర్ణనలు పెంచి
భగవదర్పితముగను గావ్యము రచించెఁ
దలఁప నితఁడెంతయును ధన్యతముఁడుగాఁడె? ౭

సరసమై, మనోహరమునై చవులుగొలుపు
కవనమునఁ గాక పాపరాట్కవివరుండు
నయకళాభూతిఁ, దత్త్వవిజ్ఞానగరిమ
గణితశాస్త్రనైపుణిని, బ్రఖ్యాతిఁగాంచె. ౮

కూర్మిమైఁ బాపరాజ వాగ్గుంభనముల
నరసియెల్లెడ; నాధుని కాంధ్రకవులు
స్ఫుర దలంకారకలితమై సొంపుగులుక
సంస్కరింతురుగాక! భాషావధూటి. ౯

పాల్కురికి సోమనాథుని గురుప్రశంస

నిడుదవోలు వేంకటరమణగారు, బి. యే.

పాల్కురికి సోమనాథుని గ్రంథములఁ బరిశీలింప నాతనికిఁ బెక్కు గురువు లున్నట్లు తెలియుచున్నది. సోమనాథుఁడు వీరశైవుఁడగుటచే నాతని గురువు లిరుతెగలని మనము చెప్పవచ్చును. ఒక తెగవారు మత గురువులు. వీరు దీక్షనొసఁగువారు. రెండవ తెగవారు విద్యాగురువులు. వీరు జ్ఞానము నొసఁగువారు. ఇఁక సోమనాథుని యీయిరు తెఱఁగుల గురువు లెవ్వరో విచారింతము. దీక్షాగురువులలో గురులింగమనువారు పెక్కు గ్రంథములలోఁ బేర్కొనఁబడిరి.

"ద్వి. శరణ గణాశ్రయ సకలస్వరూప
గురులింగ వరకరోదరజనితుండ"

బసవపురాణము 8 వ పుట.

"క. భృంగిరిటి గోత్రుఁడను గురు
లింగతనూజుండ......

అనుభవసారము, 4 వ పుట, 32 పద్యము.

"ద్వి.. మద్గురులింగ
ఘుఃకరుణాహస్త గర్భసంభవుఁడ."

పండితారాధ్య చరిత్రము, దీక్షాప్రకరణము, 4 వ పుట.

పై వానిచే సోమనాథుని దీక్షాగురువు గురులింగార్యుఁడని తెలియుచున్నది. మఱియుఁ గర్ణాటకవి చరిత్రమునఁగూడ సోమన యీతని యొద్దనే శివదీక్షఁ బొందినటుల్ల చెప్పఁబడి ~~యీయన~~ ...లను జనకులుగా భావించుట వీరశైవమత సాంప్రదాయమని వేఱుగఁ జెప్పవలయునా!

పైని వివరించినరీతిని సోమనాథుని దీక్షాగురువు గురులింగార్యుఁడే యైనను నాతని నిజమగు నామమేదియో తెలియుటలేదు. ఏలయన, శైవమత సాంప్రదాయానుసారము గురులింగ జంగమ శబ్దములకు భేదములేదు.

"ఏకమూర్తి స్త్రయోభాగో గురుర్లింగంతు జంగమః"

అనుసూక్తి ననుసరించి శైవులా యేకమూర్తిని మూఁడు రూపములుగ భావించినను వానిలో నొకదాని కొకటి భేదరూపముగఁ బరిగణింపరు. కావుననే సోమనాథుఁడు తన తెలుఁగు గ్రంథముల నీ గురుస్తుతి చేయనిదే గ్రంథమునఁ బ్రారంభించిన వాఁడుకాఁడు. చూడుఁడు:

"ద్వి. శ్రీగురుదేవు నంచితగుణోత్తంసు
యోగీంద్రహృదయ పయోజాతహంసు"

బసవపురాణము.

"ద్వి. శ్రీగురుమూర్తి నూర్జితపుణ్యకీర్తి
నాగమాంతస్ఫూర్తి నానందవర్తి"

పండితారాధ్యచరిత్రము.

"సీ. శ్రీగురులింగ సంచితదయావిస్ఫూర్తి
శరణైకవర్తి విస్ఫారకీర్తి"

చెన్నమల్లు సీసములు.

"ఉ. శ్రీగురులింగమూర్తి సవిశేష మహోజ్జ్వల కీర్తి
సత్క్రియాయోగకళాప్రపూర్తి..."

వృషాధిపశతకము.

"ఉ. శ్రీగురులింగ జంగమవిశిష్ట మహామహిమంబు వేఁడెదన్, శ్రీగురులింగ జంగమముఁ జెప్పఁ ద్రిమూర్తినిగూఢమైచనున్, శ్రీగురులింగ జంగమ విశేషము లేకముగాఁ దలంచి యా, శ్రీగురులింగ జంగమ వశీకృతమై మదిఁగొల్చి సమ్మతిన్"

అనుభవసారము.

"సీ. శ్రీగురవే నమస్తే గురవే నమస్తే గురుమూర్తి ప్రథిత గుణాయ" చతుర్వేదసారము.

ద్వి. శ్రీగురులింగ సంచిత దయాపాంగ !
యోగీంద్రహృదయేశ! యురగేంద్రభూష!

సోమనాథస్తవము.

ఇఁక నీ గురులింగార్యుని వాస్తవ నామధేయ మూహించుటకైన వీలుగలుగునేమో చూతము! పండితారాధ్య చరిత్ర శ్రోతయగు పాల్కురికి సూరనామాత్యుని సంబోధించుచు వాద ప్రకరణాంతమున నిట్లు చెప్పినాఁడు.

ద్వి. గురులింగ శివకరోదర పుణ్యజాత!
గురులింగ చర లింగగుణ గణాఖ్యాత!
గురులింగ చరణాబ్జ పరిమళాఘ్రాత!
గురులింగ చరణముకుర పరిస్ఫీత!
గురులింగ గురుదయాంకుర శుభవ్రాత!
గురులింగ దృక్సరోవర జాతజాత!
గురులింగ కులమహీధర సింహపోత!
గురులింగ దివ్యమందిర పారిజాత!
గురులింగ నిర్మాల్యగోత్ర సంపూత!
గురులింగ మంత్రానుమంత్రిత శ్రోత!

ఆరాధ్యచరిత్ర. వా. ప్ర. 242 పుట.

పైవానిలో మొదటిపాదమును బట్టి సూరనామాత్యుని దీక్షాగురువు నీగురులింగార్యుఁడని తెలియుచున్నది. మఱియు నా యారాధ్యచరిత్ర కృత్యవతరణికయందు.

"* వీరపోచేశ్వర విశ్రుతాచార
కారుణ్యహస్తాబ్జ గర్భసంభవుఁడ?"

దీ. ప్ర. ౫ పుట.

అని సంబోధించినాఁడు. కావున గురులింగార్యునిపే రీవీరపోచేశ్వరుఁడని యూహింపవచ్చును. మఱియు నాకాలమున నీ లింగశబ్దమును నామములతోఁ చేర్చుట యంత విరళముగ లేకుండుటచే నిదియె యాతని వాస్తవ నామమని బలవత్తరముగఁ జెప్పవచ్చును. కాని యిది యూహాయోగాని సిద్ధాంతము గాదు. సోమన దీక్షా గురువులనుగూర్చి చెప్పచో గురులింగార్యు నొక్కనినే చెప్పవలయును. తదితరులందఱు విద్యాగురువులు. వారిలోఁ బ్రథములు, కరస్థలమువిశ్వనాథయ్యఁగారు. వీరినిఁగూర్చియుఁ గొన్ని గ్రంథములలో గలదు. అది యెట్లనిన:

"ద్వి. శ్రీ సుకృతాత్ముఁడను కరస్థలము విశ్వేశు,
ప్రకట వరప్రసాద కవిత్వయుతుఁడ"

బసవపురాణావతారిక.

ఇంతియే కాక యాగ్రంథమునందే గద్యలయందు

"చరలింగఘన కరస్థల విశ్వనాథ
వరకృపాంచిత కవిత్వ స్ఫూర్తిఁ బేర్చి"

అని చెప్పినాఁడు.

"కం. కళలున్ విశ్వేశు విమలగురు హరు శరణున్"

"గీ. విమలచిత్పూర్తిఁ విశ్వేశు వరమూర్తి
వినయపతిఁ భువన వినుతకీర్తి
విభు కరస్థలంబు విశ్వేశ కారుణ్య
జనిత వినుతకావ్య శక్తియుతుఁడ"

అనుభవసారము.

పిడుపర్తి సోమనాథుఁడు రచించిన పద్యబసవ పురాణావతారికయందుఁ గూడ నీతని ప్రశంస గలదు.

* వీరపోతేశంగ ... ... ంతరము.

శ్రీ ఇందు యగా

"కం ఆతఁడు గురువరకర సం
జాతుండై విశ్వనాథు సన్నిధిఁ గవితా
చాతురి యెఱింగి బసవ
ప్రీతిగ రచియించినట్టి కృతులెవ్వి యనన్."
ప.బ.పు.ప్ర.ఆ. 5 పుట.

పైవిషయముల ననుసరించి సోమనకు వీరు వ్యాకరణచ్ఛందోవిశేషములఁ జెప్పి యుందురు. ఈ గురుప్రశంసపైని వివరించిన గ్రంథములయందుఁ దక్కతక్కినవానియందుఁ గానరాకున్నది. మఱియు బసవపురాణావతారికయందు శ్రీశైలమునఁగల భక్తవర్గములోఁ గరస్థలము సోమనాథయ్యఁగారొకరుగలరు.

"ద్వి. విలసిత పరమ సంవిత్సుఖాంభోధి
నలి గరస్థలి సోమనాథయ్యఁ గారు."

పై కరస్థలము సోమనాథయ్యఁగారికిని విశ్వనాథయ్యఁగారికినిఁ గల సంబంధమా తెలియుటలేదు. తండ్రి కొడుకులో? అన్నదమ్ములో?

ద్వితీయులు కట్టకూరి పోతిదేవులు. వీరొక్క బసవపురాణమున మాత్రమే పేర్కొనఁ బడిరి.

"ద్వి. ఖ్యాతిచే సద్భక్తిగల కట్టకూరి
పోతిదేవుని పదాంబుజ షట్పదుండ!"

ఇచటఁ బదాంబుజ షట్పదుఁడనని సోమన చెప్పుటచే వీరు విద్యాగురువగుట స్పష్టము. వీరు సోమనకు శైవాగమములు భక్తచరిత్రములు మొదలగునవి యెఱింగించియుండవచ్చును. తృతీయులు బెలిదేవ వేమనారాధ్యుని మనుమలు బెలిదేవ వేమనారాధ్యులు. వీరి ప్రశంస పండితారాధ్య చరిత్రమున మాత్రమేగలదు.

"ద్వి. పేరెన్నఁబడిన శ్రీబెలిదేవవేమ
నారాధ్యులను పరమారాధ్య దేవు
మనుమని శిష్యుండ"

ఇట్లుండ నూతనముగఁ బ్రకటింపఁబడిన శతకకవుల చరిత్రమున సోమనాథుని చరిత్రమునందు * 30 వ పుటయందు వీరే పైని జెప్పిన విశ్వనాథయ్యఁగారని వ్రాయఁబడియున్నది.

కాని పై విశ్వనాథయ్యఁగారి గృహనామము కరస్థలము వారని స్పష్టముగఁ దెలియుచున్నది. అందుచే నిరువుర నొకటిగా భావించుట యెట్లో తెలియకున్నది.

ఈ గురుప్రశంస బసవ పురాణాదుల యందు లేమింజేసి యీతఁడు సోమనాథుని కడపటి గురువయినట్లు కనుపట్టుచున్నది. ఏలయనఁగ, సోమన, బసవపురాణాదుల రచియించునపుడికిఁ జతుర్వేద పారగుఁడు కాఁడు. ఆతని చేద వేదాంగములయందలి జ్ఞానము తదితర గ్రంథములలో నగుపడునట్లీ గ్రంథమున నగుపడదు. ఆరాధ్య చరిత్రమును జూచిన వారికి సోమన సాంగవేదాధ్యాయియని తెలియకపోదు. మఱియు సోమన

"ద్వి. నలిఁబాల్కురికి సోమనాథుఁడనంగ,
వెలయు వాఁడను వినిర్మల చరితుండ" అని

బసవపురాణమునను,

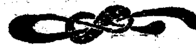
"ద్వి. నలిఁబాల్కురికి సోమనాథుఁడనంగ
వెలయువాఁడను జతుర్వేదపారగుఁడ" అని

పండితారాధ్య చరిత్రమునను జెప్పినాడు.

---

* వేమనారాధ్యుల మనుమఁడై యుండును.

దీనింబట్టి యీ వేమనారాధ్యులు సోమనకు వేదగురువులైనట్లు తోఁచుచున్నది. వీరారాధ్యు లగుటవలన సోమన వీరియొద్ద సాంగముగ వేదముల నభ్యసించి యుండవచ్చును. మఱియు నీ గురుప్రశంస సోమన ప్రౌఢవయస్సున రచియింపఁబడిన పండితారాధ్య చరిత్రలో మాత్రమే కానంబడుటచేత, సోమనకుఁ బ్రథమదినములలోనే గురువైనయెడల నీ విషయము సోమన బసవపురాణాది గ్రంథములఁ జెప్పియుండుననియుఁ, దాను జతుర్వేద పారగుఁడనని చెప్పుకొనిన గ్రంథమునందే యీతని స్తుతించుటచే నీతఁడు వేదములు నేర్పిన గురువనియు మనము నిశ్చయింపవచ్చును.

నన్నయభట్టారకుఁడు

సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు

శ్రీమంతంబగు భారతాహ్వయమహాక్షీరప్రవాహానికిం
    దూముం బెట్టి తెగంగ నాంధ్రమహికా దుగ్ధంబుఁ బాఱించి బ్ర
హ్మామోదంబుగఁ దృప్తిఁ దీరునటు లీయాంధ్రాళిఁ ద్రాగించె నా
ధీమంతుండగు నన్నపార్యునకు సంధింతున్ నమస్కారముల్.

గీ. కవితయే ముందుఁబుట్టెనో కాక నీవె, ముందుగాఁ బుట్టినావో చెప్పుట యశక్య
మండ్రు కాని నీవ్రాసిన యట్టి భార, తాఖ్యకావ్యంబె తొలిపంట యాంధ్రమందు.

గీ. రాజరాజైన విష్ణువర్ధనున కిచ్చి,నావు విప్ర! త్వత్కావ్య కన్యామతల్లి
సంఘసంస్కారమునకు బీజములు నాటి,నావు నీవు నన్నయ్య! యీ యాంధ్రభూమి.

గీ. కెరలి గోదావరీతీర కీచకార,వంబు శ్రుతిగా నొనర్చి యీభరతఖండ
పటుపరాక్రమ ధర్మ ప్రభావఘనత, లాంధ్రమునఁ బాడి లేపితి వాంధ్రజనుల.

గీ. నీదుహృదయాకరమున జన్మించినట్టి, రత్నరాజంబు విజ్ఞానరమ్యకాంతి
వీచికా పరంపరలను వెలువఱచుచుఁ, గ్రాలుచున్నది యాం

కానూరు లక్ష్మణరావు గారు

౧

వార్తలు రెండువిధములుగా పంపవచ్చును. ఒకటి మనదేశములో ఆచరణములో నున్న తంతి వార్తాపద్ధతి. దూరమున నున్నవారికి శీఘ్రకాలమున వార్తల నందజేయుటకు మన మవలంబించుచున్న పద్ధతి యిదియే. తంతి లేకయే కొన్నివేలమైళ్లదూరమునకు సైతము వార్త లంపుటకు నూతనముగఁ గనిపెట్టఁబడిన పద్ధతియే వాయువార్తాపద్ధతి. ఈపద్ధతివలన వార్తను మాత్రమే కాక ఉపన్యాసములను గూడ వినవచ్చును. ఇంగ్లాండులో చిత్రకారుడు వ్రాసిన పటమును సైతము హిందూదేశమునకు కొన్ని నిమిషములలో నందజేయవచ్చును.

తంతివార్త పద్ధతి

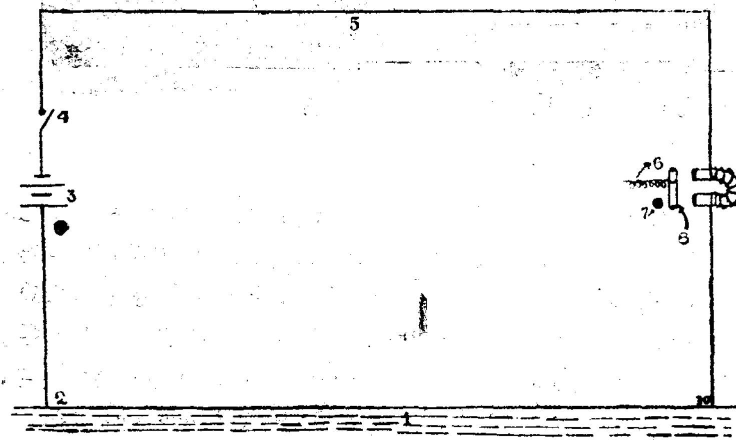
ఈ నూతనపద్ధతిని గుఱించి తెలిసికొనకపూర్వము ఇప్పుడు మనదేశమున వాడుకలో నున్న తంతివార్తా విధానమును గుఱించి తెలిసికొందము. విద్యుచ్ఛక్తిని గుఱించి భారతిలో నిదివఱ కొకవ్యాసము వ్రాసియుంటిని. అయినను ప్రస్తుతవిషయమునకు సంబంధించినంతవఱకు దానిని సంగ్రహముగ నిట తెలిపెదను.

విద్యుత్తుశక్తి దాల్చు రూపములలో నొకటి. అది అదృశ్యమైనందువలన దాని రూపమెట్టిదో తెలియదు. అది ప్రవహించు నొక ద్రవపదార్థమని యొక సిద్ధాంతము కలదు. నదీప్రవాహమునకు ఒకదారి ఒక తెన్ను ఎట్లవసరమో విద్యుచ్ఛక్తి ప్రవహించుటకు నొక మార్గముండవలయును. దానిని వ్యాపకమందురు. అట్టి వ్యాపకములలో భూమికూడ నొకటి. ఒకపాత్రలో గంధకద్రావకము పోసి అందులో నొక బొగ్గుకణికను తుత్తి[illegible] ఒకదానినొకటి తగులకుండను [illegible] తీగెతో గలిపినచో విద్యుత్ప్రవాహ మేర్పడును. ఇట్టి సామగ్రిని లక్లాంచి విద్యుత్కృతి యందురు. దీనిలో విద్యుత్ప్రవాహము ప్రవహించుచున్నట్లు వ్యాపకక్షేత్రమున గలుగు ఫలితముల ననుసరించి తెలిసికొనవచ్చును. కాంతీకరణము (Magnetism) అట్టి ఫలితములలో నొకటి అనఁగా నొక తీగలో విద్యుచ్ఛక్తి పాఱుచున్నయెడల నట్టి తీగె చుట్టును కాంతీకరణక్షేత్ర మొకటి యేర్పడును. ఆ క్షేత్రమున నేదైన నొక యినుపముక్క నుంచినచో అతీగె దాని నాకర్షించును. ఈయాకర్షణశక్తి విద్యుత్ప్రవాహరాశి హెచ్చినకొలఁది హెచ్చును; లేక తీగెను చుట్టలుగ చుట్టినచో ఆచుట్ట ఆక్రమించు ప్రదేశములో కాంతీకరణశక్తి హెచ్చుగా నుండును. విద్యుత్ప్రవాహము సులభముగ ప్రవహించునట్లు చేయు పదార్థములలో రాగియొకటి. అట్లే కాంతీకరణ క్షేత్రమున నేదైన నినుపవస్తువు నుంచినచో దానియందు కాంతీకరణశక్తి చెల్లాచెదరుగాక కేంద్రీభవించును. అందుచేత నా యినుపవస్తువునకు సూదంటురాయివలె నితరవస్తువుల నాకర్షించు శక్తి కలుగును. ఈశక్తి విద్యుత్ప్రవాహము పాఱుచున్నంతవఱకే యుండును. ప్రవాహ మెప్పుడు క్షీణించునో అప్పు డాయినుపముక్కకు కాంతీకరణశక్తి తగ్గిపోయి యథాస్థితికివచ్చును. ఇట్లు విద్యుచ్ఛక్తిచే సూదంటురాయి గుణములను ఒక యినుపముక్కకు చేకూర్చుపద్ధతిని విద్యుత్కాంతీకరణవిధాన మందురు.

విద్యుత్ప్రవాహమునకు ఒకపరిధి (Circuit) ఉండవలయును. ఆపరిధి సంపూర్తిగ నున్నప్పుడే ప్రవాహ మేర్పడును. పరిధి అసంపూర్తి చేసినచో ప్రవాహ మాగిపోవును. ఈయంశములను గ్రహింపగలిగినచో తంతివార్తాపద్ధతిని [illegible]గుదుము. చెన్నపట్నము

నందలి ప్రధానతంతివార్తాలయము (Central Telegraph Office) నుండి యొకతీగె బయలుదేతి రాజమ

తంతివార్త పద్ధతి

1. భూమి. 2. చెన్నపట్టణము. 3. లక్‌లాంచికృతులు. 4. మీట. 5. తీగె. 6 స్ఫోరకము. 7. మర. 8. యినుపముక్క. 9. చుట్టు. 10. రాజమహేంద్రవరము.

ఇది విద్యుత్కృతికి సూచన

పైది ఋణధ్రువము; అడుగు పెద్దగీత ధనధ్రువము.

హేంద్రవరమువఱకు వెళ్లును. 'లక్‌లాంచి' బుడ్డిలో విద్యుత్తు బహిర్భాగమున తుత్తునాగమునుండి బొగ్గుకణికకు ప్రవహించు చున్నది. ఇందులో తుత్తునాగము ధనధ్రువమనియు రెండవదానిని ఋణధ్రువమనియుఁ జెప్పెదరు. ఈరెంటిని గలిపినంతమాత్రమున విద్యుచ్ఛక్తి ప్రవహించునని తెలిపియుంటిమి. నీరు రెండుప్రదేశముల మధ్య ప్రవహించుచున్నచో ఒకటి రెండవదానికన్న ఎత్తుస్థలమున నున్నదనియే కదా దాని యర్థము. అట్లే విద్యుత్తు ప్రవహించుటచేత రెండుధ్రువములమధ్య కొంతయొత్తిడియుండవలయు ననుట స్పష్టము. ఈయొత్తిడి నెక్కువచేయుటకు రెండు లక్‌లాంచి విద్యుత్కృతుల నుపయోగింపవలెను. ఒకదాని ధనధ్రువమును రెండవదాని ఋణధ్రువమునకు గలుపుదురు. అప్పుడు మిగిలిన రెండుధ్రువములకు నడుమనున్న యొత్తిడి అది వఱకు కంటె రెండురెట్లగును. ఇట్లు ఒకవరుసలో ననేక విద్యుత్కృతులనుంచి యొత్తిడిని హెచ్చించు విధానమును పంక్తిఏర్పాటు అందురు. ఇట్లు రెండు 'లక్‌లాంచి' విద్యుత్కృతులను పంక్తిలోనుంచి అందులో నొక ధ్రువమును భూమికి తీగెవలన గలుపుదురు. అనగా ధ్రువమునకు తీగెకలిపి ఆతీగె రెండవకొనను భూమిలో పాతిపెట్టుదురు. ఇక 'లక్‌లాంచి' విద్యుత్కృతుల రెండవ ధ్రువమును పటములోఁ జూపినట్లు మీటకు కలుపుదురు. మీట యనగా రాగిపలకలకడ్డీ. దీనిని నొక్కుటవలన విడివిడిగనున్న రెండుతీగెల కొనలు కలిసికొనిపోవును. నొక్కుటమానిన నా రెండుతీగెలకొనలు వేఱగును. ఇట్టి మీటయొక్క రెండవ కొనను చెన్నపురినుండి బయలుదేరు తీగెకు కలుపుదురు. రాజమహేంద్రవరమునందలి తంతివార్తాలయములోనీతీగెయొక్క చివరభాగము ఒక యినుపముక్కచుట్టును చుట్టబడి పిదప భూమిలో పాతిపెట్టబడును. చెన్నపురిలో మీట నొక్కగనే వ్యాపకముగుండ విద్యుచ్ఛక్తి ప్రవహించును. భూమి వ్యాపకమగుటచేత దానిని విద్యుత్పరిధిలోని యొకభాగముగ జేయబడినది. దీనికి కారణము వ్యయము తగ్గించుటకొఱకే. భూమి యుపయోగింపబడకపోయినచో చెన్నపట్టణమునుండి రాజమహేంద్రవరమువఱకు రమారమి300 లమైళ్లు ఒకతీగెకు బదులుగా రెండుతీగెల నుపయోగింపవలసియుండును. ఇట్లు చేయుటచేత వ్యయ మెక్కువయగును గదా!

మీట నొక్కగనే రాజమహేంద్రవరములో నున్న యినుపకడ్డీ చుట్టునున్న తీగెచుట్టను సూదంటుఱాయివలె కాంతీకరణశక్తి కలదిగ జేయును. ఆచుట్ట నడుమనుండు నినుపముక్క కడ్డీ వద్దనున్న మఱి యే యితరవస్తువునైనను అది ఆకర్షించును. అట్లె దానియొద్ద నొక యినుపముక్క నుంచితిమనుకొనుడు. దానిపై కొంత దూరమున మరబిగించియుండును. మీటను చెన్నపట్టణమున నొక్కుట మానినచో విద్యుత్పరిధి అసంపూర్తిగ చేయబడుటచేత విద్యుత్ప్రవాహ[illegible] ఆగిపోవును. చుట్టకు కాంతీకర[illegible] [illegible]క్క

నాకర్షించి యుంచలేకపోవును. ఆయినుపముక్క స్ఫోరక (Spring)మురొయొక్క సహాయమున తన యధాస్థానము నాక్రమించును. ఇట్లు వచ్చుటలో మరకు తగిలినప్పుడు శబ్దముకలుగును. ఈశబ్దమే తంతివార్తలయందు మనము వినునది.

దూరములో నున్న మనుష్యుడు మనదగ్గరకు రావలెనన్న మనము చేయి ఊపుదుము. రమ్మని పిలుచుటకు ఇది యొక సంజ్ఞ. ఇట్లు చేయుటచేత ఆమనుష్యునికిని రావలయునని అర్థమగును. అనగా మనము ఒకరినొకరు రర్థము చేసికొనవలెనన్న కొన్ని సంజ్ఞలుండవలెనని తేలును. చెప్పుచున్న విషయములను త్వరత్వరగా వ్రాసికొనుటకు సంక్షేపలిపిలేఖకుడు అక్షరములకు బదులుగా కొన్ని గీతల నుపయోగించును. అట్లే 'అ' అనునక్షరమును.— ఈగురుతువలన సూచింపవచ్చును. అట్లే 'త' అనునది—ఈగురుతుచేతను, డు అనునది —. . ఈగురుతుచేతను చూపిన అతడు అనునది మొత్తము మీద. — — — . . ఈగురుతులచేత తెలుపవచ్చును. ఇట్లు చుక్కలవలనను గీట్లవలనను అక్షరములను సూచించు పద్ధతి 'మోర్సుకోడ్' అందురు. ప్రస్తుతము తంతివార్తలన్నియు ఇంగ్లీషుభాషయందే జరుగుచున్నవి. చుక్క గీటు.—ఈసంజ్ఞ ఇంగ్లీషుభాషలో మొదటి అక్షరమైన 'ఏ' అనుదానికి వర్తించును. ఇట్లే ఇతరఅక్షరములకు వర్తింపజేయు సంజ్ఞలను వ్యాసము చివర చూడగలరు. అతడు అనుమాటను రాజమహేంద్రవరము పంపవలయునన్న, మనము మీట మొదట నొక్కవలయును. ఇట్లు చేయుటచేత రాజమహేంద్రవరములో యినుపముక్క ఆకర్షింపబడును. మీటను ఒక సెకన్డుకాలము మాత్రమే నొక్కిఉంచి వదలినచో ఇనుపముక్క పైకెగిరి టిక్ శబ్దము చేయును. మీటను సెకన్డుకన్న ఎక్కువకాలము నొక్కి ఉంచినచో శబ్దము కొంతసేపటికిగాని వినబడదు. ఇట్లుమీటవలన శబ్దములు వెంటవెంటనేగాని లేకకొంత ఆలస్యముగగాని పంపవచ్చును. శబ్దము వెంటనే వినబడిన అది చుక్కగాను, కొంచెముసేపు ఆలస్యమైనచో గీతగాను పరిగణింపబడును. ఇట్లు 'అతడు' అనుపదమున ... లలోనికి గీతలలోనికి మార్చి మీటను త్రొక్క ... రాజమహేంద్రవరము

నకు కొన్ని నిమిషములలో తెలియజేయవచ్చును. విద్యుచ్ఛక్తితీగెలలోనుంచి సెకన్డుకు 60 మైళ్లు అనగా నిమిషమునకు 3,600లమైళ్లు చొప్పున ప్రయాణము చేయును. అందుచేత నిచ్చట మీటను నొక్కుచున్న కాలముననే విద్యుచ్ఛక్తి రాజమహేంద్రవరము చేరును. అందువలన వార్తను సంజ్ఞలచే విద్యుత్సహాయమున తంతిమూలకముగ నందజేయగలము.

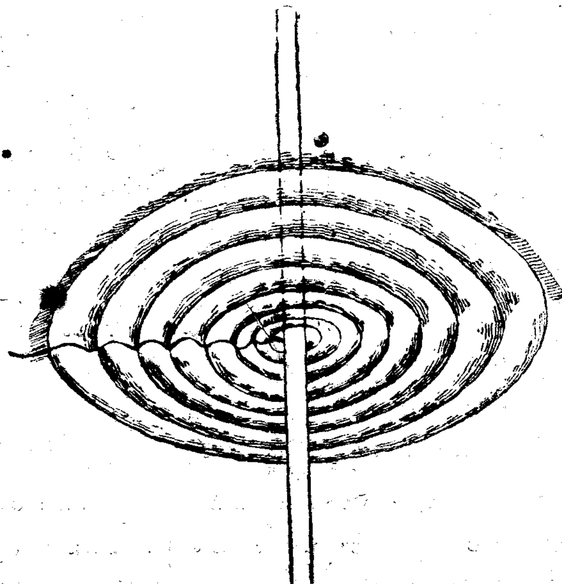
ఇది సులభపద్ధతియే యైనను దీనిని వాడుకలో బెట్టుటలో కొన్ని కష్టములు గలవు. తీగెఖరీదు హెచ్చు. హిందూదేశమునుండి ఇంగ్లాండునకు తంతివార్తల నంపుటకు ఒక పెద్ద తీగెను కట్టుదిట్టములు చేసి బొంబాయివద్దనుండి సముద్రపు పడకపైన వేయుచు ఇంగ్లాండువరకును దీసికొనిపోయిరి. ఇది యెంతవ్యయ ప్రయాససాధ్యమైనపనియో చదువరులే సులభముగ గ్రహింపగలరు. ఇంతియేకాదు. తీగ ఏతుపానువలననో మఱియేకారణమునసైన తెగిపోయిన తంతివార్త లాగిపోవును. ఇంకొకవిశేషము కూడగలదు. చెన్నపట్టణమునందు వ్యాపారము మందము అయినను ఇచ్చటినుండి దేశములోని వివిధభాగములకు సుమారు నూఱుతీగెలు పోవుచున్నవి. అందు కొన్నికలకత్తా బొంబాయిలవఱకు బోవును. అట్లు కలకత్తాకు పోవు తీగె బెజవాడనుంచి పోవునదియే యైనను బెజవాడకు ప్రత్యేకముగ నొక తీగె యేర్పాటు చేయబడినది. ఇట్లే చెన్నపట్టణముతో నెక్కువగ వ్యాపారసంబంధ మున్న ఊళ్ల కన్నిటికి ప్రత్యేకముగ నొక్కటిగాని అంతకంటె నెక్కువగాగాని తీగెలు వేయుదురు. ఇందువలన నీతంతివార్తాపద్ధతి యెక్కువ వ్యయసాధ్యమైనదని తేలుచున్నది. తంతియుపయోగము లేకుండ సమాచారములను దెలుపుపద్ధతియేదియైనను చేయక అందువలన నీనూతన వాయు వార్తాపద్ధతి (Wireless Telegraphy) సర్వజనాంగీకారమై వెలయుచున్నది. ఇదియునుంగాక దీనివలన గొప్ప యుపయోగములు కలవు.

వాయువార్తాపద్ధతి : తరంగసంచలనము

ఇప్పుడు రెండవపద్ధతిని బరిశీలింతము. దీనిని కొలదికాలముక్రితమే శాస్త్రజ్ఞులు కనిపెట్టిరి. ఏదైన సంగతి దూరములోనున ... తెలుపవలయునన్న దానిని

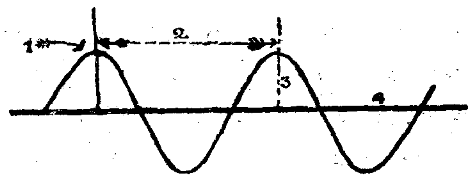
రెండువిధములుగ దెలుపవచ్చును. ఒకదానియందు మన ముపయోగింపబడువస్తువు గమ్యస్థానమునుజేరి మనపక్షమున సమాచారమును దెలుపును. మనము ఇంగ్లాండునందున్న స్నేహితునకు ఉత్తరము వ్రాసినచో మనము వ్రాసిన జాబు ఆతనియొద్దకు జేరును. అతనికి జేరు ఉత్తరమునకును మనము వ్రాసినదానికిని ఏమియు భేదము లేదు. అర్జునుడు గురువైన ద్రోణాచార్యుని ప్రతిఘటింపవలసి వచ్చినపుడు యుద్ధమారంభింపక పూర్వము ఒకనమస్కార బాణమును వదలెననుట లోకవిదితమేకదా. ఇక్కడ అర్జునుడు వేసిన బాణమునకును ద్రోణుని పాదములమీద పడిన బాణమునకును భేదమేమియులేదు. ఆరెండు నొకటియే. ఇట్లు ఏమార్పునులేక వస్తువు తనంతట తానే ఒకస్థలమునుండి ఇంకొకస్థలమునకు పోయి సమాచారము తెలుపుట మొదటిపద్ధతి. ఇక రెండవది అట్లుకాదు. ఒక వీధిబడిపంతులు ఇంటిలోనుండి బయటకు వచ్చు సమయమైనదనుకొనుడు. ఆతడు రాకపూర్వము పిల్లలందరు అల్లరిచేయుచున్నను ఆతడు వచ్చుచున్నాడనగనే మవునగా కూర్చుందురు. అందులో ఒక పిల్లవాడు అతని చేతిలోని బెత్తమును జూచినాడనుకొందము. అట్లు చూచిన పిల్లవాడు మొదట కూర్చుండినవాడైనను

తరంగ సంచలనము

పిల్లవాడు కదలకుండినను బెత్తమనుమాట మాత్రము చివరవానికి కూడ దెలియుననుట నిస్సంశయముగ జెప్పగలము. అచట ఏపిల్లవాడును కదలలేదు. అయినను సమాచారము మాత్రము చివరపిల్లవానివరకును ప్రసరించినది. చెరువులో నొక కఱ్ఱనునిలువుగా పైకి క్రిందికి ముంచుచున్నామనుకొనుడు. అప్పుడా కఱ్ఱచుట్టును చిన్నచిన్న తరంగములు లేచి నలుదెసలకు పోవును. అయినను నీరు మాత్రము తనస్థానమునుండి కదలదు. ఉపయోగించిన శక్తి నీటిలో సంచలనము కలిగించినది. ఆశక్తి నీటిమీదుగా నలుదెసలకు పోవుచున్నది. అంతియేకాని నీటిని ఏమాత్రము స్థానభ్రష్టము చేయుటలేదు. ఒక కెరటము ఉప్పొంగి ప్రక్కనున్న నీటిని కొంచెము రాశిగా ఏర్పరచును. అప్పుడా రాసి చుట్టుప్రక్కలనున్న నీటికంటె నెత్తుగా నుండుటవలన తిరిగి క్రిందికి దిగుట ప్రారంభించును. ఇట్లు దిగుట ఇతరనీటితో సమానస్థితికి వచ్చినవెంటనే ఆగదు. దీనికి కారణమిది. మనము రైలుబండిలో ప్రయాణము చేయుచున్నప్పుడు రైలుబండి ఆగగానే ముందుకు తూలుదుముకదా. మనమేస్థితిలో నున్నారమో అది మార్పునొందుటకు కొంచెము కాలము పట్టును. క్షణకాలములోనే మార్పును కలుగనేరదు. ఇది పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రములోని ముఖ్యసూత్రములలో నొకటి. ఇందువలన రాశిగా నేర్పడిన నీరు దిగుట ప్రారంభించిన పిదప అసలునీటిమట్టముకంటె క్రిందికిపోయిన తరువాత గాని దాని వడితగ్గదు. నీటిమట్టముకంటె అడుగునకు పోయి తిరిగి యథాస్థానము నాక్రమింపబోవునప్పుడు తన ప్రక్కనీటిని రాశిగా నేర్పడునట్లు త్రోయును.

తరంగము

1. తరంగ శిఖరము. 2. తరంగాయితి.
3. నీటి రాశి. 4. నీటిమట్టము.

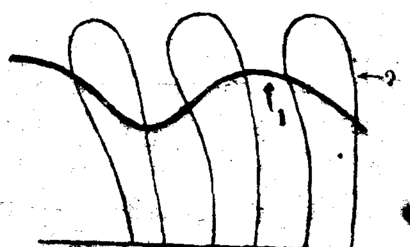
ఇట్లునీరు మొదట రాశిగా నేర్పడి పిదప నీటిమట్టముకంటె అడుగునకు పోయి, మరల [illegible] ప్రక్కనీటి నెగద్రోసియాలి[illegible] [illegible]న్నది.

ఈపద్ధతిలో శక్తితరంగముల రూపమున చాలదూరము వఱకు ప్రసరించినను నీరుమాత్రము తనస్థానమును విడిచి పోవుటలేదు. ఈతరంగములను తగినట్లుపయోగించినచో తరంగసంచలనమునకు కారణభూతమైన శక్తిని ఆ తరంగక్షేత్రమున తిరిగి తీసికొనవచ్చును. ఇట్లే ఇంకొక యుదాహరణము తీసికొందము. మనము నివసించు భూమి చుట్టును గాలియున్నది. రామ అని పిలిచినప్పుడు ఏమి జరుగును? కఱ్ఱ ఏవిధముగ నిశ్చలనమైన నీటిలో సంచలనమును పుట్టించెనో అట్లే మనము రామ అని ఉచ్చరించినప్పుడు మనయెదుటనున్న గాలిని కదల్చిన వారమగుదుము. ఈకదలిక గాలిలో తరంగరూపమున బోవును. రాముడు చెవిటివాడు కానిచో, అనగా ఆతనిచెవియందుండు గూబ సరిగానున్నచో నీవాయుతరంగములు వాటిని తాకును. ఈతాకుడుయొక్క ప్రతిఫలమే రామ యని యతనికి వినబడును. మనము మాటలాడునప్పుడు గాలిలో సంచలనము పుట్టించుచున్నాము. ఈసంచలనమే దూరప్రదేశములకు, తరంగరూపమున బోవుచున్నది. దీనివలన మనము ముఖ్యముగ గ్రహింపవలసిన విశేషమేమనిన మనయెదుట నున్న గాలి మనయొద్దనే యున్నది. మనము మాటలాడినంత మాత్రమున వాయుదేవుడు పరుగెత్తుటలేదు. కాని మనము చేసిన సంచలనమతివేగముగా అనగా నిమిషమునకు ౧౧౨౦ అడుగులు లేక రమారమి రెండుఫర్లాంగులు ప్రయాణము చేయుచున్నది. గాలిలేని ప్రదేశమున మాటలాడినచో మాటవినబడదు. పైఁజెప్పిన దాని ననుసరించి ఈరెండవవిధమున చలనములేకుండ తరంగములద్వారా శక్తిని పంపించుటకు ఒక సాధన ముండవలయునని తెలఁగలము. మొదటి యుదాహరణమునందు నీరును, రెండవయుదాహరణమునందు గాలియు సాధనములై తాము స్థానభ్రష్టత పొందకయే మనముపయోగించిన శక్తిని తరంగరూపమున నలుదెసలకు బ్రసరింపజేసెను.

సర్వవ్యాపకము (Ether)

ఈసాధనములేగాక లోకమందు ఇతరసాధనములు పెక్కుగలవు. వీటిలో ముఖ్యమైనది సర్వవ్యాపకము (Ether) ... ముఖ్యముగ మూడురూపము లున్నవని ... త్తు అని చెప్పియుంటిమి. శక్తి యొకటియేయైనచో పైజెప్పినవాటికి మూలపదార్థ మేదో యొక్కటైయుండవలయును. అనగా ఒక మూలపదార్థమే ఈమూడింటికిని గారణమై యుండవలెను. ఈమూడును తరంగముల మూలముననే వ్యాపింపజేయఁబడుచున్నవి. వెంటవెంటనే ఒకదానినొకటి అంటియుండు రెండు తరంగశిఖరముల మధ్యనుండు దూరమునకు తరంగాయతి (Wave length) అనిపేరు. దీనియొక్క పరిమాణమును బట్టి తరంగములు వేరువేరు ఫలముల నొసంగును. తరంగాయతి $\frac{8}{100000}$ సెంటిమీటరైనచో వెలుతురిచ్చును. దానిపొడుగు $\frac{8}{1000}$ సెంటిమీటరైనచో వేడిమిపుట్టించును $\frac{2}{1000000000}$ సెంటిమీటరు నిడివిగల తరంగములే శస్త్రవైద్యమున నుపయోగపడు 'రంజన కిరణము'(XRay) అను విద్యుత్ఫలితము నొసంగుచున్నది. తరంగాయతిలో భేదముండుటయే యిట్టి వేర్వేరు ఫలితములకు గారణము. సూర్యుడు అనునది భగవంతుడేర్పఱచిన యొక సంచలనకారిణి. దానియందుండు శక్తిచే తరంగములు బయలుదేఱును. వీటిలో పెద్దవాటివల్ల వేడిమియును, చిన్నవాటివల్ల వెలుతురును కలుగుచున్నది. ఇంతియగాక పలువిధములైన ఫలితములనేకములు కలుగుచున్నవి.

విద్యుత్ సంచలనమువలన గలుగు సర్వవ్యాపక తరంగము

1. తరంగము. 2. విద్యుత్ కిరణములు.

ఇంతవఱకు తరంగచలనముద్వారా సూర్యశక్తి మనకు సోకుచున్నదని తెలిపియుంటిమి. తరంగములు పుట్టుటకు నీటివంటి సాధనమేదియో యుండవలెనుగదా. భూమిపైన గాలి ౨౦౦ మైళ్లమాత్రమే వ్యాపించియుండుటచే ... జరుగుచున్న సంచలన

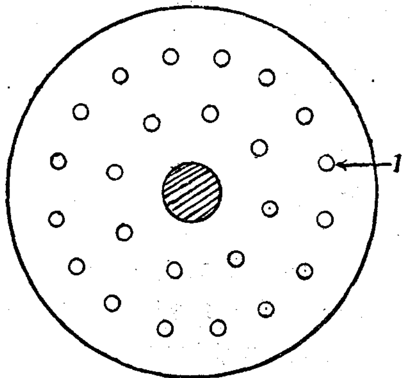
మించుటకే వచ్చుటకు మఱి యేదైన సాధన ముండవలయును. అందువలన శాస్త్రజ్ఞులు భూమి ఆకాశము అన్నిచోట్లను ఈశ్వరునివలె సర్వవ్యాపకమైన ఒకసాధనమున్న దందురు. అందువలన దానినే ఇంగ్లీషున 'ఈథర్' అందురు. దీనికే సర్వవ్యాపకము అని పేరిడితిని. ఇది సృష్టి యందంతట నిండియున్నను గాలివలెనే కనఁబడదు. ఈసర్వవ్యాపకములో సంచలనము కలిగించుటవలననే 'ఆయతి' భేదముకల తరంగములు బయలుదేఱి పలువిధములగు ఫలితముల నొసంగుచున్నవి. కావున మనము తెలిసికొనవలసిన దేమన ఈసర్వవ్యాపకములో నేవిధమునదైన నియమితమగు ఆయతిగల తరంగములను పుట్టించినచో వాటివలన దూరప్రదేశమున గొంత ఫలితముగలుగును. ఆఫలితరూపమున సమాచారములను దెలుపవచ్చును.

సర్వవ్యాపకములో నీతరంగసంచలనము అతిత్వరితగతినుండును. గాలియందు మాటలు తీసికొనిపోవు తరంగములు సెకనుకు 1170 అడుగులదూరము మాత్రము పోవును. కాని యీ సర్వవ్యాపకమునందు తరంగసంచలనము యొక్కగతి సెకనుకు 186 వేలమైళ్లచొప్పున నుండును. అనఁగా సర్వవ్యాపకములో నొకానొక స్థలమందు సంచలనము గావింతు మనుకొనుడు. అప్పుడు తరంగము లేర్పడుటకు ప్రారంభమగు. ఒక సెకనుకాలములో 186 వేలమైళ్ల దూరప్రదేశమున గూడ తరంగము లగుపడును. అనఁగా భూమిని ఆఱుమాఱులు చుట్టివచ్చును.

విద్యుత్పరమాణువు (Electron)

ఈతరంగ సంచలనము గావించుటకు విద్యుచ్ఛక్తి సాయపడుచున్నది. అందుచేత దానిని గుఱించి మనము తెలిసికొనవలసియున్నది. విద్యుచ్ఛక్తి ద్రవరూపమైన పదార్థమను నొక సిద్ధాంతము కలదని యీవఱకే చెప్పియుంటిమి. ప్రతివస్తువు రసాయనశాస్త్రజ్ఞుల లెక్క ప్రకారము చిన్నదిచిన్నదిగ విభజించినచో కడపట పరమాణువును సంపాదింపవచ్చును. లోకములోని వస్తువులన్నియు 80 మూలద్రవ్యముల (Elements) యొక్క సమ్మేళనమువలన గలిగినవి. ఇట్టి ప్రతిమూలద్రవ్యము విభజించినచో పరమాణువు అనునది వచ్చును. దానిని విభజించుటకు వీలులేదు. దీనికి గల గుణములేయే మూలద్రవ్యమునుండి అది విభ[illegible]ంచినదో ఆపదార్థమునకుగూడ నుండును. ఇది రసాయనశాస్త్రజ్ఞుని యూహ. కాని ప్రస్తుతము పరమాణువును గూడ విభజింపవచ్చుననియు అట్లు చేసినచో కొన్నివేలు విద్యుత్పరమాణువులు వచ్చుననియు నొకసిద్ధాంతము బైలుదేఱినది.

మూలపదార్థముయొక్క పరమాణువు

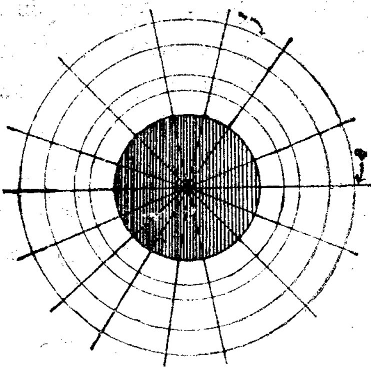
1. విద్యుత్ పరమాణువులు

ఉదజని (Hydrogen) పరమాణువునందు విద్యుత్పరమాణువులు రెండువేలు చక్రాకారముగ నున్నచో ప్రాణవాయువు పరమాణువునందు వేలకొలదిగ మఱియొకరీతి నేర్పడియుండును. అనగా పదార్థములన్నియు నొకదానినుండి మఱియొకదానిని మార్చుట కవకాశము గలదు. బంగారము ఇత్తడి ఒకదానిని ఇంకొకదానినిగ జేయవచ్చును. రెండును అసంఖ్యములైన విద్యుత్పరమాణువుల సమూహమే. ఈవిద్యుత్పరమాణువుల నిర్మాణ విధానములను బట్టియు సంఖ్యనుబట్టియు అసలుమూలద్రవ్యము లేర్పడుచున్నవి. ఇక విద్యుత్పరమాణువనగా సూక్ష్మాతిసూక్ష్మమైన యొక కణము. దానికి ఒక ముఖ్యగుణము కలదు. దానియందు శక్తి విద్యుద్రూపమున నుండును. ఈ పై సిద్ధాంతమునుబట్టి విద్యుత్పరమాణువులు ఒకప్రదేశమునుండి ఇంకొకప్రదేశమునకు గదలుటయే విద్యుత్ప్రవాహ మనబడుచున్నది.

ఒకపదార్థమున నీ విద్యుత్పరమాణువులు సహజముగ నుండవలసిన సంఖ్యకన్న నెక్కువ ఉన్నవనుకొనుడు. అప్పుడు దానిచుట్టును సర్వవ్యాపకమునందు ఒకఫలిత మేర్పడును. [illegible] కొనను గట్టివేసి రెండవకొ[illegible]

త్రాడు తనసహజస్థితిలోనికి వచ్చుటకు ప్రయత్నించు నుగాని మనము దానిని అట్లురాకుండ త్రిప్పినచో అది మనవు లోబడినను దానిని మనచేతినుండి వదలివేయ గనే అది మెలియంతయు విప్పికొని యథాస్థితికి వచ్చును. అట్లే పైపదార్థమునందును పరమాణువు లెక్కు వయున్నందువలన జుట్టునున్న సర్వవ్యాపకమునందు

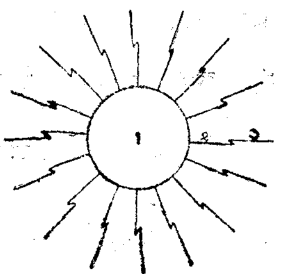
విద్యుత్ పరమాణువుల నెక్కువగాగలపదార్థము

1 కాంతీకరణ రేఖలు. 2. విద్యుత్ కిరణములు.

ఒక మెలియేర్పడును అనఁగా ఆపదార్థము చుట్టును గొంగళిపురుగుయొక్క వెండ్రుకలవలె కిరణము లేర్పడును. సూర్యకిరణములవలె నివి మన చర్మనేత్రములకు గానరావు. కాని సూర్యకిరణము లెట్లు వెలుతురిచ్చు చున్నవో అట్లే యివికూడ విద్యుత్ఫలితముల నొసంగు చున్నవి. ఈ పైజెప్పిన పదార్థము ఒకప్రదేశమునుండి మఱియొక ప్రదేశమునకు బోవుచున్న దనుకొనుడు. అప్పుడు దానిచుట్టునున్న విద్యుత్కిరణములుకూడ దాని ననుసరించిపోవు చుండును. విద్యుత్తు + చలనము = కాంతీకరణము. అందువలన కాంతీకరణశక్తి పైఁజెప్పినపదార్థము పోవుచున్నప్పుడు దానిచుట్టు సాలి పురుగుయొక్క గూటివలె రేఖలు నేర్పడును. అనఁగా విద్యుత్ఫలితములకు కాంతీకరణఫలితములు సమకోణముగ నుండును. ఈపైఁజెప్పిన పదార్థమునందు విద్యుత్పరమాణువులు ఒక సెకనుకాలమునఁ దీసివేసితిమనుకొనుడు. అప్పుడు జరుగునదియేమి? ఫలితములన్నియు వెంటనే నశింపవు. గుఱ్ఱముమీద స్వారీచేయున్న రౌతు ఎంతనిపుణుడైనను [illegible]డు ముందుకు తూలకుండునా? అట్లే పైనిచెప్పిన రేఖలన్నియు నశింపకుండ ముహూర్తమాత్రము నిలిచియుండును. అంతలోనే మఱల విద్యుచ్ఛక్తిని ఆపదార్థమున ప్రవేశపెట్టితి మనుకొనుడు. అప్పుడు రేఖలన్నియు మఱల నేర్పడును. కాని పూర్వపువాటికిని వీటికిని గొంచెము భేదముండును. తగరపు రేకు దాకదానిని తీసికొని ఇటునటుత్రిప్పి మఱలమఱల వంచినచో నేమగును? తునిగిపోవును కదా? విద్యుత్పరమాణువులు త్వరితగతిని ఉండుచుఁ బోవుచు నుండుట చేత పైజెప్పిన రేఖలు పదార్థమునుండి విడిపోవును.

విద్యుత్ప్రవాహముయొక్క మార్పువలన తునిగిపోవు కిరణములు

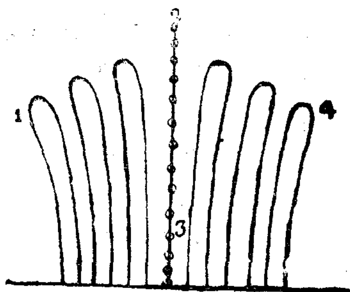

1. పదార్థము 2. రెండవకిరణము. 3 మొదటికిరణములు.

అనగా సర్వవ్యాపకమునందు సంచలనము గలిగించిన వారమగుచున్నాము. ఒక పదార్థమునందు గాక ఒక పొడుగుపాటి తీగెయందు విద్యుత్ప్రవాహము నొకదాని నేర్పఱచి ఆప్రవాహమును క్రిందికి పైకి వానపామువలె బలువిడునట్లు చేసినచో సర్వవ్యాపకమునందు విద్యుత్కిరణములను ప్రసరింపజేసినవారమగుచున్నాము. ప్రతిక్షణము ప్రవాహము చంద్రబింబముమాదిరి మార్పునందుచు వచ్చినచో మేరలేని సంచలనము కలిగింప వచ్చును. ఈసంచలనమే తరంగరూపమునఁ గొన్నివేల మైళ్లు పరువెత్తును.

ఈకిరణములమూలముననే అనగా నీవిద్యుత్ఫలిమును గలిగించు సర్వవ్యాపక తరంగముల (Ether waves) మూలమున సమాచారమును నాల్గుదిశల బంప వచ్చును. ఒక రెండునిమిషములు తరంగము లుద్భవించు నట్లుచేసి మఱియొక నిమిషమాగి మఱల నాల్గునిమిషము లుద్భవింపునట్లు చేసినచో నిది మార్సుకోడ్డులోని

చుక్క గీతను సూచించునుగదా. అనగా ఇంగ్లీషులో ఏ అను అక్షరమును బంపుచున్నాము. ఈతరంగములు త్రుంచబడిన కిరణములు నలుదెసల పర్వెత్తుట

1. త్రుంచబడిన విద్యుత్ కిరణములు. 2. పొడవైన తీగె. 3. విద్యుత్ కిరణములు. 4. విద్యుత్ పరమాణువులు.

దూరమునఁనున్న యొక రాగితీగె యెదుర్కొనినచో దానియందు విద్యుచ్ఛక్తి పుట్టునట్లు చేయును. ఇట్లు పుట్టు విద్యుద్రాశివలన పంపబడిన సమాచారమును దెలిసికొనవచ్చును. ఈవిషయము ముందు వివరింపబడును.

సముద్రముమీద ప్రయాణముచేయు నావికులకు రాత్రులు భూమిని సూచించుటకు ఒక దీపస్తంభము (Light house) చెన్నపట్టణమునఁ గలదు. దానియందలి కాంతిపుంజము రాత్రులందు గిఱ్ఱున గుండ్రముగ చక్రమువలె తిరుగుచుండును. ఇట్లుతిరుగుచున్న వెలుతురు కిరణములను ఒకానొక ప్రదేశమున నొకనియమితపద్ధతి ననుసరించి పడునట్లు చేసినచో సమాచారములను ఈదీపస్తంభమువద్దనుండి ఆప్రదేశమునకు దెలియునట్లు చేయవచ్చును. వాయువార్తాపద్ధతియు నిట్లే ఒకవాయువార్తాకార్యాలయము (Wireless station) నుండి యగో

వాయువార్తా కార్యాలయము

1. విద్యుత్ ప్రవహించు తీగెలు. 2. కార్యాలయము. 3

చరమైన విద్యుత్కిరణములు నియమితపద్ధతిని ప్రసరించునట్లు చేసెదరు. వీటినే దూరప్రదేశమున మఱొక కార్యాలయమున సంగ్రహింతురు.

ఇంతవఱకు ప్రధానాంశపరికరములను సవరించుకొనుట తోడనే సరిపోయినది. ఇల్లలుకుట మొదలుగాగల యెన్నిపనులో ముందుచేసిననే గదా పండుగ వచ్చుట. అట్లే యేశాస్త్రవిషయమైనను దెలిసికొనదలచినచో ముందుముందు గొన్ని సంగతులు నేర్చుకొనవలయును. తంతిలేని వాయువార్తాపద్ధతిని దెలిసికొనుటకు పైసంగతులు నేర్చుకొనిన జాలును. మిగిలినదంతయు సులభసాధ్యమే.

చాటూక్తులు

నడకుదుటి వీరరాజకవి గారు

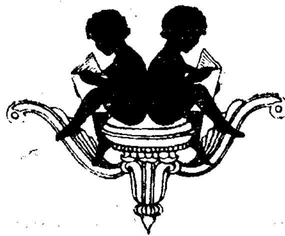
౧. జీడిమావిడిపండు

సీ. లలితంపు జిగిఁగుల్కు కలికివాతెఱఁ దళ్కు, లొత్తునారుణరోచు లొక్కచోట,
పరువంపుఁబస నింపుపడఁతిచెక్కుల సొంపు, లొలుకుపాటలశోభ లొక్కచోట,
చెలువంపువగఁ జిల్కు వెలఁదినెమ్మొయి బెళ్కు, లొప్పుకాంచనదీప్తు లొక్కచోట,
మురిపంపుసిరి నించు ముగుదచూపుల మించు, లొలయుమేచకకాంతు లొక్కచోట,
వెలయు నిను శీతసురభిళవిమలసరస, మధురరుచులఁ బోలియుఁ దనమనసు మృదువు,
గామికిఁ దపించు నలసహకారఫలము, మాయురే! ధన్యమవు! జీడిమావిఫలమ!

తే. గీ. పసుపుఁజాయల నిగ్గులు మిసిమి దేఱఁ, గూరిమిని నీసుంగు నోడిఁ జేర్చికొనుచు శీవి,
నలరుఁగొమ్మలనడుమ నుయ్యాలలూఁగు, నీవిభవ మెన్ననగు! జీడిమావిఫలమ!

* * * * * * * *

చ. పుడమి సమస్తవృక్షఫలముల్ దమగర్భములందు బీజముల్
గడుకొని దాఁచి ప్రోవ నధికత్వముఁ జూపనో నీదుగింజఁ బై
నిడుకొని తంచు ముద్దుమెయి నిట్టెనినుం గొఱుకంగ నయ్యయో!
అడరుచు జీడిమావిఫలమా! నను గొంతుకఁ బట్టుకొందువే?

తా నొకటి తలఁచిన దైవ మొకటి తలఁచును

సుసర్ల సూర్యప్రకాశము గారు.

"అబ్బబ్బా!! బడిబడియని మాయమ్మ నన్నుఁ జంపితిని వేయుచున్నది. బలవంతముగఁ బుస్తకములు చేతిలోఁ బెట్టి ప్రతిదినము నన్ను బడికి సాగనంపుచుండును. ఆమెకేమి తెలియును నాకష్టము. బడికిఁబోవుట యనఁగా గోలీలాడుటా? గోపురాలెక్కుటా? లెక్కలఁట. పాఠములఁట. ఛీ ఛీ! వాటి మాటయన్న నాకుఁ దలనొప్పి. పూర్వమొకటి కనియు రెంటికనియు వంకఁ బెట్టుకొని వీథులలోఁ దిరుగు జతగాళ్లతో దాగుడు మూతలాడుకొనుచుండెడివాఁడను. ఇదియేమి కర్మమో యీ దొంగతనము కనిపెట్టి కాఁబోలట్టిటు కదలకుండఁ బట్టుపట్టి కూర్చుండఁ బెట్టుచున్నారు. అయ్యో! ఈమాయ చదువెక్కడి నుండివచ్చెను నాయనా! ఇఁక నేను వెళ్లను. ఈరోజు మొదలుకొని బడికిఁబోయినఁ గోమటి కొడుకును కాను" అని యొట్టుబెట్టుకొని చేతిలోని పుస్తకము లొకరి దొడ్డిలో మూలనున్న మునగచెట్టు మొదట జాగ్రత పెట్టి తల్లిదండ్రులతోఁ జెప్పకుండఁ దనయక్కగారి యూరికిఁ బ్రయాణమై పోవుచుండె నొక కోమటికుఱ్ఱవాఁడు.

పిల్లవాఁడు చేరవలసిన గ్రామము చేరకమునుపే సూర్యుఁ డస్తాద్రిఁ గ్రుంకెను. బాలకుఁడు దారితప్పి యక్కగారియూరికి మారు చిత్రాడ యను పల్లెటూరు ప్రవేశించెను. తనవారి యూరుకాదని తెలిసికొనినతోడనే దిగులుపడఁ జొచ్చెను. ఆకటిచేఁ గడుపు నకనకఁబడుచుండెను. నిద్దుర ముందు వెనుకలకు జోగాడించుచుండెను. తిరిగితిరిగి తుదకొక యూరి వెలుపలి మేడయరుఁగుపైఁ బండుకొనియుండెను.

"ఓసీ! తెల్లవారిపోవచ్చెనే! నీకైన మెలఁకువ రాకపోయెఁగదా! జామురాత్రియైన లేదు. ఇప్పుడెక్కడ ప్రయాణము. తత్‌క్షణము వంట ప్రయత్నము చేయుము. భోజనముచేసియే ప్రయాణమయ్యెదను" అని యొకకాపాతని భార్యతోననెను.

"వంటయన నెంత? కూరయేమియుఁగానరాకున్నది." అని యాతనిభార్య పలికెను.

"అట్లయిన బట్టనపుఁ బిల్లను బలియిచ్చెదను" అని చేతఁ గత్తిఁబట్టుకొని దొడ్డిగోడలో నమర్పఁబడిన కోళ్ల గూటిని సమీపించెను.

"నన్ను చంపకు బాబూ! నన్ను చంపకు! చంపకు" అని కేకలు వేయుచు గూటిలోనుండి యొక కుఱ్ఱవాఁడు బైటఁబడెను. కాని కోళ్ల చప్పుడేమియు వినఁబడుటలేదు. ఆకాపువాని జూచినతోడనే "ఓరి కోళ్ల దొంగా! దొరకితివిరా! దీనిలోని కోళ్లనేమి చేసితివో చెప్పుము. లేకున్న నీ ముక్కు, చెవులు కోసివేయుదును" అని యతఁ

బాలకుఁడు:—నేను దీనిలో దూరు నప్పుడు పారిపోయినవి.

కాపు:—దీనిలో నేల దూరవలెను?

బాల:—నీవు చంపెదనన్నావుకాదా?

కాపు:—ఛీ! దొంగా! నీవు నా కెప్పుడగపడితివి?

బాల:—అగపడలేదు. పట్టణపుఁబిల్లను బలియిచ్చెదనని నీవు యింటిలోననుచున్నావు. ఆమాటవిని నన్ను చంపెదవని యిక్కడ దాగికొన్నాను.

కాపు:—(కొంత గ్రహించి) మీదే యూరు?

బాల:—పిఠాపురము.

"ఓహో యిదియా కారణము. ఓ వెఱ్ఱిపిల్లవాఁడా! భయపడకు. నిన్నేమియుఁ జేయను. మాయూరిసంతలో నిన్ననొక కోడిపిల్లను గొనితెచ్చితిని. నేఁడు దానిని గూరచేసికొనఁ గోరి పట్టణపుఁ బిల్లను బలియిచ్చెదనని యంటిని. నీవును బట్టణఁపువాఁడవగుట నిన్నుఁ జంపుదునని భ్రమించితివి. రమ్ము" అనిచోరఁదీసి వాని వృత్తాంతము సవిస్తరముగఁ దెలిసికొని యాబాలకుని తలిదండ్రుల దాపునకుఁ దరలించెను.

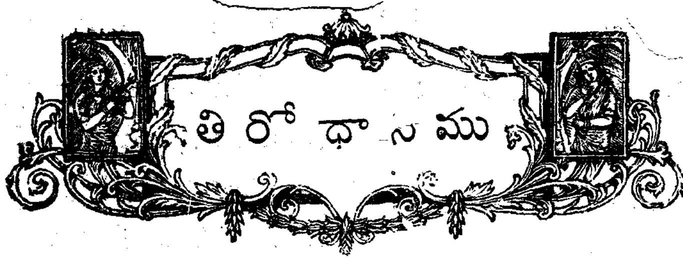
గీ. ఒకని నిర్దోషవాక్యంబు నొకఁడు కపట
వచనముగ నెంచి యాత్మను వందు రొకఁడు
కయ్యమును బెంచు నొక్కఁడు కష్టవితతిఁ
గాంచు విభ్రాంతమతిని నిష్కారణము

పూలకన్నె

ఏనుఁగు లక్ష్మిరాజు గారు

చిన్ని చిన్ని పూలు
చిన్నారిపూలు
సొగసైనపువ్వులు
సొంపైనపూలు
గోరింటపువ్వులు
గొబ్బిపువ్వులు
భ్రమియింపఁ జేసెడు
పసిఁడిపువ్వులు
అందమైన మంచి
చందనపూలు
మందారకుసుమాలు కురు

పువ్వులన్ని పైఁడి
బుట్టలోఁ బెట్టి
బుట్ట చేతఁబట్టి
పొలఁతియిటురాగ
పొలఁతి యందచంద
ములు తిలకించి
కలవరపడసాగె
గాంతునిమనము
మనమునం దెంతటి
మహిమలుండునో
మహిమలు దెలియంగఁ
మనదా నవమూనె?

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు

మహాశ్వేత సహజసుందరి. ఆమెసౌందర్యము మసృణమృణాలమధురము. ఆమె కెందుచేతనో కృత్రిమసౌందర్యము నెడల వైముఖ్యము. తస్మాత్ నగలమీద నామెకు నిరాకరణ.

నిరాభరణసుందరమైన యామె శరీరచ్ఛాయను చూచి లోకము మెచ్చుకొనలేక పోయినది. పో. అమంగళవాక్యములు కూడ నది. పాప మది యామెకు తప్పక తగిలినవి.

నీలలోచనుడు బ్రదికియున్నపుడు మహాశ్వేత సుమంగలివలె కన్పించలేదు. నేడు భర్తృవిహీనవలెను కన్పించుటలేదు. సౌమంగల్యము కన్న వైధవ్యముకన్న విభిన్నమైన యొకలక్షణమామె మొగమున నిండియున్నది. అది సౌందర్యమేమొ! ఆమెవంక చూచిన నడ విపూవులు వికసించినట్లుండును.

మహాశ్వేత కృత్రిమసౌందర్యము నెడ నెంతవిముఖియో బ్రదికియున్నపుడు నీలలోచనుడు ఆసౌందర్యము నెడ నంత సుముఖుడు. అతడు శ్వేతకక్కఱలేనన్ని నగలు చేయించినాడు. రకరకములు చీరలు కొన్నాడు. అవన్నియు పెట్టెలో మూల్గుచుండును. జరీయంచుగల తెల్లని పట్టుచీర కట్టుకున్న శ్వేత యుషస్సతివోలె ప్రకాశించును. నీలలోచనుని కన్నుల కది కంటగింపు. ఎప్పుడైన భర్త బలవంతముః నామె రంగుచీరకట్టి, నగలుపెట్టుకొనున యతడు కాలు గడపకదిపిన వెంటనే న లన్నియు తీసి తన తెలిపట్టుచీర కట్టుకుని శరన్మేఘముచాటు చంద్రశలాకవలె పూదోటలో విహరించుచు నూపిరి తీసికొనును.

మహాశ్వేత గొప్పయింటిబిడ్డ. ఆమెతండ్రి యామెను సంస్కృతాంధ్రములయందు చక్కని పండితురాలిని చేసినాడు. ఆమె రసగ్రహణ పారీణ. విద్యావికాసముచేత, శరీరముతో పాటు, ఆమె మనస్సుకూడ క్రమక్రమముగ లేతయరటియాకువోలె సౌకుమార్యసీమమైనది. ఆమెమనస్సు భావతరంగములలో చిఱునావ వలె విహరించుచుండును.

ఆమెకు నామెభర్తకు మధ్యనున్న ప్రేమసూత్రములు మృణాలసదృశములు. సౌందర్యవిషయమున నిద్దరిభావము లేకీభవించలేదు. ఈమెకు మల్లెపూవన్నిన యిష్టము. అతనికి మందారపుష్పముమీద నభిమానము. ద్విధాస్రుతంబులగు వారిజీవనవాహినులు, పాపము, కలియలేదు.

ఇప్పుడు మహాశ్వేతకు పదునెన్మిదవ యేడు. ఆమెకు పదునారేడులు రాకమునుపే నీలలోచనుడు గతిం— —.సంవ

త్సరమువరకు, శ్వేతజీవితము ప్రశాంతగంభీర మైన నదివలె ప్రవహించినది.

ఒకనాడు శ్వేత పూలతోటలో నొంటరిగా తిరుగుచున్నది. తాను పెంచుచున్న లేడికూన వెంటనే వచ్చుచున్నది. నడచుచు నడచుచు పోయి యామె యొకచోట నిలువబడినది. ఆప్రక్కనే యొక మందారవృక్షమున్నది. అది యాపాదమస్తము పూచి తంగేడువలె సంధ్యాసతివలె కొట్టవచ్చినది. ఆ మొక్క, నీలలోచనుడు, శ్వేతసౌందర్యాభిప్రాయములను భేదించుటకుగాను, రెండుసంవత్సరముల క్రింద నాటినది. నేటి కది కుసుమిత మైనది ... డు మాత్రము లేడు. ఆమందారమువంక చూచినతోడనే శ్వేతకు కన్నులు తిరిగినవి. ఆరక్తశోభలో నేమోయున్న దనిపించినది. ఆయెఱ్ఱని కాంతులకుతాళలేక శ్వేత నిలువెల్ల వణకిపోయినది. కన్నులు మూసికొన్నది.

ఆహా! అదియేమి? అదియేమి? కన్నులు మూసికొన్నంత నెవ రా యెదురుగా ప్రత్యక్షమైనది? ఆహా! నీలలోచనుడా! ప్రసన్నదీన మైన యావదనము మహాశ్వేతవంక కనురెప్ప వాల్చక చూచుచున్నది. ఆ ప్రసన్నదీనతా మాధుర్యమున కాగలేకపోయినది శ్వేత. కన్నులు తెఱచినది. ఎదుట మందార వృక్షముప్రక్కన లేడిపిల్ల.

మనస్సునకు భారము తగ్గలేదు. ఆమెపైకి యేదో మార్పు వచ్చినది. తనగదిలోనికి పోయి ప్రక్కమీద పరున్నది. శ్రమచేత కనులు మూతపడినవి.అహో!కన్నెదుట నదియేమి? మరల నా నీలలోచనుని వదనము. శ్వేతకు భయము వేసినది: కనులు తటాలున తెరచినది. ఆమె కేమియు తోచలేదు. గది నాల్గువంకలు చూచినది. లేచిపోయి, యచ్చటనున్న బీరువా తీసినది. నీలలోచనుడు, సంవత్సరముక్రింద కొన్న, యెర్రని పట్టుచీర బీరువా యడుగుభాగమున నేవియో పుస్తకములక్రిందనలిగిపోవుచున్నది. అదితీసినది. కట్టుకొన్నది. ఆతీసికొనుటకు కట్టుకొనుటకు గంటసేపుపట్టినది. శ్వేతతల్లి యానాడామెవంక నివ్వెఱపోయి చూచినది. ఆ చూపుసరిగా నీలలోచనుడు చూచినట్లున్నది.

ఆరాత్రి యామెకు నిదుర పట్టలేదు. కళ్లు మూసుకొన్నచో నీలలోచనుడు. ఇంక భయముచేత శ్వేత కన్నులు మూయలేదు. ఏరాత్రి వేళనో కనులమూతకన్న నిద్రయే ముందుగా వచ్చినది కాబోలు.

మఱునా డామె ప్రొద్దెక్కి లేచినది. తగినంతకాలము నిద్రించుటచేత నామె దేహము కొంచెము తేలికగానైనది. అదిమొద లామెకు సౌందర్యవిషయమున నభిప్రాయములు మారినవి. రంగుచీరలు తక్క నామె యిప్పుడు మఱొక్కచీర కట్టదు. తల్లి వలదన్నకొలది, యూరివారు చెప్పుకొన్నకొలది, నగలు ధరించుచున్నది. ఇందుకు కారణ మున్నది. కనులు మూసినచో నామెకు నీలలోచనుడు ప్రత్యక్ష మగుచున్నాడు. ఆతడు కనపడకున్న బాగుండు నని యున్న దామెకు. ఆమె యేమి చేయగలదు. నిస్సహాయయై పోయినది. కనులు మూసెనా అతన్ని సాక్షాత్కారము.

అతడు కనంబడినపుడెల్ల నామె కమిత భయము వేయుచున్నది. ఆమె తెల్లచీర కట్టుకుని, యొడలెల్ల నాభరణములు తాల్చినపుడు, కనులు మూసికొనుట తటస్థించెనా, అపుడును నీలలోచనుడు కన్పించుచున్నాడు; కాని, యామె కెందుచేతనో భయముగా నుండదు. విగతభూషణయై తెల్లచీర తాల్చియున్నపుడు కర్మము చాలక కనులు మూసిన దనుము, పాప మ్మామె కేకొండయో విఱిగి వచ్చి నెత్తిపై పడునన్నంత భీతి కలుగుచున్నది.

ఈమార్పు జరిగి నేటికి సంవత్సరమైనది. శ్వేత కిప్పుడు పదునెన్మిదవ యేడు. ఈసాయంకాలమున నామె యభ్యంగనము చేసి సర్వావయవములయందు మనోజ్ఞభూషణములు తళతళలాడ, సంజయెఱుపు బంగరుపువ్వుల బనారసుచీరకట్టి తోటలోనున్న చలువరాతిపై తల విరియబోసికొని యారబెట్టుకొనుచున్నది.

అప్పటి యామె యాసౌకుమార్యమును ఆనందమును ఆ దృగంతవిన్యాసవైఖరులును చూచినవారి కామెవాసకసజ్జికవలె తోచును. అపు డొక్క మలయపవనకిశోర, మా పుష్పవాటికాసుగంధాకృతి, మెల్లగా నామె మీదకు వీచినది.

దూరమున నెవరో వచ్చుచున్నట్లైనది. శ్వేత అటుచూచినది. మందార మటుపోయినది. ఎదురుగా రాధారాముడు కనంబడినాడు. ఇరువురు నొకరి వంక నొకరు నిశ్చలముగాం జూచుకొనిరి. అరనిముసము ప్రపంచకము మాట వారికి తెలియలేదు. మరల నొక్క గాలికెరటము వచ్చినది. శ్వేత యులికిపడి చీర సర్దుకొని చలువఱాతిమీదినుండి లేచి తొలగిపోయినది.

రాధారాముని శ్వేత యిదివరకు సరిగా చూడలేదు. కాని యాతని నామె యెఱుగును. 'అతని పేరు రాధారాంశ్రీ' ఇతడును శ్వేత యన్నగారగు మధుకాంతుడును స్నేహితులు. రాధారాం బొంబాయిలో నొకపత్రికకధిపతిగా నున్నాడు.. మధుకాంతుని చూచిపోవుటకు వచ్చినా యునద్ది

వి[illegible] యతనికి తెలియును. అతడును ఇదివర కామెను పరీక్షగా చూడలేదు. నేడామెయందము యాతని సమ్మోహితుని చేసినది. రాధారాం తత్త్వజ్ఞానసభవాడు (Theo-sophist). ఇంతవరకు బ్రహ్మచారి.

ఇరువురును ఎవరిదారిని వారు వెళ్లిరి. దీపములు పెట్టువేళకు శ్వేత తాను క్రొత్తగా నాటిన మందారమునకు, తోటమాలి నీళ్లు పోసెనో లేదో చూచుటకు తోటలోనికి వచ్చెను. ఆమందారము తానింతకుముందు కూర్చున్న చలువరాతికి దగ్గరలో నున్నది. శ్వేత చూచినది. మందారము బోదెలోపోసిన నీళ్లు పీల్చుకొనుచున్నది కాని లేడిపిల్ల దాని చివుళ్లన్నియు కొరికి తిన్నది. శ్వేతకు విసువు పుట్టి చలువరాతిమీద కూర్చుండబోయినది.

శ్వేత కాశ్చర్యమైనది. ఆచలువరాతి మీద రెండు తెల్లగులాబిపూవు లొకటిగా కట్టి యుంచబడెను. శ్వేత యాపూవులవంక నిశ్చలముగాఁ జూచినది. ఒక్క యరనిముసమామె యచ్చోట నిలుచుండి నెమ్మదిగా నింటిలోనికి పోయినది.

సంజచీకటులు వచ్చినవి.

రాతిరి పదిగంటలు కావచ్చినది. శ్వేత తనగదిలోనికి పోయినది. దీప మెక్కించి తన శయ్యకు దగ్గరగా నుంచి చదువుటకు కాదంబరితీసినది. ప్రక్కపైకూర్చుండ బోవుసరికి యామె యాలోచనా నిమగ్నయైనది. ప్రక్కమీద నా రెండు గులాబిపూవులగుత్తియు కనబడినది. ఆమెహృదయము నేదియో తాకినట్లైనది. ఆమె కొంచెముసేపట్లే నిలిచి ఆ పూగుత్తి నెమ్మదిగా దీసి దూరముగానున్న బల్లపైనుంచి పరుండి చదువనారంభించెను. చదువు సాగలేదు. విసిగి చివరకు దీపము తగ్గించి యటుతిరిగి కనులు మూసికొనెను. నిరంతరము ప్రసన్నదీనముగాజూచు నీలలోచనుని ముఖము నేడేలొకో తేజోహీనముగా నున్నది. తేజోహీనతకాదు, ప్రసన్నదీనముగానే యున్నది కాని మునుపటి యంతగా లేదు.

రాధారాం మఱునాడు వెళ్లినాడు. అతనితో మధుకాంతుడును వెళ్లినాడు. మూడవ రోజున మధుకాంతుని చిరునామాతో రాధారాం సంపాదించుచున్న పత్రిక మధుకాంతుని యింటికివచ్చినది. ఇదివర కాపత్రిక యిచ్చటికి వచ్చుటలేదు. తపాలావానివద్దనుండి శ్వేత యాపత్రిక నందుకొన్నది.

ఒకనాడు శ్వేత తోటలో తిరుగుచున్నది. లేడిపిల్ల పిలకలు కొరికివేసినందున కాబోలు ఆమందారపుమొక్క చచ్చిపోయినది. అచ్చటినుంచి నెమ్మదిగా మూడుసంవత్సరముల క్రింద నీలలోచనుడు నాటిన మందారము వద్దకు పోయినది. అది శిశిరర్తువు. మందారమింకను కొంచెముగా పూయుచునేయున్నది. ప్రొద్దు గ్రుంకినంతనే చలివేసి యామె నేలువ కప్పుకొని పోయి పడుకున్నది. తలనిండ ముసుగువైచుకుని కళ్లు మూసికొన్నది. నీలలోచనుడు దూరదూరముగ పోవుచున్నట్లైనది. ఇంతలో నెవరో వెనుకనుండి తన్ను తాకినారు. వెనుతిరిగి చూచినది. లేడిపిల్ల. ముద్దుగా లేడిపిల్లను దగ్గరకు తీసుకుని దాని మూతి చేతితో పట్టుకున్నది. గిన్నెవలె నున్న మందారపూవులో లేడి మూతిపెట్టినది కాబోలు దానిముట్టె యంతయు మందారకుసుమకింజల్కములే. శ్వేత లేచి కూర్చుండి తన పైట చెఱగుతో దానిముట్టె తుడిచ్చి శుభ్రముచేసి దానిని కౌగిలించుకుని దానికి గూడ నేలువ కప్పెను. అది యూపి రాడక వదలించుకుని పాఱిపోయినది.

రాధారాం దగ్గరనుంచి శ్వేతకు ...రుచు ... నుత్తరములు వచ్చుచుండెను. ఆమె మాత్రము నూటికి కోటి కొక్కసారి జవాబు వ్రాయుచుండెను. శ్వేతలో మరల నేదియో యింకొకమార్పు గోచరించుచున్నది. అది హఠాత్తుగా నొక్కసారి కలిగినది కాదు గాన నదియేమో తెలియుటలేదు. అది క్రమక్రమముగా సువ్యక్తమే యగుచున్నది.

ఆమె యిపుడు ఒత్తురంగుచీరలు కట్టుట మానివేసినది. గులాబిరంగు గోదుమర్రంగు మొదలగు లేతరంగులచీరలు కట్టుచున్నది. ఒడలిమీద భూషణములు కొద్దిగా తాల్చుచున్నది. మునుపటికన్న నామెమొగములో నుత్సాహము ద్యోతక మగుచున్నది. ఆమె శరీరసౌందర్య మంతంతకు ...ల్లుపూవువలె మొగలిపుప్పొడివలె తెల్ల...నవలె నొండు విరిగిపోయిన కొలువువలె మల్లెపూవువలె నిగనిగలై సొగసు మీఱుచున్నది. చకితములైన యామె లోచనములు అంతంతకు నిశ్చలములగుచున్నవి.

శిశిరము వెనుక బట్టినది. మందారము పూయుట మానినది. మల్లెతీవ విరియబూసినది. ఆపూతోటలో శ్వేత యొకయుత్తరము చదువుకొనుచు నడచుచున్నది. ఆమె చేతులకు సన్నని బంగారు మురుగులును మెడలో నొక బంగరుగొలుసును మాత్రమే యున్నవి. జరీపోగులుగల తెల్లనిపట్టుచీర యామె యొడలిపై శరత్కాలమేఘశకలము వలె వాయుధూత మగు...

రాధారాం వచ్చినాడింతలో. ఒకరొక్కరు కౌగిలించుకొన్నారు. తాను చదువుచున్న

యుత్తరమును శ్వేత మాటుచేసినది. రాధారాం దానివంక చూచి యామెకు తెలియునట్లు నవ్వినాడు. రాధారాం శ్వేతవంక నిలువున చూచి యామె యానాటి వేషము మిక్కిలి రమ్యముగా నున్నదని చెప్పి మఱునాటి మధ్యాహ్నము తమ పెండ్లి వేళ నామె నట్లే వేషము సంతరించుకొమ్మని చెప్పినాడు.

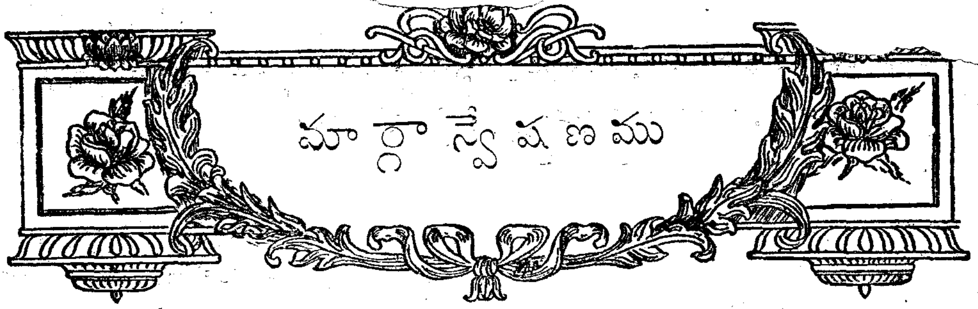
శ్వేత కొంచెము లజ్జావనతవదనయైనది. రాధారాముని కా లజ్జామధురిమవలన నానందమై యామెనుకౌగిలించుకుని యామె చుబుకమునెత్తి యా యెఱ్ఱని పెదవులపై నొక చుంబనము చేసినాడు. అప్పటి యానంద పారవశ్యమున నప్రయత్నముగా శ్వేత కనులు మూతపడినవి. శ్వేతకు చప్పున తెలివి వచ్చినది. నీలలోచనుడు కనంబడ లేదు. ఆమె కాశ్చర్యమైనది. అది నిజమో అబద్ధమో అని తరువాత పదినిమేషములలో నామె యొకవందసార్లు కనులుమూసికొన్నది. నీలలోచనుని చిహ్నముకూడ లేదు. అదిమొదలామె జీవితాంతమువరకు మరల నామెకు నీలలోచనుని రూపము కనిపించలేదు.

నెరప్రొక్కమ్ము

సవరణ

భారతి సంపుటము ౧. సంచిక ౧౨.

ఈ సంచికయందు "భారతీవందనము" అనుపద్యమున (౪౧ వ పుట కెదురు) "జ్ఞాన ముక్తి" కి బదులుగ "జ్ఞాన ముద్రాయుక్తి" అని చదువునది.

మార్గాన్వేషణము

దుర్గమహంతి సీతారామ శర్మ గారు

గగనభాగంబు మేఘసంకలితమగుట
గాఢతిమిరంబు దిశలెల్లఁ గ్రమ్ముకొనుటఁ
గన్గొనఁగలేక దుర్గమగహనసీమఁ
జిక్కితిని గమ్యభవనంబు సేరుటెటులొ !!

గీ. అభ్రనిర్గతకరకాప్రహారములను
శీతవాతతరంగ సంఘాతములను
గొయ్యవడి బిగువెల్లను గోలుపోయి
బడలి తనువెల్లఁ గంపింపఁదొడఁగె నకట!

గీ. శ్రుతిపుటకఠోరమై ప్రతిశ్రుతుల నీని
వనమృగారావము ల్వినవచ్చుచుండె
మృదులనవనీతహృదయంబు చెదరదొడఁగె
నక్కటా! ముక్తిమార్గంబు దక్కుటెటులొ?

గీ. కంటకపరీతమై కాలుఁ కదలుపుటకుఁ
గూడ నళుకొదవించె నీ జాడలెల్లఁ
గష్టములపాలుగాక సౌఖ్యముగ గమ్య
గృహము సేరంగ సత్పథం బెయ్యదియొకొ!

గీ. కారుచీఁకటి నెద్దియుఁ గానరాదు
మెఱపుఁదీఁగ నిశ్చలముగా మెఱయఁబోదు
మొగులుచాటున దాఁగిలిమూఁతలాడు
మించు నాసించిపోవ నూహించునెడల
మధ్యమార్గంబునం దేమి మాయ కలదొ!

గీ. మారుతోద్వేలమున రూపు మాసిపోక
వర్షధారాహతిని గాంతివాసి చనక
ధ్వాంతవిధ్వంసమై శాశ్వతప్రభలను
గలుగుదీపిక నెన్నఁడు కాంచఁగలనొ!

గీ. కడలు తెలివొందుజాడయే కానరాదు
పూర్వదిశ వేగుఁజుక్కయే పొడమలేదు
లోకబాంధవదివ్యావలోకనమున
కర్హమై కృతకృత్యుండ నగుట యెపుడొ!

గీ. ప్రమదభవనాంతరమునఁ బూఁబాన్పుమీఁద
నచలితాత్ముండ నగుచు నే నధివసించి
శ్రమమువాయంగ నమృతగానమును వినుచ
గాలమంతయు హాయిగాఁ గడపు టెపుడొ

కాశీనాథుని భైరవమూర్తి గారు

[మొదటి సంపుటము—పదునొకండవ సంచిక తరువాయి]

శ్లో. ఐందేవాగ్భవమైందవాత్మసదృశం వేదాదివిద్యాగిరో, భాషా దేశసముద్భవాఃపశుగతాః ఛందాంసిసప్తస్వరాన్,
తాళాన్ పంచమహాధ్వనీన్ప్రకటయ త్యాత్మప్రసారేణయ, త్తద్బీజంపదవాక్యమానజనకం శ్రీమాతృకేతే పరమ్.
(దేవీమహిమ్న స్తవమ్)

ఇంతకుఁబూర్వము మూర్ఛనా వివరము లుదాహరింపబడినవి. ఈమూర్ఛనలందు గల్గు తానభేదవివర మిందు వ్రాయబడును.

శ్లో. తానా స్స్యుః మూర్ఛనా శ్శుద్ధాః,
షాడవౌడవితాః.—(సం॥ రత్నాకరం)

తన్యతే=విస్తార్యతే, అనగ విస్తరింప జేయబడునట్టిదిగనుక 'తాన' మనబడుచున్న దని శార్ఙ్గదేవ ప్రణీతసంగీతరత్నాకరమునకు వ్యాఖ్యానకర్తలగు కల్లినాథులనువా రుదాహరించియున్నారు. మూర్ఛనలలో శుద్ధము లగునట్టివి తానములనియునిరూపించిరి. వీటిలో స్వరముల విస్తరింపు లేక గుణించుటయనియు గలదు. దీనియందు రెండువిధములు: శుద్ధ తానము, కూటతానము. ఒక్కటేరాగమును ప్రకాశిల్లున··· చూపించుటయే శుద్ధతాన మని··· రిచే ననగ రెండు రాగములు ప్రకాశిల్లునట్లు చూపించుటయే కూటతానమనియు గలదు. దీని కుదాహరణ ముగ సుబ్బరామదీక్షితులవారు తమసంగీత సంప్రదాయప్రదర్శినియను గ్రంథరాజమందు కాంభోజియనురాగమున కాకలినిషాదమును అవరోహణమందు (సనిపదసా) అను ప్రయోగమందు మాత్రము పట్టుట ఆచార ముగ నుండినందున తానముగూడ నట్లే సం చారము చేయవలసియుండవలయును గనుక నిది రెండురాగములుగ ప్రకాశింపచేయుట మాత్రము గలుగనేరదనియు వ్రాసియున్నారు. ఈతానభేదములలో షాడవఔడవము లని యు గలదు. కొందఱు, తానసంఖ్య మున్నూట ముప్పదియారు యనియు భరతులు చతురశీతి యనియు, ఉత్తరవ్యాఖ్యయందు "షడ్జగాస్సప్త, మధ్యమే సప్త" అను సంఖ్యోపపాదన మనుప పన్న మగున··· ది. కనుక శుద్ధములనగ

"కాకల్యస్తరరహితత్వ" మనియు "వ్యుత్క్రమణో చ్చారిత స్వరరహితత్వం" అనియును కల్లినాథులు వ్రాసియున్నారు. సప్తస్వరములలో షడ్జముతక్క శేషించిన ఆరుస్వరములయం దొక్కొక్కస్వరలోపముచే షాడవములగుచున్నవి. షడ్జముమాత్ర మేలలోపమనగ అదిశ్రుతియగుటచేతను శ్రుతిలేనిపాట సమ్మతి కాదు గనుకను షడ్జవర్జము మాత్రము నిషిద్ధము. ఇట్లే నియతస్వరద్వయలోపమువలన నౌడవము లగుచున్నవి.

శ్లో. షడ్జగా స్సప్తహీనా శ్చేత్ క్రమాత్ సరిపస ప్తమైః, తథాఽష్టవింశతి స్తానాః మధ్యమేసరిగోజ్ఝితాః; సప్తక్రమాద్యదా తానా స్స్యు స్తదా త్వేకవింశతిః, ఏతేచైకోనపంచాశ దుభయే షాడవామతాః; (యుతాః)

సపాభ్యాం ద్విశ్రుతిభ్యాంచ రిపాభ్యాం సప్తవర్జితాః, షడ్జగ్రామే పృథక్తానాః ఏకవింశతి రౌడవాః; రిధాభ్యాం ద్విశ్రుతిభ్యాంచ మధ్యమగ్రామగాస్తు తే, హీనా శ్చతుర్దశైవ స్యుః పంచత్రింశత్తుతే యుతాః; సర్వే చతురశీతి స్స్యుః మిళితాః షాడవౌడ వాః.

(రత్నాకరం, సంll దర్పణం)

ఈ మూర్ఛనాదికములం దుత్పన్నములగునవన్నియు తానములనియో కూటతానములనియో యనవచ్చునుగాని, తానములన్నియుమాత్రము మూర్ఛనలని చెప్పఁగూడదు. బ్రాహ్మణుల కందఱకును జందెమున్నదిగాని జందెమున్నవారెల్ల రు బ్రాహ్మణులే యని చెప్పగూడదు. ప్రథమమున షడ్జగ్రామసంబంధములగు మూర్ఛనాదులందు నొక్కొక దానియందు నను శుద్ధతానములందు వికృతస్వర వర్జము గావలెను. దీనియందు షాడవములు సరిపనియను స్వరములవరుసగ వర్జముచేయ ($4 \times 7=28$) నిరువది యెనిమిది షాడవతానములు వర్జము లౌచున్నవి. ఇట్లే మధ్యమగ్రామమునందు స, రి, గ,ముల వలన వర్జములను షాడవము లిరువదియొకటి ($3 \times 7=21$) యగుచున్నది. యీ రెండును చేరి ($28+21=49$) నలువదితొమ్మిది యగుచున్నవి.

మరియు షడ్జగ్రామమున రెండుశ్రుతులు తగ్గించుటచే నౌడవములు గల్గుటచే, సప, గని, రిప, ఈ స్వరములు శుద్ధతానములందు వర్జనీయములు గనుక $3 \times 7=21$ శుద్ధతానము లేర్పడుచున్నవి.

ఇట్లే మధ్యమగ్రామమున రిధ, గని ఈ రెండువర్జనీయము లౌటచే, $2 \times 7=14$ శుద్ధతానములు; గనుక నీగ్రామద్వయమున చేరి $21+14=35$ అగుచున్నవి. అన్నియు షాడవౌడవములు చేరి $49+35=84$ భరతులవారి మతానుసారము చతురశీతియని యేర్పడుచున్నదని తాత్పర్యము. ఇక కూటతానవిషయము:

శ్లో. అసంపూర్ణాశ్చ సంపూర్ణాః వ్యుత్క్రమోచ్చారితస్వరాః, మూర్ఛనాః కూటతానా స్స్యు రితి శాస్త్రవినిర్ణయః.

అనగ సంపూర్ణములనియు, నసంపూర్ణములనియు, వ్యు... ...స్వరము

లనియు కూటతాన భేదములని శాస్త్ర నిర్ణయము.

శ్లో. పూర్ణాఽపూర్ణాదిసంఖ్యాశ్చ పునరుక్తాప సారణాః మూర్ఛనాః కూటతానాస్స్యు స్తేషాం సంఖ్యాఽభిధీయతే.

(సం॥ రత్నాకరం, దర్పణం.)

అనగ సంపూర్ణాసంపూర్ణ సంఖ్యాదిక ములందు కొన్ని పునరుక్తములౌట స్పష్టము; సులభవేద్యము. మూర్ఛనలందలి పునరుక్తి గల్గునట్టివి కూటతానములు. వీటిసంఖ్యా పరిగణన వివర మెట్లనిన:

శ్లో. పూర్ణాః పంచసహస్రాణి, చత్వారింశ ద్యుతానితు, ఏకైకస్యాం మూర్ఛనాయాం కూటతానా స్సహక్రమైః; షట్పంచాశత్ మూర్ఛనాస్తాం పూర్ణాః కూటాస్తు యోజితాః, లక్షద్వయం సహస్రాణి ద్వ్యశీతి ర్ద్వేశతే తథా; చత్వారింశత్తు సంఖ్యాతా అథాఽ పూర్ణాః ప్రచ క్ష్మహే. సం॥ రత్నాకరం, దర్పణములు.

అనగ నొక్కొక్క మూర్ఛనయందు నను పూర్ణకూటతానము ఏడుస్వరములుగల వని తాత్పర్యము. సంఖ్యక్రమముగ నైదువేల నలువది (5040) యగుచున్నది. గనుక 56 సంపూర్ణమూర్ఛనలందు $56 \times 5040 = 282240$ గల్గుచున్నవి. ఇది సంపూర్ణ కూటతానవివ రము. పిమ్మట అసంపూర్ణముల సంగతి వ్రాయ బడును.

శ్లో. ఏకైకస్యాన్త్యవిరహాత్ భేదా షట్స్వ రాదయః, ఏక స్వరోఽత్ర నిర్భేదోఽ న్తే.

అనగ మూర్ఛనాన్త్య స్వరలోపక్ర మమున నారుభేదము లేర్పడుచున్నవి. నిషాద వర్జమువలన, (1) సరిగమపద, యును, పున రన్త్యస్వరలోపమున (2) సరిగమప, యు, నిట్లే (3) సరిగమ (4) సరిగ, (5) సరి, (6) స ఇట్లారు గల్గుట స్పష్టము. దీన నారవదియగు ఏకస్వరము నిర్భేదకమగుటచే నష్టతాన సంఖ్యాసిద్ధికై తోడ్పడుననియు, గలదు.

శ్లో. క్రమాత్కూటతానత్వే వ్యక్త స్తేషూప యోగినః, స్యు ష్షాడవానాం వింశత్యా సహస ప్తశతానిచ; ఔడవానాంతు విం శత్యా సహితం శత ముచ్యతే, చతుస్స్వ రాణాం కుటానాం చతుర్వింశతి రీరితాః; త్రిస్వరాష్షట్ ద్విస్వరౌ ద్వా వేకస్త్వేక స్వరో మతః.

(సం॥ రత్నాకరం, దర్పణం.)

వీటి సంఖ్యను గూర్చి ఇట్లు చెప్పి యున్నారు. షాడవకూట తానములు (6 స్వరములు గల్గినవి) 720 అనియు, ఔడ వములు 120 అనియు, చతుస్స్వరయుత ములు 24 అనియు, త్రిస్వరయుతములు 6 అనియు, ద్విస్వరయుతములు 2 అనియు ఏకస్వరతానము నిర్భేదకమై అనియు వ్రాసి యున్నారు.

శ్లో. ఆర్చికో. గాధిక శ్చైవ సామికోఽథ స్వరాంతరః; ఏకస్వరాదితానానాం చతు ర్ణా మభిధా ఇమాః.

ఏక, ద్వి, త్రి, చతుస్స్వరయుతములగు తానములకు గ్రమముగ, ఆర్చిక, గాధిక, సామిక, స్వరాంతరములని పేర్లు. "యజ్ఞ

ప్రయోగేషువృచమేకః స్వరాశ్రయత్వాత్ ఆర్చిక" అనియు "తదా గాథా సంబంధాత్ గాథిక"యనియు, 'సామసంబంధాత్ త్రిస్వర స్థానః సామికః' అనియు, నీయేడుతానములకు మధ్యనుండుటచే స్వరాన్తరమనియు సంజ్ఞలు గల్గిన వనిరి,

శ్లో. ఉక్తా శ్శుద్ధాదిభేదేన నిగయుక్తా శ్చతుర్విధాః, తయోరేకైకహీనా స్తే ద్వేధా మూలక్రమా మతాః.

(సం॥ రత్నాకర దర్పణములు.)

శుద్ధాది భేదమువలన గాన్ధార నిషాద స్వరయుక్తతానములు నాల్గు విధము లనిరి. ఎట్లనిన:

1. నిసరిగమప	శుద్ధస్వరములు
2. ని(కాకలి)సరిగమప	సకాకలీ
3. నిసరిగ(అంతర)మప	సాంతగ
4. ని(కాకలి)సరిగ(అంతర)మప	సకాకల్యన్తర

ఉదాహరణము	షడ్జగ్రామము	మధ్యమగ్రామము
1.	సరిగమ పదని	మపదనిసరిగ
2.	నిసరిగమపద	గమపదనిసరి
3.	దనిసరిగమప	రిగమపదనిస
4.	పదనిసరిగమ	సరిగమపదని
5.	మపదనిసరిగ	నిసరిగమపద
6.	గమపదనిసరి	దనిసరిగమప
7.	రిగమపదనిస	పదనిసరిగమ

ఈ గ్రామమూర్ఛన లందున నొక్కొక స్వరవర్జముచే షాడవము లౌ చున్నవని సందుల కుదాహరణము:

	షడ్జగ్రామషాడవములు	మధ్యమగ్రామషాడవములు
1.	స రి గ మ ప ద ×	మ ప ధ ని స రి ×
2.	ని స రి గ మ ప ×	గ మ ప ద ని స ×
3.	ధ ని స రి గ మ ×	రి గ మ ప ద ని ×
4.	ప ద ని స రి గ ×	స రి గ మ ప ద ×
5.	మప దని స రి ×	ని స రి గ మ ప ద ×
6.	గమ ప ద ని స ×	ధ ని స రి గ మ ×
7.	రిగ మప ద ని ×	ప ధ ని స రి గ ×

పై నుదాహరించినటుల × ఈ గుర్తు అన్త్యస్వరలోపమని తెలియునది. పదునాలుగు మూర్ఛనలలో మొదటిదానియందు షాడవ మగుటకు నిషాదలోపమువలన నైనది. ఇట్లే మధ్యాదిషాడవ తానమునందు "గ" లోపమువలన నైనదనుట స్పష్టము. పైనుదహరించిన నాల్గుమార్గముల ననుసరించి రెండు గ్రామములందునను 4 + 4= 8 మార్గములు. పదునాల్గింటిని నీ నాల్గుమార్గములు ప్రయోగించిన 4 × 10=40. మొత్తముచేరి 40 + 8 =48 అని సంఖ్య తేలుచున్నది.

శ్లో. సవింశతి స్సప్తశతీః ప్రాగుక్త గుణితాః క్రమైః, చతుస్త్రింశత్సహస్రాణి షష్ఠ్యాపంచశతానిచ. ఇతి షాడవసంఖ్యా స్యాత్ అథపంచస్వరాన్ బ్రువే.

(సం. దర్పణం)

పైన షాడవసంఖ్య 720 అనిచెప్పబడినది. వీటిని క్రమముగ నిపుడుచెప్పిన 48 మార్గములచే గుణింప 48 × 720=34560 షాడవకూటతానసంఖ్యయని తేలుచున్నది. ఇక నౌడవతాన. లేక పంచస్వరతానసంఖ్యగూర్చి చెప్పబడుచున్నది.

శ్రీరాగము

శ్లో॥ అష్టాదశాబ్ద స్మర చారుమూర్తిః; ధీరో లసత్పల్లవకర్ణపూ
షడ్జాదిసేవ్యో ఒరుణ వస్త్రధారీ, శ్రీరాగ ఏష క్షితి

మాళవ శ్రీరాగిణి

రక్తోత్పలం హ స్తతలే దధానా, విభావయన్తీ తను దేహవల్లీ;
రసాల వృక్షస్య తలే నిషణ్ణా, స్తోకస్మితా సా కిల మాళవశ్రీః.

మాలవికా రాగిణి

శ్లో. స్వకాంత [illegible] [illegible]పన్నా, [illegible] ప్రమత్తా;
సంకేతశాలాం విశతీ ప్రదోషే, [illegible] మాల[illegible] ముక్తా.

ధన్యాసి రాగిణి

శ్లో. [illegible] తను [illegible] కాంతం లిఖన్తీ విరహేణ దూ[illegible]
[illegible] విష్యందినీ [illegible]తకుచా ధనాశ్రీః.

శ్లో. గాద్యా ధాద్యా నిషాదాద్యా చతుర్భేదా షడౌడవాః, అష్టావన్యే ద్విధేత్యేవం చత్వారింశ దిమే క్రమాః.

(సం॥ దర్పణం)

షాడవతానమార్గములందువలెనే వీనిలోగూడ $4 \times 6=24$, $24+16=40$ మార్గములనియుగలదు. దీనివివరము ముందుసంచికయందు విస్పష్టముగ వ్రాయబడును.

శ్లో. సంవిశతౌ శతే త్రైశ్చ గుణితేఽష్టౌ శతానిచ, చత్వారిచ సహస్రాణి సంఖ్యాః పంచ స్వరే ష్వితి.

(సం॥ దర్పణం)

పైనుదాహరించినట్లు ఔడవతానభేదములు 120 యందునను నీనలువదిమార్గముల ప్రస్తారముచేయుటచే $40 \times 120=4800$ అని తేలుచున్నది.

శ్లో. చతుస్స్వరేషు న్యాద్యా ద్వా చతుర్ధా ద్వాదశాపరే, క్రమాద్ద్విధేతి ద్వాత్రింశచ్చతుర్వింశతి తాడితాః. శతాని సప్తషష్ట్యా స్యా చ్చతు స్స్వరసమ్మితిః;

నాల్గుస్వరములుగలతానభేదములకు మార్గములు 32. దీనికి చతుస్స్వరకూటమగు "24" చే నెచ్చించగ $=24 \times 32=768$ గల్గుచున్నవి.

శ్లో. త్రిస్వరేషుతు మాద్యాద్యా వభేదా ద్వాదశాపరే; ద్విధా షడ్వింశతిరితి క్రమాస్తే షడ్భి రాహతాః. షట్పంచాశచ్ఛతంచ స్యుఃద్విస్వరేషుపున ర్ద్విధా, రిగధన్యాదయోఽష్టౌ స్యు శ్శుద్ధాత్త దితరే క• ... షు చైవం చత్వారింశద్ధి తాడితాః, ఏకస్వర స్త్వభేదత్వా న్మాలాపవ చతుర్దశ.

త్రిస్వరకూటతాన భేదములు $26 \times 6 =156$ అనియు, ద్విస్వరకూటతానభేదములు $22 \times 2=44$ అనియు ఏకస్వరకూటతానభేదములు పదునాల్గనియు (14) చెప్పియున్నారు.

శ్లో. షడ్జాద్యై శ్శుద్ధమధ్యాయా భేదకం పంచమం వినా, చతుస్స్వరే క్రమద్వంద్వేఽష్టాచత్వారింశ దీరితాః; తానా స్త్రిస్వరయో స్త్వేతే ద్వాదశద్విస్వరే ద్వయమ్, ఏకఏకస్వర స్తేత్రి షష్టి రౌత్తరమంద్రకైః; పునరుక్తామతా స్తానైః న్యాదిమార్గ క్రమా పునః, పంచస్వరా యే చత్వారః తత్తానానాంచతుశ్శతీ; అశీత్యభ్యధికాచాతుస్స్వరేషణ్ణవతిర్భవేత్, ద్వాదశ త్రిస్వరద్వంద్వే చత్వారోద్విస్వరద్వయే; ఏకఏకస్వరస్తాన స్తేషాంపంచశతీ త్రియమ్, త్రిణవత్యాయుతా తానై రభిన్నా రజనీగతైః; ధైవతాదేస్తుపౌరవ్యా శ్చత్వార షట్స్వరాః క్రమాత్, తత్తానానాంతు సాశీతిః శతాష్టావింశతి ర్మతాః; ఔడవానాం చతుర్ణాం ప్రాగుక్తా స్సంఖ్యా శ్చతుస్వరాః, త్రిస్వరా ద్విస్వరా వేక స్వరః ప్రాగుక్తసంఖ్యకాః; పంచవింశతిసంయుక్తా చతు స్త్రింశచ్ఛతీ త్రియమ్, తానానాం సదృశాకారా స్స్యత్తానై రౌత్తరాయతైః; ఇ త్యేకాశీతి సంయుక్తం సహస్రాణాం చతుష్టయమ్, తానానాం పునరుక్తానాం పూర్ణాపూర్ణై స్సహ క్రమైః; అపనీయేత చేదేషా కూటతానో

మతి ర్భవేత్, లక్షత్రయం సప్తదశ సహస్రాణి శతానిచ; నవత్రింశత్యుతాసీతి ర్జ్ఞానోపాయోఽత్ర కథ్యతే.

(రత్నాకరం, దర్పణం)

ఈతానభేదము లేయేమూర్ఛనలందు పునరుక్తము లగుచున్నవో దానిసంఖ్య నిట్లు వివరించియున్నారు. వీటివివరము నీచక్రమున గమనింప స్పష్టమగును. దీనికిపిమ్మట నష్టసంఖ్యాపరిజ్ఞానవిషయము, కూటప్రస్తారము, ఖండమేరు ప్రస్తారము మొదలగునవి ముందు సంచికయందు వ్రాయబడును.

పౌనరుక్త కూట తాన సంఖ్యా నిరూపక చక్రము.

జాతి	పౌరవియందు (ఉత్తరాయతా)	మార్గియందు (రజనీ)	శుద్ధమధ్యయందు (ఉత్తరమంద్ర)	మూడింటి మొత్తం	పూర్ణాఽపూర్ణ క్రమసంఖ్య	క్రమ పునరుక్త సహిత కూట తానసంఖ్య
పూర్ణాః	—	...	...	...	392	2,82,240
షట్స్వరాః	2880	...	...	2880	48	34,560
పంచస్వరాః	480	480	...	960	40	4,800
చతుస్స్వరాః	48	96	48	192	32	768
త్రిస్వరాః	12	12	12	36	26	156
ద్విస్వరాః	4	4	2	10	22	44
ఏకస్వరాః	1	1	1	3	11	14
మొత్తం	3425	593	63	4081	571	3,22,582

పునరుక్త తానభేదములు		4081
పూర్ణాఽపూర్ణ క్రమం		571
పూర్ణాఽపూర్ణసహిత కూటతానములు		4652
క్రమ పునరుక్తసహిత కూటతానములు		322582
పూర్ణాఽపూర్ణసహిత కూటతానములు		4652
కూటతానముల మొత్తం	శేషం	[illegible]30

ఇందు శ్రీరాగకుటుంబము అనగా పంచభార్యా సహిత శ్రీరాగముయొక్క స్వరూప ధ్యానాదికము లుదహరింప బడు చున్నవి.

శ్రీరాగము

శ్లో. షడ్జే షాడ్జీ సముద్భూతం శ్రీరాగం స్వల్పపంచమమ్,సన్యాసాంశగ్రహం మన్ద్రి గాంధారం తారమధ్యమమ్; సమశేష స్వరం వీరే శాస్తి శ్రీకరణాగ్రణీ.

(సం. రత్నాకరం.)

శ్లో. శ్రీరాగ స్సగ్రహః పూర్ణ శ్చారోహే చాల్పధైవతః; అవరోహే గవక్రం స్యాత్సాయంగేయ శ్శుభావహః.

(చతుర్దండిప్రకాశిక.)

శ్లో. శ్రీరాగ స్సచ విఖ్యాత స్సత్రయేణ విభూషితః, పూర్ణ స్సర్వగుణోపేతో మూర్ఛనా ప్రథమా మతా; కేచిత్తు కథయం త్యేనం ఋషభత్రయ సంయుతమ్.

(సం. దర్పణం.)

శ్రీరాగము

రాగధ్యానము:—

శ్లో. అష్టాదశాబ్ద స్స్మరచారుమూర్తిః ధీరో లసత్పల్లవకర్ణపూరః, షడ్జాదిసేవ్యోఽరుణ వస్త్రధారీ శ్రీరాగ ఏష క్షితిపాల మూర్తిః.

(సం. దర్పణం.)

రూపము:—పద్మమునుగాని లేక వీణను గాని చేతబూని స్ఫటికాక్ష మాలాధారియై శ్వేతారుణ వస్త్రములధరియించి పదునెనిమి దేండ్ల — రెండవ మన్మథునివలె శోభిల్లుచుండుననియు, ఉద్యాన వనమందు హాయిగ గూర్చుని గానము జేయుచుండి నట్లును, గలదు. మరికొందఱ మతమున, రత్నకిరీటము ధరించి చేత కరవాలముబూని సింహాసనాసీనుండై యున్నట్లును గాయకులు గానముజేయుచుండ చక్కనిస్త్రీ లాతనితో సల్లాపములాడి సంతోష పెట్టుచున్నట్లును గలదు. ఈరాగము సాయంకాలమున పాడ దగిన దనిరి. మఱికొందరు పగలు రెండవ యామమునందు గానముచేయవలెననిరి. యీ వాడుకనుబట్టి ప్రస్తుతముగూడ ఉదయము 9 గంటలుమొదలు మధ్యాహ్నము 12 గంటల వరకు గానముచేయుట గలదు. కాని ఎప్పుడు పాడినను సర్వమంగళకరమనియు గలదు. దీనికి స్వరము:—సరిగమపదనిస. అథవా:— రిగమ పదనిసరి.

(సం. దర్పణం.)

మాళవశ్రీరాగిణి

శ్లో. సమస్వరా తారమంద్ర షడ్జాంశన్యాస షడ్జభాక్.

(రత్నాకరం.)

శ్లో. మాళవశ్రీరాగాంగా, పూర్ణా సత్రయ భూషితా, మూర్ఛనోత్తరమంద్రా స్యాత్ శృంగారరసమండితా.

(సం. దర్పణం.)

ధ్యానము:—

శ్లో. రక్తోత్పలం హస్తతలే దధానా విభావయన్తీ తనుదేహవల్లీ, రసాలవృక్షస్య తలే నిషణ్ణా స్తోకస్మితా సా కిల మాళవశ్రీః.

(సం. దర్పణం.)

రూపము :—

ప్రియవియోగిని యయ్యు వృక్షచ్ఛాయ యందు విశ్రమించి చేడియతో హాస మొన రించుచున్నట్లును, అప్రతిమానమగు సౌంద ర్యము గల్గి రక్తాంబరముల దాల్చి పీతవర్ణపు మేలిముసుగు ధరించినట్లును నుడివియున్నారు. మఱికొందఱు పద్మహస్తయై, చూతతరు మూలమున సింహాసనముపై నధిష్ఠించి, తన కట్టెదుర నాడుచు పాడుచున్న తన చేడియల తో కాలక్షేపము చేయుచున్నట్లు వ్రాసి యున్నారు. దీనికి స్వరము:—సరిగమపదనిస.

(సం. దర్పణం.)

మాళవిరాగిణి

శ్లో. ఔడవా మాళవీ జ్ఞేయా, నిత్యా రిప వర్జితా, రజనీ మూర్ఛనా చాత్ర కాకలీ స్వరమండితా.

ధ్యానము:—

స్వకాన్తసంచుంబిత వక్త్రపద్మా శుక ద్యుతిః కుండలినీ ప్రమత్తా, సంకేతశాలాం విశతీ ప్రదోషే మాలాధరా మాళవికేయ ముక్తా.

రూపము :—సువర్ణ చేలాంచలము ధరించి, పుష్పైకాభరణభూషితయై సాంకేతిక నిర్దిష్ట స్థలోపవిష్టయై సంపూర్ణమోహావేశము తో చుంబనోత్సుకుడగు భర్తను తదేకదృష్టిని విలోకించుచున్నట్లు వర్ణింపబడినది. కొందఱు, పత్యాగమనమునకై నిరీక్షించు చున్నట్లును మరికొందఱు తనప్రభునితో రహస్యగోష్ఠి సల్పుచున్నట్లును వర్ణించియున్నారు. స్వరము =నిసగమధని.

(సం. దర్పణం.)

ధనాశ్రీ=ధనాసరి=ధన్యాసి

శ్లో. దూర్వాదళశ్యామతను ర్మనోజ్ఞా కాంతం లిఖన్తీవిరహేణదూనా, శ్వేతేకపోలే దధతీ దృగమ్బు నిష్యందినీ ధౌతకుచా ధనాశ్రీ.

రూపము:—దూర్వాదళ శ్యామకాంతిగ ల్గుమైచాయతో సుందరమగు మోముతో ప్రియ విరహాకులచిత్తయై కాంతుని విగ్రహము లిఖింపుచు కన్నుల రాల్చున శ్రువులు పాండుర మగు కపోలముల దడిపి అనంతరము కుచము లను ప్రక్షాళనము చేయుచున్నట్లు వర్ణించిరి. మరియు రక్తాంబరముల ధరించి యుపవన మందు మోరశ్రీ (?) తరుఛాయోపవిష్టయై ప్రియగమనోత్కంఠయై యున్నట్లు వర్ణించి యున్నారు దీనికిస్వరము:—సగమపదనిస.

(సం. దర్పణం.)

వసన్తీ=వసన్త=వసన్తము.

శ్లో. వసన్తీ స్యాత్తు సంపూర్ణా సత్రయా కథితా బుధైః, శ్రీరాగ మూర్ఛనైవాత్ర జ్ఞేయా రాగవిశారదైః.

(సం. దర్పణం)

ధ్యానము:—శ్లో. శిఖండిబర్హోచ్చయబద్ధచూడా, కర్ణావతంసీ కృతశోభనామ్రా, ఇందీవరశ్యామతను స్సుచిత్రా వసంతికా స్యా దళిమంజుళశ్రీః.

రూపము :—ఝుమ్మను తుమ్మెదలచే నావరింపబడి, మయూర పింఛాలంకృతమగు శిరోచూడము గల్గి, లేమామిడి చిగుళ్లను పుష్పములను కరపల్లవమున ధరించి, శ్వేత, రక్తాంబరముల దాల్చి, హరిద్రాచూర్ణము బూర్ణముగ మైనలంది, ఉపవన తరుఛాయయం దుపవిష్టయై భర్తృహ్లాదయాకర్షణ సంతో షజనకోపాయాన్వే యని

వర్ణించి యుండిరి. కొందఱు శ్రీకృష్ణునితో వసన్తోత్సవము (హోళీపండుగ) జరుపుచున్నట్లూహించి మఱికొందరు తనచేడియలతో నాటపాటలయందు నిమగ్నచిత్తయై యుండినట్లును దెలిపిరి. వసన్త ఋతువునందు గానము సేయదగుననిరి.

దీనికిస్వరము :—సరిగమపదనిస.

(సం. దర్పణం.)

ఆసావరీ=ఆశావరీ= అసావేరి.

శ్లో. అసావరీ గనిత్యక్తా ధగ్రహాంశాచ షౌడవా, న్యాసస్తు ధైవతో జ్ఞేయః కరుణారస నిర్భరా.

అథవా, శ్లో. కుకుభాయాః సముత్పన్నా ధాంతా మాంశగ్రహా మతా, పంచమేనైవ రహితా షాడవాచ నిగద్యతే.

(సం. దర్పణం.)

ధ్యానము:—శ్రీఖండశైలశిఖరే శిఖిపింఛవస్త్రా, మాతంగ మౌక్తికమనోహర హార వల్లి, ఆకృష్య చందనతరో రురగం వహన్తీ, ఆసావరీ వలయ ముజ్జ్వల నీలకాన్తిః.

(సం. దర్పణం.)

రూపము:—ధౌతవస్త్రముల ధరించి, సర్పాభరణముల దాల్చి నీలదేహచ్ఛాయ గల్గి, నుదుట చందన మలది పుష్పమాలికల ధరించి యుపవనమధ్యస్థతరుమూలస్నిగ్ధశీతల ఛాయాసీనయై యుండినట్లును, తత్ పరిమళము తదుపాన్తసీమలందు వ్యాప్తమౌచున్నదని యు వర్ణించిరి. కొందఱు, పర్వతాగ్రమున స్వచ్ఛోదకమం దుపవిష్టయై యున్నదనిరి. మఱికొందఱు పర్వతాగ్రమున చందనతరుమూలమున అత్తిఆకును గుహ్యప్రదేశమున కడ్డువైచికొనుట తప్ప దిగంబరాకారముగల్గి వివస్త్రయై పుంగీవాద్యవినోదము సల్పుచున్నట్లు గలదనిరి. రెండు పెద్దసర్పములును, బర్హబహుళము గలిగినమయూరములును శ్రద్ధగా సామగానమును వినుచు నానంద పారవశ్యము నొందుచున్నవనియు గలదు. స్వరము:—ధనిసమధ. అథవా మధనిసరిగమ.

(సం. దర్పణం.)

అనుతాపము

మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రిగారు

శ్రీకల్యాణగుణాకరుండ వయి నిర్ణిద్రప్రభావుండవై
లోకానందముఁ గూర్చువాఁడవయి మేలుం గీడుఁ గల్పించి నా
వాకుల్ సేరనిచోట నిల్తువుగదా వర్ణింపఁగా శక్యమే
నీకారుణ్యపుఁద్రోవ యిట్టిదని తండ్రీ! దీనచింతామణీ!

మ. బహుళార్తిం బడియున్న యప్డు డది నైర్ఘణ్యలేక నిన్నున్న న
న్వోహముల్ నిడద యొనర్చుచుండు నది చింతాకంత చల్లారినన్
విహ... దమి మోహవారినిధి నువ్విళ్లూరుచిత్తంబుతో
నాచరిత్ర మిది తండ్రి! దీనచింతామణీ!

శా. నే నీచుండ నటంచు నొక్కపరి నన్నిందించుకొందున్ భయా
ధీనస్వాంతుడనై మహామరణవార్ధింగూలిన ట్లింత యో
గానిం జెందుదుఁ దత్పరక్షణమునన్ బ్రహ్మచక్రముం ద్రిప్పఁగా
నేనే చాలెదనంచు నిక్కెదను తండ్రీ! దీనచింతామణీ!

శా. ఆనందాకృతిఁ దాల్చి లోకములలో వ్యాపించియున్నావు నీ
యానం దాల్చి పిపీలికాదికము బ్రహ్మాంతంబు నౌసృష్టి య
జ్ఞానిం బుట్టుచు గిట్టుచున్నయది యేలా నాకుగర్వంబు? హా!
నేనెవ్వండను గార్యముల్ సలుపఁ దండ్రీ! దీనచింతామణీ!

శా. కల్పంబుల్ గతియించె సృష్టిగతు లక్షయ్యంబుగా మారెఁ బె
ద్వేల్పుల్ పుట్టిరి గిట్టి రట్లయిన నీవెం దొక్కఁడై నిల్చె హా!
యల్పజ్ఞుండ నెఱుంగలేను నిను నా కారాటమేలా మదిన్
నిల్పం జేయుము నిన్నుఁ జాలునది తండ్రీ! దీనచింతామణీ!

శా. ఆహ్లాదదు నీవనుజ్ఞ యిడకే యాపత్తొ సంపత్తొ యే
దో కల్పింతువు నీదుసృష్టి కది యెట్లో [illegible] నూహించుటల్
నీకే చెల్లును జెల్ల దింకొకనికిన్ నేనెవ్వఁడన్ మూఢుఁడన్
నీకుం జెప్పఁగ నేర్తునే జడుఁడఁ దండ్రీ! దీనచింతామణీ!

శా. ఆపత్తే దియొ యెదిసంపదయొ యావంత్తైన రూపింపఁగా
నోపన్ సంపదకల్గినప్పు డది యెంతో యాపదే యంచుఁ బె
ల్లాపత్తైనపు డద్ది సంపదయటం చట్లెట్లు భావించి నా
యేపుం గోల్పడుచుండు వ్యర్థముగఁ దండ్రీ! దీనచింతామణీ!

శా. వానిం జంపెద వానిఁ గొల్చెదను నేవానిం బడంద్రోతు న
వ్వానిం జేల్చెద నంచు డంబముల నల్పంబౌ గతిం బల్కుదున్
హా! నీచుండను నే నొనర్పఁగలనే యందొక్కఁడై నం గటా!
యీ నాగర్వమడంప వేమిటికిఁ దండ్రీ! దీనచింతామణీ!

శా. గర్వంబేకద మూలమంత్రమయినన్ గష్టాలపాల్ సేసె దృక్
పర్వంబై [illegible]గు నీదుసృష్టి నెదుటన్ గన్పట్టు నీనేర్పు దు
స్సర్వజ్ఞత్వముచే నెఱుంగక మహా శాస్త్రముల్ చేసితిన్
నిర్వాణంబును జేర్తు వెట్లొ నను దండ్రీ! దీనచింతామణీ!

మ. ముందుఁ జూడన్ వెనుఁజూడ లేను [illegible] నిల్పి ముందు జూడ లే
ను నిమేషార్థము [illegible] దలంచెదను మున్నున్ మున్నుఁ గల్పింగ న
ల్పుని నన్నుం గన నెట్టి [illegible] జాలినం
దీనచింతంబున [illegible] తండ్రీ! దీనచింతామణీ!

జనమంచి శేషాద్రిశర్మ గారు

కావ్యములు శ్రవ్యదృశ్య భేదములచే రెండువిధములు. అందు శ్రవ్యకావ్యములు భారత భాగవత రామాయణాదులు. వీనియందుఁ బ్రధానముగ వర్ణింపఁబడునది కథాభాగము. దృశ్యకావ్యములు నాటకములనం బ్రఖ్యాతి నొందినవి. ఇవి మూలకథను బ్రధానము చేసికొని విచ్చలవిడి మార్పునొంది సదాచారము మొదలగువానిని బోధించుచుండవలయును. నాటకకర్తకుఁ గథనుమార్చునధికారము కలదుగాని యామార్పులచే మూలకథాసారమునకు మార్పు గలుగఁగూడదు.

నాటకమునందు భావపోషణము ప్రధానము. పాండిత్యమునుజూపి కవితచెప్పుటమాత్రము గాక సుబోధకమగునట్లు భావమును బోషించి తదుపయుక్తముగఁ బాత్రప్రవేశాదుల సమకూర్పవలయు. ఇదియే ప్రధానము. రసమును బోషింపక నాటకము వ్రాసినచో నది సజ్జనాదృతిం గాంచదు.

నాటకము చదువుటచే నాకాలపు లోకాచారములు స్పష్టముగఁ దెలియును. అదియే నాటకమునుజూచువారు నేర్చుకొనఁదగినది. కాని యిప్పటి పాటలు లోనగువానిని విని యానందించుట మాత్రముగాదు. అందేకాలపు నాయకుఁడు పేర్కొనంబడునో ఆమహాపురుషుని యౌదార్యాదులు, ఆకుటుంబములోని యాచారములు. ఆకాలపుజనుల వాక్ప్రవృత్తి, అభిప్రాయభేదములు లోనగునవి కరతలామలకము లగుచుండవలయును. అట్లుకాదేని యానాటకము లోకమున కుపకరింపదు.

[illegible]ప్రవేశాదులు యథేష్టముగనుండక లక్షణ [illegible] గును. పాత్రప్రవేశములు [illegible] జనాదులు ప్రధా[illegible]

ర్శింపఁదగవుగాన వాని నవాంతరపాత్రసంభాషణమునఁ దేటపడఁజేసి ముఖ్యకథాభాగమును బ్రదర్శింపఁజేయవలయు. దాన ద్రష్టలకు నాటకవస్తువు బోధపడును. ఎట్టిపామరులైనను అట్టినాటకమును జూచినపుడు దాని సారమును గ్రహించి నీతిని నేర్చుకొందురు.

సావిత్రీచరిత్రమును నాటకముగా వ్రాయునపుడు సావిత్రికిభర్తపైఁగల ప్రేమను బెంచి వ్రాయవలయును. ఆమె పతిభక్తి, అత్తమామలయందుంచిన భక్తి, ఆమె వనమధ్యభాగమున యముని దర్శించినపు డామె మనోధైర్యాదులు, విశేషించి చమత్కారముగ వ్రాయఁదగునే కాని మామగారి గ్రుడ్డితనము మొదలగు వానిని పరిహాసములో పెంచి వ్రాయఁగూడదు. సావిత్రి పితృగృహమున ననుభవించిన సుఖములనుగాని, అడవులలో నామె పడిన యిడుమలనుగాని వ్రా[illegible] గూడదు. సావిత్రీ నాటకము జూచువారు నేర్చుకొనఁదగిన నీతులు, పతిభక్తి, ధైర్యము, ఉచితజ్ఞత లోనగునవి కదా! కాఁబట్టి యానీతులు స్పష్టమగునట్లు నాటకవస్తువును నిర్వచింపవలయు. ప్రాచీనరాజచరిత్రములందు లోపములే యుండవని యెవ్వరు చెప్పఁజాలరుగాని నాటకము వ్రాయునపుడు, కవి యారాజకుటుంబాచారములనుబట్టి ద్రష్టలు చక్కని యలవాటులు నేర్చుకొనునట్లు వ్రాయవలయునే కాని యాచరిత్రమునందున్న లోపములను జూపి యిట్టి దురాచారములు పూర్వచరిత్రములందుఁ గలవుకదా యని తోఁపఁజేయరాదు.

[illegible]కమున వలయునన్ని మార్పులు చేసికొను నధికారము కవికిం గలదుగాని [illegible] నిర్వచనమునఁ దనశక్తి నుపయోగింపవలయునే కాని [illegible] న్నదున [illegible] సాగరచరిత్రమును

నాటకముగా వ్రాయఁదలఁచుచో నందుఁ జిత్రాంగిరాజపత్ని యనువిషయమును మఱువక, గొప్ప రాజకుటుంబమునందుఁ బుత్రుని మోహించునట్టి కుచరిత్రయుండెనని లోకులకుఁ దెలియకుండునట్లు చెప్పవలయు గదా యను బుద్ధిని నశింపఁజేయక యేదోయొక కారణమును గల్పించి యా చిత్రాంగి స్వబుద్ధిచే నట్టి యనుచిత కృత్యమును జేయఁబూనలేదనువిషయము ద్రష్టలకుఁ దోఁచునట్లు వ్రాయుటన్యాయమను నింగితము గలిగి తన చమత్కృతిని జూపవలయునేకాని యంతఃపురమున నిట్టివారు గలరని లోకులకుఁ దోఁపఁజేయునట్లు వ్రాయరాదు. ఇట్టివిషయములయందుఁ గవి తనశక్తిని వినియోగింపకున్న నదియొక నాటకముకాదు. భాషకది గౌరవము నొసఁగదు. నాటకములే భాషకు గౌరవమునీయఁజాలియుండును. ఈకాలమున నెవరాక్షేపించకున్నను భవిష్యత్కాలముననైన బుద్ధిమంతులు నాటకమును జదివినపుడు చప్పరింపరాదు. కాఁబట్టియే "కాలోహ్యయం నిరవధి ర్విపులాచ పృథ్వీ" అని మహాకవులు వచించిరి. ఒకప్పుడు కవియందున్న యసూయచేత నాటకమును బ్రదర్శింపకున్నను నెవరైన బుద్ధిమంతులు చూచి మెచ్చుకొన్నఁ జాలునని కవి సద్భావముతో నాటకమును వ్రాసి భాషాగౌరవమును బోషింప వలయును. నాలుగుచోట్ల నాటకమాడి చప్పట్లు కొట్టినంతమాత్రమున నది నాటకముగాదు; ఆమెప్పు మెప్పుకాదు. అట్లే యైనచో జెంచునాటకము ప్రథమతాంబూలార్హమగును.

ఇపుడిపుడు సూత్రధారుఁడుకూడ లేకుండునట్లు నాటకములు వ్రాయుచున్నారు. పదిమంది దానిని మెచ్చుకొనుచున్నారు. కాలము మాఱినకొలఁది నాటకలక్షణములు మాఱవలయుననువాద మొకటి బయలు వెడలినది. కాలముమాఱినంతమాత్రమున సదాచారముల మార్పఁబూనరాదు. నాటకోద్దేశము పూర్వచరిత్రములు ప్రదర్శింపఁగా వానింజూచి చక్కనినీతిని నేర్చుకొనవలయుననియేకాని రంగుపూసికొన్నవారిని జూచి యానందింపవలయునని కాదు.

భావము లనేకవిధములుగా మాఱుచుండునుగాని దాని ప్రథమోద్దేశము మాఱదు. రాజు మంత్రితో "భోజనముచేయఁబోవుదము రమ్ము" అని పల్కినచో నారాజుగౌరవ మెట్లుండునో మనము చెప్పనక్కఱయే లేదు. మార్పులనఁగా నిట్టివికావు. ఇవిమర్యాదను నశింపఁజేయునని. రాజు ఆస్థానమండపము నలంకరింపఁ బోవుచుండ నంతకుముందు దాని ప్రశంసయే లేకుండఁజేసినచో నవి రాజగౌరవము నశింపఁజేసినట్లే కాని వేఱుగాదు. ఏకాలముననఁగాని మర్యాదలు శాశ్వతములు. కాలానుసారముగ మార్పులనఁగా రాజు భృత్యునికృత్యములఁ జేయునట్లు, భృత్యుఁడు రాజకృత్యములు చేయునట్లు కాదు. ఇట్టి నాటకము లాభాషాగౌరవమును దుదముట్ట నశింపఁజేయునేకాని భాషాగౌరవమును గాపాడనేరవు. కాపాడనిచో నట్టినాటకము లుండియు లాభము లేదు.

నాటకమున భాషపాత్రోచితమై యుండవలయు ననువాదము ఇపుడు త్రోసివేయఁబడుచున్నది. ఐనను నీచపాత్రములకు సంస్కృత బహుళముగాక దేశభాషాపదములలో దేశ్యపదముల నుపయోగించి వ్రాయుట సముచితమని తోఁచెడి. కాని యిదియే శాస్త్రీయమార్గముకాదు. పాత్రోచితమగు భాష నుపయోగించుటయే యత్యుత్తమమార్గము. పూర్వమార్గములఁ బాటింపరాదనువారింతమాత్రమైన నంగీకరింపకుందురాయని వ్రాయవలసివచ్చినది. కాళిదాసాదులు పాత్రోచిత భాషనే కాపాడిరి. ఈ కాలపు మహాకవులుగూడ నాటకములగౌరవమును గాపాడి యాంధ్రభాష దేశభాషలలో గౌరవార్హమైనదన్న ఖ్యాతిని బోషింతురుగాక యని వారిని బ్రార్థించుచున్నాఁడను.

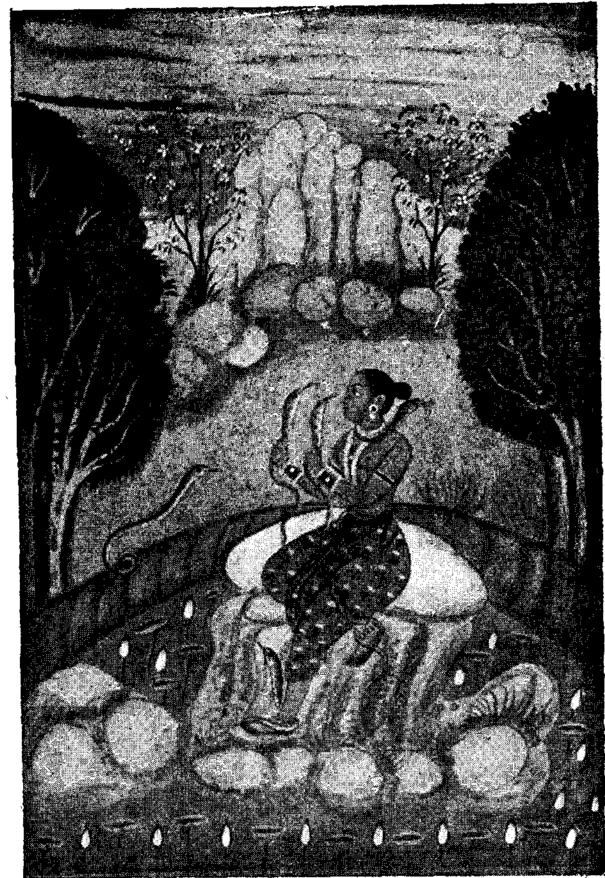
వసంతరాగిణి

శ్లో. శిఖండిబర్హోచ్చయ బద్ధచూడా, కర్ణావతంసీకృతశోభనామ్రా;
ఇందీవరశ్యామ తను స్సుచిత్రా, వసంతికాస్యా దళి మంజుళశ్రీః.

అసావేరి రాగిణి

శ్లో. శ్రీఖండశైలశిఖరే శిఖిపింఛవస్త్రా, మాతంగ మౌక్తిక మనోహరహారవల్లీ;
ఆకృష్య చందనతరో రురగం వహన్తీ, ఆసావరీ వలయ ముజ్జ్వలనీల కాన్తిః.

ఈశ్వర ప్రసన్నత

టి. శివశంకరం పిళ్లె గారు

(సీసము)

శయనించి కలఁచితో, దయఁదోఁచి నీ దరి
కూర్చుండి చెవియొగ్గఁ గోర్కెలూర,
కూర్చుండి కలఁగితో, దర్శించ కేతెంచి
నిలఁబడు నీ చెంత నెమ్మి వినుము,
నిలఁబడి నీడతో, సలలితభంగిఁ దా
నర్తన మొనరింతు నవ్యోల్లోలయు,
నర్తించి పలచితో, నయనముల్ నిండారఁ
బ్రత్యక్షమై నిన్నుఁ బలుఁగఁ గాదు
తల్లి ! తలపోసి మూఁడు నీ యుల్లమందు
గాలి వెలుతురు వానలఁ గలుగఁజేయు
సదయుఁ డెంతటి సులభుఁడో, జగతి నేఁడు
దేవునిఁ గాంచి తెలిసినఁ గలదె కొదవ !

ప్రాచీనాంధ్రు లెవ్వరు? ఆర్యులుకారా?

చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు

(మొదటిసంపుటము-౧౧ వ సంచిక తరువాయి)

అంధఋషి (దీర్ఘతమస్సు) నిజముగా గ్రుడ్డివాఁడు కాఁడు. జాత్యంధుఁ డనఁగాఁ బుట్టుగ్రుడ్డివాఁడని యిటీవలి వ్యాఖ్యాత లర్థములు వ్రాసియున్నారు. జాత్యంధుఁడనగా నంధజాతివాఁడని యర్థముచేసి కొనవలయును. అట్లర్థముచేసికొనని యెడల నా గ్రంథకర్తల వ్రాఁత లస్వాభావికములు నప్రామాణ్యములై హాస్యాస్పదంబు లగుటయేకాక మానవుని నైసర్గికగుణవిశేషంబుల నెఱుంగఁజాలనంతటి పశుప్రాయులని గ్రంథకర్తలనుగూర్చి తలంప వలసివచ్చును. కాని యట్టిమహాగ్రంథములను రచించి ప్రఖ్యాతిఁగన్నవారు వ్రాసినకథల భావమును మనము సరిగా గ్రహించలేక పోవునట్టి దోషము మనదికాని వారిది కాదు. అనేకపురాణములు వీనిచరిత్రమును వాకొని యున్నవి. చిత్రవిచిత్రములై జ్ఞానద్యోతకము లగుచున్నవి. ఈతఁడు పుట్టుగ్రుడ్డివాఁడైనను అంధత్వము చిరకాలము నిలువంబడియుండ లేదు. తరువాత దృష్టికలిగినదనియు "దీర్ఘతమస్సు" అనునామమునకు బదులు గోతముఁడు లేక గౌతముఁడను నామమును వహించెనని బ్రహ్మా … ములు వక్కాణించుచున్నవి. మఱియు వీనిసంతానము బాలేయ క్షత్రియులు, బాలేయబ్రాహ్మణులు నైరఁట. మఱికొన్నిట నీతఁడు ఔశీనరియను శూద్రస్త్రీని వివాహము చేసికొని బిడ్డలను గాంచి తనబిడ్డలతోఁగూడ మగధరాజధానియైన గిరివ్రజపురమునకుఁ బోయి యచ్చట తపస్సు మూలమునను, కర్మసంస్కారముల మూలమునను బ్రాహ్మణులైరని చెప్పఁబడియుండెను. వీనికుమారుఁడైన కాక్షీవంతుఁ డనేకులను కోమాళ్లను గనెను. వారెల్లరు కూష్మాండ గౌతము లనంబడుచుండిరఁట. వాయుపురాణము ప్రతులలోఁ గొన్నిటమాత్రము వారు కృష్ణాంగగౌతములనివక్కాణింపఁబడియుండిరి. అన్నిటికంటె నితఁడు గావించిన మహాకార్యము నొక్కటి వివరింపవలసి యున్నది. ఆసేతు హిమాచల మధ్యస్థమైన యీభూభాగమునకు నెవ్వని నామముచేత భరతవర్షమని పేరుగలిగెనో యట్టి మహాచక్రవర్తియైన భరతునకు (దౌష్యంతి) మంత్రియై మహాపట్టాభిషేకము గావించినవాఁడే దీర్ఘతమస్సని యైతరేయ బ్రాహ్మణమున వక్కాణింపఁబడినది. (ఐ. బ్రా. ౮, అ. ౪. ౨౩). ఇక్కడ

సీతీఁడు కన్యాపుత్రుఁ డని వక్కాణింపఁబడి యుండెను. వీనియొక్కయు, వీనిసంతతిలోని వారియొక్కయుఁ, బేర్లతోఁ, బెక్కుమంత్రములు ఋగ్వేదమున సంపుటీకరణములు గావింపఁబడినవి. అనగాఁ బెక్కుండ్రు మంత్రద్రష్టలుగ నున్నారు. ఆంగీరసుఁడును, గోతముఁడను నామాంతరమునుగల యీ దీర్ఘతమస్సు దీర్ఘకాలము బ్రదికి యుండెనని ఋగ్వేదమున వాకొనఁబడినది. (ఋ.వే.మం. ౧.౧౫౮.౬). అంధఋషి యెట్టిజన్మ గాంచినను శైశవావస్థ నెట్టిపరిస్థితులలోఁ బెఱిఁగినను, బాల్యమున నెట్లు ప్రవర్తించినను, యౌవనమున నెట్టిమదోన్మత్తుఁడై తిరిగినను, వయస్సు గడచినకొలఁది బుద్ధిమంతుఁ డగుచు, తపోమహిమ గలిగి, వివిధసంస్కారములచే పూతుఁడై, మాంధాత మొదలగు రాజన్యవరులకుధర్మోపదేశకుఁడై దౌష్యంతియగు భరతునకుఁ బట్టాభిషేకముగావించి, వానిచే నశ్వమేధయాగమును జేయించి, వాని మంత్రియై వానికి జగత్ప్రఖ్యాతి గలిగించి మంత్రద్రష్టయై తుదకు దనపరిణామ చరిత్రమునందే యంధజాతివారి పరిణామచరిత్ర మిమిడియున్నదను జ్ఞానమును మనకుఁ బ్రసాదించుటకుఁ గారణభూతుఁడై, నేటికిని చిరంజీవియై మనమనస్సుల నాకర్షించుచున్నాఁడు. అతఁ డెంతటిసుకృతాత్ముఁడోకదా! ఇమ్మహనీయుని చరిత్రమును గూర్చి యెంతచెప్పినను తనివితీఱదు. గొప్ప రాజనీతివేత్తగ నున్నవాఁడు. గ్రంథవిస్తరభీతిచేత విరమించుచున్నాను. ఈ చరిత్రకథనమువలన మనము దెలిసికొనఁదగినది యీ దేశమునకు భారతవర్ష మను పేరు రాకపూర్వమె యాంధ్రు లీదేశమునఁ బ్రాంతకాపులై యున్నట్టు స్పష్టమగుచున్నది. "అంధ- అంధ్ర" అనుమాటలు శవికొకటేమో స్తరుగనుండునట్లు కనుపించుట తక్క మఱి యే సంబంధ మీ రెంటికిలేదు" అని శ్రీ వేంకట రంగయ్యగారు వ్రాసియున్నారు. కాని యీ చరిత్రాధ్యాపకునకు అంధ- నిషాదశబ్దములకు దగ్గిఱ సంబంధము గన్పట్టి అంధ- అంధ్ర శబ్దములకుఁ గనుపట్టకపోవుట యొక యద్భుత విషయమే. కాని, ఆంధ్రశబ్దమునకు నిషాద శబ్దము పర్యాయపదముగాఁ జెప్పఁబడియుండలేదు. బహుప్రాచీనకాలమునుండియు అంధ్ర నిషాదశబ్దములు రెండును వాఙ్మయమునందు గానంబడుచుండినను పర్యాయపదములుగా కుండుటకుఁ గారణమేమి? అదియునుగాక యాంధ్రశబ్దము జనరంజకమై శిష్టులవలనఁ గూడ వ్యవహరించుకొనఁబడుచున్నది. మన మాలలు మొదలగువారు తామాదిమాంధ్రులమని చాటుచున్నారుగాని తామాదినిషాదులమని చెప్పుకొను చుండలేదు. మఱియు నాంధ్రు లిట్టివారని నిరూపించి చెప్పుటకు వారిస్వరూప స్వభావాదులను వర్ణించు ఘట్టములు ప్రాచీనవాఙ్మయమునందుఁ గానరావు. నిషాదులను వర్ణించిన ఘట్టములు గలవు. ఆవర్ణనములు పొందికలేనివియును, నేకాభిప్రాయములు లేనివియు నైయున్నవి. వానిని వినిపింతు వినుఁడు. శ్రీ వేంకట రంగయ్యగారు శ్వేతవర్ణులయిన యైరోపీయునులే యార్యులనియు, ఆంధ్రులు గాదిమ

నివాసులనియు వచించిరికదా! ఆంధ్రు లాదిమ నివాసు లనిరి;* అంతియ చాలు. దీని నేల యొప్పుకొనరాదని మా చదువరులు ప్రశ్నింప వచ్చును. ఇది యెంత హాస్యాస్పదమయిన సిద్ధాంతమో యీ క్రిందివిషయములను బరికింపుఁడు. "ఐరోపియనులు తెల్లనివారు; భారతీయులు కృష్ణవర్ణులు;" అని వ్రాసిరి. శరీరముల వర్ణములనుబట్టియే వర్ణాశ్రమ ధర్మము లేర్పడినవనుపక్ష మొకటియు, గుణకర్మములనుబట్టి యేర్పడినవనుపక్ష మొకటియు మన దేశమునం దేర్పడిన రెండుపక్షముల వారును చిరకాలమునుండి పోరాడుచు తమతమ వాదోపవాదములతో వాఙ్మయమంతయు నిదివఱకే నింపియున్నారు.

౧. శంకరాచార్య స్వాములవారివంటి మహానుభావులుగూడ 'సర్వసిద్ధాంతసంగ్రహ' మను గ్రంథములో నొకచోట వ్యాసమతమిదియని నిరూపించుచు "విప్రశ్శ్వేతః స్మృతో రక్తః పీతో వైశ్యోఽంత్యజోఽసితః" అనఁగా బ్రాహ్మణునివర్ణము తెలుపు. క్షత్రియునివర్ణ మెఱుపు, వైశ్యునివర్ణము పసుపు, అంత్యజునివర్ణము నలుపు" అని వ్రాసియున్నారు. శ్రీ వేంకటరంగయ్యగారి సిద్ధాంత మంగీకరింతుమేని బ్రాహ్మణులను నైరోపియనుల, భారతీయులయిన శూద్రులనేఁడు నిషాదులను నిర్జించి యీ దేశమున నైరోపియనుల నాగరికత నెలకొల్పినారనుట ధ్రువపడఁగలదు. తమ గొప్పతనము చాటుచున్నారని యొకవేళ బ్రాహ్మణులు సంతోషించిన సంతోషింపవచ్చునుగాని యియ్యది బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణేతరులకు మును ముందు మృత్యుపాశమగునని యెఱుంగ వలయును.

౨. యాజ్ఞవల్క్యమహర్షి తనస్మృతిలో:—

"విప్రాన్మూర్ధావసిక్తోహి క్షత్రియాయాం విశస్త్రియామ్; అంబష్ఠశ్శూద్ర్యాం నిషాదో జాతః పారశవోఽపివా."

అని విప్రునికి శూద్రస్త్రీయందుఁ బుట్టినవాఁడు నిషాదుఁడని చెప్పియున్నవాఁడు. దీనిని బట్టి యాదిమనివాసులు బ్రహ్మ క్షత్రియ వైశ్య శూద్రు లగుచున్నారు గాని వేంకటరంగయ్యగారు చెప్పినట్లు నిషాదు లగుచుండలేదు. అటువంటి స్వచ్ఛదేహులకు సర్వాంగసుందరు లగువారికి నల్లనివారు, ఎఱ్ఱని కన్నులవారు, కురుచచేతులవారు, గూనియొడలువారు, ఎత్తుబుగ్గలవారు, చితుకముక్కులవారు నేప్రకృతి శాస్త్రము ననుసరించి పుట్టెదరో?

3. హారీతుఁడు తనస్మృతిలో:—

"క్షత్రియాయాం వైశ్యశూద్రౌ వందినిషాదౌ వైశ్యాయాం శూద్రః పుల్కసాన్"

అని క్షత్రియస్త్రీకిని శూద్రునకుఁ బుట్టినవారు నిషాదులని పై యాజ్ఞవల్క్యునికి భిన్నముగాఁ జెప్పినాఁడు.

ఇట్లే వ్యాసవచనమున:—

శూద్రాన్నిషాదో మత్స్యఘ్నః
క్షత్రియాయాం వ్యతిక్రమాత్.

అని నిషాదుఁడనఁగాఁ జేపలహింసించు జాలరివాఁడని చెప్పినాఁడు ఇట్లే. క్షత్రియస్త్రీకి శూద్రునకుఁ బుట్టినవారు నిషాదులని మఱి

* ౧. సంచిక ౬ చూడుఁడు.

కొందఱు వ్రాసియున్నారు. ఈ వ్యాసవచనమునకు భిన్నముగా ఆదిపురాణమున:.

మూర్ధావసిక్తోవిప్రాద్యః క్షత్రియాయాం ప్రసూయతే; సకరోతి మనుష్యాణాం చికిత్సాం రోగిణామపి. బ్రాహ్మణా చ్ఛూద్రకన్యాయాం భవేత్పారశవస్తుసః; నిషాదో మత్స్యఘాతిత్వం చరేద్రాజాజ్ఞయా సదా.

అని బ్రాహ్మణునకు శూద్రస్త్రీయందుఁ బుట్టినవాఁడు నిషాదుఁడనియు నతఁడే మత్స్యఘాతుకుడగు జాలరివాఁడనియు వక్కాణింపఁబడియుండెను.

మొదటి యాక్షేపణములు వీనియన్నింటికిని బట్టుసు. వీనికి భిన్నముగా జాతివివేకమను గ్రంథమునందు:—

క్షత్త్రియా శూద్రసంయోగాత్ క్షత్తారం జనయేత్సుతమ్
నిషాద ఇతివిఖ్యాత స్సర్వవర్ణ బహిష్కృతః
వాగురాపాశపాణిస్తు మృగబంధనకోవిదః
అరణ్యపశుఘాతీనా మంతకశ్చవనేచరః
క్రోధాన్వితో మాంసవృత్త్యా తయా జీవే త్సదైవహి.
ఘంటాంపాపర్థికాం కుర్యా ద్రాత్రౌ విస్మయకారిణీమ్
ద్విధాచమృగయాప్రోక్తా వ్యోఘభూచారిణా మిహ
ఖ్యిక్రయం మిథునః కుర్యా ద్ధనమిచ్ఛన్ సమృద్ధయే.

అని యున్నది. అనఁగా క్షత్త్రియజాతి స్త్రీయందు శూద్రునికిఁ బుట్టినవాఁడు నిషాదుఁడనఁబడును. సర్వవర్ణములకు వెలియైనవాఁడు వలలు నురులుపట్టి మృగముల వేటాడుచు నరణ్యమృగముల కంతకుఁడై యడవినుండుచు క్రోధస్వభావముతో రాత్రియందాశ్చర్యమగునట్లు ఘంటవాయించుచు పక్షులను మృగములను బట్టుచు జీవించును. మఱియు ద్రవ్యలాభమునకు పట్టులుగొట్టి తేనెనమ్మును. ఇందు వృత్తిభేదము మాత్రమె వక్కాణింపఁబడియెను గాని తక్కినవిషయములఁ బైవాని బోలియే యున్నది.

౮. పై ధర్మశాస్త్రపురాణవచనములకు భిన్నముగా సాయనాచార్యులవా రైతరేయ బ్రాహ్మణములలో పంచమానవులను వారెవరనుదాని వివరించుచు బ్రహ్మక్షత్త్రియ వైశ్య శూద్రులను నైదవవారు నిషాదులనుఁ జేర్కొని నిషాదులను చాతుర్వర్ణ్యేతరులనుగఁ జెప్పియున్నారు. (ఐ.బ్రా.సం.౧. అ. ౮.౨౩) కొన్ని ఋగ్వేదమంత్రములలోపంచజనులు లేక పంచకృషులు పంచచర్షణులని పేర్కొనఁబడిన యదు,ద్రుహ్యు,తుర్వసు, అను,పూరులకు బదులుగా సాయనాచార్యులవారు పంచమానవులనఁగా నిషాదులనిచెప్పుట కేవలము విరుద్ధముగా నున్నది. అమరకోశములో మనుష్యులకు పంచజను లను నామము చెప్పఁబడినది. వీరివాక్యమైనను బ్రహ్మ క్షత్త్రియ వైశ్య శూద్రులకుఁ బూర్వము నిషాదు లున్నవారని తెలుపదు.

౯. శ్రీమద్రామాయణము నాంధ్రీకరించి యాంధ్రవాల్మీకి యని బిరుదువహించిన శ్రీ వావిలకొలను సుబ్బారావుపంతులువారికడమ నెల్లూరునఁ బ్రకటింపఁబడు పినాకిని పత్రికయందు నిమ్నజాతులవారిని గూర్చి వ్రాయుచు:

"చండాలప్లవమాతంగ దివాకీర్తిజనంగమాః
నిషాదశ్వపచాం తేవాసి చాండాలపుల్కసాః."

అనువాని నుదహరించి చండాలనిషాదాదు లార్యులేకాని బహిష్కృతార్యులనియు ఆర్యులు పైనుండి-   గాకే

యనియు నుడివియున్నారు. వీరివాక్యములు శ్రీ వేంకటరంగయ్యగారివాదమును ఖండించుచున్నవి. వీరు నిజముగా బహిష్కృతు లైన వారు కారనియు లింగాభట్టుగారు వీరి కారోపించిన దోషములు సరియైనవి కావనియు, ఈ తెగలవారు పురాతనాచారములకే బద్ధులై నూతనపరిస్థితుల కనువుపడ లేకపోయినందునఁ బురాతనాచారములు భ్రష్టములు కాఁగా తోడి సంఘములలోనుండి నిలిచిపోయి యీరీతిదుస్థితికి వచ్చినవారని నా యభిప్రాయము. వీరిని గూర్చి బ్రహ్మశ్రీ కావ్యకంఠము గణపతి శాస్త్రులవారు వ్రాసిన యభిప్రాయములు చాలవఱకు నాకు సమ్మతములుగా నున్నవి. వీరెల్ల రార్యులనియు నాంధ్రులలోనివారే [illegible] ప్రాయముగాడ నై యున్నదిగాని వీరిలో నొక్క నిషాదులను మాత్రమే యాంధ్రులని వక్కాణించుటకుమాత్రము నేనొల్లను. ఈకారణము చేతనే నిషాదశబ్దము నాంధ్ర శబ్దమునకుఁ బర్యాయపదముగా గ్రహించుట కిష్టపడలేదు. అంతియకాని ద్వేషముచేత కాదు. ఇంతియ కాక దీని కంతకు ముఖ్యకారణము వేఱొకటి యున్నది.

౬. మహాభారతములో నీ క్రిందికథ చెప్పఁబడినది. పూర్వము వేనుఁడను రాజు దుష్పరిపాలనముఁ జేయుచుఁ బ్రజలను బాధించుచుండ బ్రహ్మవాదినులగు ఋషులు మంత్రములచే వానిసంహరించి వానిమెడమతోడను మథింప నందుండి నల్లని హ్రస్వాంగుఁడైన యొక [illegible] నాంతనింజూచి ఋషులు 'నిషీద- కూర్చుండుము' అనిరట.

శ్లో. తస్మాత్ నిషాదాః సంభూతాః క్రూరాః శైలవనాశ్రయాః
యేచాన్యే వింధ్యనిలయా మ్లేచ్ఛాశ్శతసహస్రశః.

అనఁగా నతనినుండి క్రూరులును శైలవనాటులలో సంచరించు నిషాదులు మాత్రమేకాక వింధ్యపర్వతములలో నివసించు శతసహస్రముల మ్లేచ్ఛులు సహితము నుద్భవించిరి. శ్రీ వేంకటరంగయ్యగారు శారదాపత్రికయందుఁ బ్రకటించిన నిషాదవర్ణనముగల యీ క్రింది

"కాకకృష్ణోఽతిహ్రస్వాంగో హ్రస్వబాహు ర్మహాహనుః, హ్రస్వపా న్నిమ్ననాసాగ్రో రక్తాక్ష స్తామ్రమూర్ధజః"

అనుశ్లోక మీ కథాసందర్భమున భాగవతమునందు వ్రాయఁబడియుండెనని జ్ఞప్తికలదు. ఈ పృథు చక్రవర్తికథ పురాణేతిహాసములలో నవీనముగాఁ జేర్పఁబడినది. వేనుఁడనురాజు తొడ మథింపగా నిషాదులు పుట్టినారనుట వట్టికల్ల. ఈ వేనుఁడనువాఁడు 'వోనోనీస్' (Vononese) అను పహ్లావ (పార్థియన్) రాజు. ఇతఁడు ఇరాన్‌లోని పూర్వభాగము పార్థియాను బరిపాలించు కడపటి పార్థియనురాజు. హిందూదేశముపై దండెత్తివచ్చెను. ఈతని సంతతివారయిన పార్థియనురాజులు పంజాబులోఁ బరిపాలించిరి. ఇది నవీనముగా మహాభారతములోను భాగవతములోను జేర్పఁబడినది. ఇదంతయు క్రీస్తుశకము మొదటిశతాబ్దములో జరిగినదిగనుక నంతకుఁ బూర్వమే బహుశతాబ్దములనుండి యాంధ్రులు నిషాదులు భారతవర్షమునందుండియే యున్నారు గావున నీకథను మన మెంతమాత్రము విశ్వసింపరాదు. అవస

రమైనయెడల మఱియొకమాఱు దీనిని జర్చిం పఁదలఁచి ప్రస్తుతము విరమించుచున్నాను.

ఇన్ని యసందర్భవిషయములతోఁగూడు కొన్న యీనిషాదశబ్దమును గైకొని వీరే ప్రాచీనాంధ్రులనిచెప్పుట యెంతరసవత్తరమైన దిగా నుండునో యోజింపుఁడు. ఇప్పుడాంధ్ర దేశములో నేతెగవారైననుసరే, ఏకులము వారైననుసరే తాము నిషాదులమని చెప్పు కొందురని నేను తలంపఁజాలను. మేము స్వచ్ఛ వర్ణులమని గర్వపడుచుండినవారు తమ ప్రతి పక్షులపట్ల నసహ్యతను దెలియపఱచునట్టి శబ్దమిది. ఇట్టి ద్వేషము చూపుటచేతనే యా నిషాదులు తమది విష్ణుకులమని చెప్పుకొనుచు వచ్చిరి. ఈ నిషాదులయొక్క దేవుఁడే విష్ణువు. ఇదియుఁగూడ ప్రత్యేకముగాఁ దెలిసికొనవల సినవిషయము గావున ప్రస్తుతము విరమించు చున్నాను. కాబట్టి నిషాదశబ్దమును మఱచి పోవలయును. ఆంధ్రులలోఁ బెక్కుశాఖలు గలవు. మనలో మాలలు మొదలగువారు కూడ నిషాదశబ్దమును తలవను తలంపరాదు. వా రాంధ్రులమని బాహాటముగాఁ జెప్పు కొనవచ్చును.

ఇంక, అంధులను ఆంధ్రులని యేల్లందు వని ప్రశ్న. అవును. ఇదియొక దేవరహస్యమే; దేవభాషారహస్యము దేవతలకుఁ దెలియవల యును; లేక భూదేవతలకుఁ దెలియవలెను. ఐంద్రజాలికుని యింద్రజాలవిద్య యైంద్రజాలి కునకే బోధపడవలయునుగాని తదితరులకు బోధపడుట దుస్సాధ్యము. ఏపిచ్చిసంగతి వక్కాణించినను [illegible] కాలము పోయినది. దేవత లెప్పుడును పరోక్షప్రియు లఁట. అనఁగాఁ దమ నిజనామములతోఁ బేర్కొనఁబడుట కెప్పుడు నిచ్ఛగింపకుండిరట! తమ విషయములపట్లనే కాక తమ ప్రతి పక్షుల విషయమునఁగూడ నట్లే ప్రవర్తించిరి. ఇందుకుఁ గారణముగూడ స్పష్టముగఁ దెలుపఁ బడినది. ఐతరేయోపనిషత్తులో ప్రథమా ధ్యాయము తృతీయఖండము చివర నిట్లున్నది.

"సఏతమేవపురుషం బ్రహ్మ తత మమ పశ్యదిద మదర్శతి, తస్మాదిదంద్రోనా మేదం ద్రోహవైనామ త మిదంద్రం సంమితమింద్ర మిత్యాచక్షతే పరోక్షే ణపరోక్ష ప్రియా ఇవహిదేవాః.

ఇంద్రునకుఁ దొలుత యిదంద్రుఁడని పేరుగలదట. దేవతలు పరోక్ష ప్రియులు గావున 'ఇదంద్ర' శబ్దమును 'ఇంద్ర' శబ్ద ముగ మార్చి ఇంద్రుఁడని వ్యవహరించిరఁట! దీనికి శంకరాచార్యస్వాములవారు "పరోక్షే ణపూజ్యత్వాత్ ప్రత్యక్షో నామగ్రహణ భయాత్" అనఁగా నిజమయినపేరుము చెప్పు కొన్నందున భయముగలుగుటవల్లను, మాఱు పేరు చెప్పుకొనుటవలన గౌరవము కలుగుట వల్లను నట్లు చేయుచుండిరనియును దమభాష్య ములోఁ దమభావమును వెల్లడించియున్నారు. జరాతుష్ట్ర జెండా అవెస్టాలో ఇంద్రుని వారు అంద్రుఁడనియె వచించియున్నారు. అంద్రుని దయ్యమనిరి. దీనిం బురస్కరించుకొనియే మఱి కొందఱు పండితు లిట్లుచెప్పిరి:

"అనంతం ధారయత్యేష దేశశ్శైలాకృతిం తతః,
అనంతస్యస్య ఏవాంధ్రః పరోక్షేణేంద్రవత్స్మృతః.

అనగా శైలస్వరూపముతో నుండు అనం తుని [illegible] మున దీని

కనంత ధ్ర దేశమను పేరువచ్చెనంట. అదియే
అంధ్రమని చెప్పంబడుచున్నదం. ఇంద్రునకుం
దొలుత ఇదంద్రుండని పేరు గలదు. దేవతలు
పరోక్షప్రియులు గావున నింద్రుండని యతనిం
జెప్పిరి. అట్లే అనంత ధ్రశబ్దమునకు అంధ్రమను
పేరు కలిగెనంట !

మన కోయదొరలవంటి సంఘములవా
రాకాలమున తమ దేవుని తురారాట్ అని పేరు
పెట్టి, సేవించుచుండ నే కారణముచేతనైన
నేమి వారికంటె నాగరికులై వారిలోనుండి
వేఱుపడిపోయి స్వర్గభూముల నధిగమించి యే
కారణముచేతనైన నేమి మరల తిరిగివచ్చి
నపుడు పూజ్యతంగాంచవలె నన్నచో దేవ
తలమని చెప్పకొన్నప్పుడు సంఘములో గౌర
వముండునుగాని మీవారమే యని చెప్ప
కొన్నవారికి నేమిగౌరవము లభించును? ఐశ్వ
ర్యప్రాభవములను మైపూంతలునుగలిగి జాత్య
హంకారగర్వితులగు వారు తమ సోదరమాన
వులను, పేదవారిని సమదృష్టితోం జూచు
వారు నాండును నేండునుగూడం గానరారు
గదా. ఇంద్రునకు తురాషాట్ అను నామాం
తరము గూడం గలదు. దీనిబట్టి మనము తెలి
సికోందగిన దేమన్న దేభాషా వాఙ్మయ
మందును, సంస్కృత భాషా వాఙ్మయ
మందును వ్యవహరింపబడిన నామములు
చాలవఱకు గూఢమయినవిగ నున్నవి.
కథలుగూడ గూఢములనే తెలుపును.
అసలు వస్తుస్వరూపమును మెఱుంగుపెట్టి లేనిది
కల్పనచేసి యదియే యిదియని చూపించు
పద్ధతికిం దిం హాస్యతత్త్వము.
ఇదంతయు నాత్మసంరక్షణార్థము చేసికొన
వలసివచ్చెను. "ఎఱుకు తేండు" అనునది పేలవ
ముగను తక్కువజాతులలోం దమవారిలోం
గూడ ప్రభుత్వముచేసిన ప్రభువులున్నారను
భావమును పుట్టించి వారిని గర్వితులను
గావించి తమసత్త్వము నపహరించునట్టివారి
నిగం జేయునేమో యన్న భీతిని బుట్టించున
దిగ నుండుటచేత దానినే 'ధర్మరాజు' అని
ప్రయోగించినచో నెంతో గూఢమును గాం
భీర్యము గలదియు నై పై బాధవంటిబాధ
లేనిదై నిమ్మకు నీరెత్తినట్లు హాయిగ నుండును
గదా! దేవభాష యనునది మొట్టమొదట
దేవతలకొఱకు నుద్దేశింపంబడినదిగాని మాన
వులకొఱకు గాదు. మానవులకొఱకు వచ్చు
నప్పటి కది సంస్కృతము గావలసి వచ్చినది.
ఇంక దీనిమహిమ చెప్పనక్కఱయేలేదు. ఎవరి
కంతుచిక్కనిభాష. ఇట్టి పరిస్థితులందు
'అంద్రుని' ఇంద్రునిగ మార్చి వ్యవహ
రింపంగలిగినవారు అంద్రుని అంధునిగ మార్చి
వ్యవహరింపలేరా? మనము దోషారోపణము
చేయుటకాదు. అప్పటిపరిస్థితు లట్టివి. పూర్వ
కాలమున బ్రాహ్మణమత మవలంబించిన భార్గ
వులకును క్షత్త్రియులుగనుండిన హైహయు
లకునుచిరకాలము పోరాటముజరుగుచుండెను.
అయ్యది భయంకరమైన విప్లవముగం బరిణమిం
చెను. హైహయులలోనివాండగు కార్తవీర్యా
ర్జునచక్రవర్తి యనేక యజ్ఞములను గావించి
ధనధాన్యములనన్నింటిని తన గురువులును పు
రోహితులును వేదవిదులునైన భార్గవులకుధార
పోసి స్వర్గస్థుండయ్యెను. అందువలన భార్గవులు

ధనవంతులైరి. క్షత్త్రియులు ధనవిహీనులైరి. అందువలన క్షత్త్రియులు వీతహవ్యులైరి. హైహయులును తత్సంతతివారయిన తాళజంఘులును భార్గవులును ధనమిమ్మనియడిగిరి. భార్గవులు తమధనమునంతయు భూస్థాపితము గావించి లేదుపొమ్మనిరి. కొందఱుమాత్రము క్షత్త్రియుల భయముచేత తమధనమును నొసంగిరి. కాని యొకప్పుడు క్షత్త్రియు లొకభార్గవుని యిల్లు ద్రవ్వుచు నందపారమైన ధననిధిని గనుపెట్టిరి. భార్గవులు తమ్ము మోసముచేసిరని యాగ్రహ మహోదగ్రులై క్షత్త్రియులెల్ల రేకమై శస్త్రాస్త్రపరంపరలచే నాభార్గవుల నెల్లర సంహరింప మొదలుపెట్టిరి. స్త్రీలగర్భములలో నున్న శిశువులనుసయితము క్రూరకర్ములై సంహరింప మొదలుపెట్టిరి. అప్పుడు పెక్కండ్రు భార్గవస్త్రీలు భీతచిత్తలై హిమవద్గిరులకుఁ బారిపోయిరి. దీనినంతయును గ్రహించి గర్భవతియగు నొకస్త్రీ కులసంరక్షణార్థము తనగర్భములోని పిండమును తనయూరువులో దాచికొనియెనఁట. క్షత్త్రియు లాతేజస్విని యగు స్త్రీయొక్క గర్భమును ఛేదించుటకై యామెను జుట్టుముట్టినప్పు డామెతొడలోనుండి మధ్యాహ్నభాస్కరుని బురుడించుచు నొకబిడ్డ బయలువెడలి క్షత్త్రియులకన్నులు మిఱుమిట్లు గొనునట్లు తీవ్రదృష్టిపఱపి చూచెనఁట. అంత నా క్షత్త్రియులెల్లరును జాత్యంధులై పోయిరఁట! ఇట్లు సంపూర్ణముగా దృష్టినంతయుఁ బోఁగొట్టుకొన్న వారయ్యును సంచారమున కర్హములుగాని గిరిదుర్గములలోఁ ద్రిమ్మరులై తిరుగుచుండిరఁట! అంధు లయిపోయినందుకు మిగుల దుఃఖించుచు నాక్షత్త్రియులెల్లరు దమ దృష్టిని మరలఁ బ్రసాదించుటకై శరణార్థులై యామెకడకుఁ బోయిరఁట ! చూడుఁడు.

"ముష్ణన్ దృష్టిః క్షత్త్రియాణాం మధ్యాహ్న ఇవ భాస్కరః, తతశ్చక్షు ర్విహీనా స్తే గిరిదుర్గేషు బభ్రముః, తత స్తే మోహ మాపన్నా రాజానో నష్టదృష్టయః, బ్రాహ్మణీం శరణం జగ్ముః దృష్ట్యర్థం తా మనిందితామ్.

(మహాభారతే, ఆదిపర్వాంతర్గత చైత్రరథ పర్వణి, అశీత్యధిక శతతమో ధ్యాయః).

అట్లు వారు పోయి యామెను శరణువేఁడఁగాఁ బ్రసన్నురాలై యిట్లు పలికెనఁట:

"బిడ్డలారా! నేను మిమ్మంధులను గావింపలేదు. నాకు మీయెడఁ గోపమును లేదు. భృగువంశీయుఁడైన యీబిడ్డకు మీయెడఁ గోపము గలదు. తనవంశమువారిని నాశనము చేసినందుకు నీబిడ్డ కోపించి మీదృష్టి నపహరించిన మాట సత్యము. భృగువంశీయులకుఁ బ్రియమును గలిగించుటకే యాతఁడు గర్భస్థుఁడై యుండునపుడే షడంగములతోఁ గూడ వేదములు వచ్చి యాతని నాశ్రయించినవి. తన తండ్రులను హత్య గావించినందుకుఁ గ్రుద్ధుఁడై మిమ్ముఁజంపనున్నవాఁడు. అతని దివ్యచక్షువుల మూలముననే మీదృష్టి నాశనము గావింపఁబడినది. కనుక బిడ్డలారా! నా యూరువునం బుట్టిన యీ నా దివ్యశిశువును శరణువేఁడి నమస్కరించి ప్రార్థించినయెడల తప్పక మీకు దృష్టిని బ్రసాదించు" నని పలుకగా వారట్లు గావించి యాతనివలన దృష్టిని బడయఁ [illegible] త్యమేమి?

వైదికమత మవలంబించిన యాంధ్రులలో నొక శాఖవారయిన భార్గవులకును వైదికమత విరుద్ధ ప్రవర్తనముగల క్షత్త్రియులకును విరోధము కలుగగా భార్గవులు తమ ప్రతిపక్షులను అంధులని వ్యవహరించుచుండిరనియు, అంధ క్షత్త్రియులు బలాఢ్యులై తమ్ము జయించి బాధించుచున్నప్పుడు వారి బాధపడలేక స్పర్ధచే గోబృందములను గాచుకొనుచు వ్యవసాయము చేసికొనుచున్న ప్రజలలో (వైశ్యులు) నుండి కొందఱను వేదవిదులనుగఁ జేసి బ్రహ్మోపేత క్షత్త్రియులను గావించి తమకు విరోధులయిన యంధ క్షత్త్రియుల కిరు పోటిగానిలిపి వారిని జయించి తమ మతములోనికి దింపుకొనిరని యర్థము చేసికొనవలయును. ఈకథలోఁ జెప్పఁబడినట్లు హైహయాది క్షత్త్రియులు నిజముగా దృష్టిని పోఁగొట్టుకొన్న గ్రుడ్డివారేయైనయెడల గిరిదుర్గములలో విచ్చలవిడిగా సంచరించుచుండిరని ప్రకృతిస్వభావమునకు విరుద్ధముగా గ్రంథకర్త యెట్లు వ్రాయఁగలఁడు? కాఁబట్టి యీక్షత్రియులెల్లరు నంధజాతివారే. వీరాంధ్రులే. రామాయణములో వీరిని జాత్యంధులనియే వాల్మీకి చెప్పియున్నాఁడు. అంధు లాంధ్రులగుదురో కారో బౌద్ధవాఙ్మయమును బరిశీలించినవారికి తేటపడకమానదు. అంధశబ్దమునకు ఆంధ్రశబ్దమునకు దగ్గఱసంబంధమున్నదని వ్యాసాంతమునఁ జూపింతును. ధృతరాష్ట్రుఁడంధుఁడని భారతమున వ్రాయఁబడియుండుటచేత నిజముగా మనవా రంధుఁడనియే తలంచుచున్నారు. నావ్యామోహములోనే పడిపోయి సత్యమును గ్రహింపలేకపోయిరి. కొంతకాలముక్రిందట మనదేశములో కురుపాండవదాయభాగ నిర్ణయవిషయమై యొకచర్చ జరిగినది. ధృతరాష్ట్రుఁడా, పాండురాజా, ఎవరురాజు? అను ప్రశ్నము పుట్టినది. ధృతరాష్ట్రుఁ డంధుఁడగుటవలన రాజ్యార్హత లేకపోయినదని యొకవల్లవనాటి బ్రాహ్మణపండితుఁడును పాండురాజు శ్వేతకుష్ఠరోగముగలవాఁడుగావున నతఁడు రాజ్యార్హుఁడు గాకపోయెనని యొక తెలగాణ్య బ్రాహ్మణపండితుఁడును, చర్చకు దిగి యుభయులును తమతమవాదములును సమర్థించుకొనుటకై భారతమునుండి ప్రమాణములను జూప మొదలుపెట్టిరి. ఆవాదములయొక్క పట్టుదలలను జూచినప్పుడు వారికిని వీరికిని పూర్వజన్మములలో నేమైన సంబంధముండునా యని తోఁచినదిగాని వారివంటి పండితుఁడను గాకపోవుటచేత నందేమియు జోక్యముకలిగించుకొనక వినోదించుచుఁదటస్థముగానుంటిని. కాని నేఁడు పరిశీలించిచూడ వారిరువురి వాదములును గూడ సత్యమునకు దూరములయినవిగానే కన్పట్టుచున్నవి. ఏమన ధృతరాష్ట్రుఁడు గ్రుడ్డివాఁడు కాఁడు. పాండురాజు శ్వేతకుష్ఠము కలవాఁడును గాఁడు. ధృతరాష్ట్రవిదురపాండులను గుఱించి మహాభారతమున నిట్లు వర్ణనముగలదు.

"జన్మప్రభృతి భీష్మేణ పుత్రవత్పరిపాలితాః, సంస్కారై స్సంస్కృతా స్తేతు తతో౽ధ్యయన సంయుతాః, శ్రమవ్యాయామకుశలాః సమపద్యంత యౌవనమ్, ధనుర్వేదేచ వేదేచ గదాయుద్ధే౽సికర్మణి, త

శైవ గజశిక్షాయాం నీతిశాస్త్రేషు పారగాః, ఇతి హాస పురాణేషు నానాశిక్షాసు బోధితాః.

అనఁగా జన్మప్రభృతి భీష్మునిచేత స్వపుత్రులవలెఁ బెంపఁ బడుచుండిరి. కులోచిత సంస్కారములచే సంస్కృతులై యధ్యయన సంయుతులై యొప్పచుండిరి. క్రమముగా యౌవనవంతులై శ్రమవ్యాయామకుశలులై, ధనుర్వేదమునందును, గదాయుద్ధములందును, కత్తిసాము మొదలగు వానియందును నిపుణులగుటయేకాక గజశిక్షాది విద్యలయందును, నీతిశాస్త్రములయందును పారగులై యుండిరి. ఇంతియకాక వేదవేదాంగ విద్యలయందును పురాణేతిహాసములను నేర్చుటయందును మఱియు నానావిధములయిన శిక్షలయందు నాఱితేఱినవారుగ నుండిరి. నిజముగా ధృతరాష్ట్రుఁడు పుట్టుగ్రుడ్డియే యైనయెడల ధనుర్విద్యయందు నిపుణుఁ డెట్లయ్యెను? గదాయుద్ధములయందు కత్తిసాములందు, కుస్తీపట్లయందు, గజశిక్షలందు, అశ్వశిక్షలయం దెట్లు ప్రవీణుఁడయ్యెను? ఇతఁ డంధజాతివాఁడు గాని నిజముగా గ్రుడ్డివాఁడు కాఁడు. అంధజాతులవారిరాజ్యము మొట్టమొదట ప్రజాసత్తాక రాజ్యముగ (Republican Government) నుండెను. అంధుఁడయిన ధృతరాష్ట్రుఁ డిన్నివిద్యలయం దాఱితేఱినవాఁ డననేమి? అంధజాతి వారయిన రాష్ట్రికు లిన్నివిద్యలయందు నాకాలమున నిపుణులై యున్నవారను మాట మహాభారతములో "ధృతరాష్ట్రస్త్వచక్షుష్ట్వా ద్రాజ్యంన ప్రత్యపద్యత" అని అంధుఁడగుట ధృతరాష్ట్రుఁడు రాజ్యమును బొందలేదని చెప్పినకారణ మంధజాతులవారి కాకాలమున ప్రజాసత్తాక రాజ్యమునం దుండెడి యభిలాషచేతనేకాని మఱి యొండుకాదు. తా మొకరాజుయొక్క నిరంకుశ పరిపాలనమున నుండనిచ్ఛలేనివారుగ నుండిరనుట. అంధులలో నిది యొకశాఖ. కాని అంధుఁడైన ధృతరాష్ట్రునకు శ్రీ కృష్ణభగవానునియొక్క కరుణాకటాక్షముచేత దృష్టిగలిగి విశ్వరూపసందర్శన భాగ్యము లభించినదఁట. పాండవులకడనుండి ధార్తరాష్ట్రులకడకు శ్రీ కృష్ణుఁడు రాయబారిగ వచ్చినప్పుడు ధృతరాష్ట్రుఁడు శ్రీ కృష్ణభగవానునిఁ గాంచి యిట్లు పలికెనట.

"త్వమేవ పుండరీకాక్ష! సర్వస్య జగతో హితః,
తస్మాత్త్వం యాదవశ్రేష్ఠ! ప్రసాదం కర్తు మర్హసి.
భగవ! న్మమ నేత్రాణా మంతర్ధానం వృణే పునః,
భవంతం ద్రష్టుమిచ్ఛామి నాన్యంద్రష్టుమిహోత్సహే"

ఓ పుండరీకాక్ష! లోకము నంతకును మేలుచేయువాఁడవు. ఓ యాదవశ్రేష్ఠుఁడా! నన్నాశీర్వదింపుము. ఓ దేవా! నిన్నుమాత్రమే నేను చూడఁగోరుచున్నాను. అన్యముతో నాకు నిమిత్తములేదు. నాకు మరల దృష్టి నొసంగి నీదివ్యరూపమును జూపుము. ఇట్లు ప్రార్థింప ధృతరాష్ట్రునకుఁ గరుణించి శ్రీ కృష్ణభగవానుండు వానికి దృష్టిని బ్రసాదించి దివ్యరూపసందర్శన భాగ్యము లభింపఁజేసెను. ఈయంధుఁడు విశ్వరూపము నెప్పుడు సందర్శించెనో యపుడు వెంటనే భూమండలము కంపించెను; సముద్రము సంక్షుభిత మయ్యెను. పార్థివు లందఱు నద్భుతపడిరి.

అంధశబ్దముయొక్క యర్థము వర్ణింపఁబడినవిధము ననుసరి- ... యుగఁ

జెప్పఁబడినదో కేవలము గ్రుడ్డియను నర్థము బోధించు సందర్భమునఁ జెప్పఁబడినదో బుద్ధిమంతులకుఁ దెలిసికొనుట కవకాశములు లేక పోలేదు. ఎప్పుడో యుగములనాఁడు కూపకూర్మములవలె నున్నవారు నేఁడును కూపకూర్మములవలె నున్నవారని భ్రమించి యా కాలమునందును వలె నీ కాలమునందును పరోక్షనామములతోఁ గాలము గడుప సాధ్యపడదు. సందర్భవశమున ధృతరాష్ట్రుని కథ తలపెట్టితినిగాని దీని గుఱించి విశేషముగాఁ జెప్పవలసిన సందర్భము వేఱొకప్పుడు రాఁగలదు. ప్రస్తుతము దీని నిట్లుండనిండు. మన పురాణేతిహాసములలో నత్యంత ప్రాచీనములైన చరిత్రాంశములను జెలుపు గాథలు కలవుగాని వాని గూఢార్థములను మనము గ్రహించఁగలుగు నపుడే మనకా కాలము నాఁటి సత్యచరిత్రము చక్కఁగా బోధపడును. కాని లేనియపు డయ్యవి పిచ్చికథలుగాఁ గాన్పించును. అంతియ కాదు. వాని వ్రాసిన గ్రంథకర్తలయెడ దురభిప్రాయము లుదయించి వారివాక్యములందు విశ్వాసము తొలఁగిపోవును. వానిసమదృష్టితో విచారించి వాని రహస్యచరిత్రము తెలిసికొన్నప్పుడు నిజమైన యానందమును బొందఁగలుగుదుము గాని యస్వాభావికములై ప్రకృతివిరుద్ధములుగ నుండి విశ్వాసార్హములు కాని వాని లోకమునకుఁ బ్రదర్శించిన నేమి యానందము గలుగును ? వానివలన సంఘమునకుఁ గలుగవలసిన ప్రయోజనము గలుగునా? ఒక్క రావ   చూడుఁడు; కోతులు సంస్కృతము మాట్లాడునా? బట్టలు కట్టుకొనునా? అలంకారములు పెట్టుకొనునా? వీరందఱు హీనమానవులని శ్రీ కాశీభట్ల బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు వక్కాణించినారు. పై పెచ్చు ఆ అంగుళములతోఁకలుగలమానవులని వ్రాసినారు. (శారద సంపుటము, 3. సంచిక ౫) త్రివేదములు నేర్చినవారివలెను, సంస్కృతమున నొక్క యపశబ్దము నైన లేకుండ మాట్లాడ నేర్చినవారివలెను మాట్లాడగల వాఁడును, సుగ్రీవునికడను పేర్కడయరుగ(ప్రెగడ) నున్నహనుమద్దేవుఁడు హీనమానవుఁడగునా? ఆంధ్రపహ్లావ లేక ఆంధ్రపహ్ణావ యొక్క ప్రాకృతభాషారూపమే అంధపవన యనునది. రామాయణములో హనుమంతుఁడు పవనపుత్రుఁడనియే వక్కాణింపఁబడియుండెను. వాలిసుగ్రీవు లంధ్రులె. ఇదియు రామాయణములో గ్రంథకర్త యొకవిధముగా సూచించియే యున్నాఁడు. శ్రీ రాముఁడు చాటున దాఁగొనియుండి తనకేయపకారము చేసియుండని తన్ను బాణముతోఁగూల్చినందుకు ఖేదపడి యాతని దూరఁగా రాముఁడు మరల వాని దుర్నీతి నుగ్గడించు సందర్భమున శ్రీ మద్రామాయణములో, కిష్కింధాకాండమున, అష్టాదశసర్గమున,

"చపలశ్చపలైస్సార్థం వానరై రకృతాత్మభిః;
జాత్యంధ ఇవజాత్యంధై ర్మంత్రయన్ ద్రక్ష్యసే ను కిమ్"

అను శ్లోకము గానంబడుచున్నది. ఈ శ్లోకమునకు రెండర్థములు చెప్పకొనవచ్చును. ఏయర్థము చెప్పకొన్నను నేదో యొకవిధముగా వాలి జాత్యంధుఁడని సూచింపవలెనని

గ్రంథకర్త యభిప్రాయమై యతఁడిట్లు సూచించెనని నాయభిప్రాయము. కనుక వాలిసుగ్రీవులిరువు రంధజాతివారని తలంపవచ్చును. వాలి సనాతనధర్మపరాయణుఁడు. సుగ్రీవుఁడు నవీనాచారతత్పరుఁడు. మహాభారతములో భీష్మపర్వములో భూమిపర్వములోఁ బదునొకండవ యధ్యాయములో శాకద్వీపము ౧ మృగదేశమనియు ౨ మశకదేశమనియు, 3 మనసదేశమనియు ౪ మందగదేశమనియు నాలుగుభాగములుగ నుండెననియు, మృగదేశములోని మృగాలు బ్రాహ్మణులుగను, మశకదేశములోని మశకులు క్షత్త్రియులుగను, మనసదేశములోని మనసులు వైశ్యులుగను, మందగదేశములోని మందగులు శూద్రులుగను నుండి వారివారి విధ్యుక్తధర్మములను నిర్వర్తించుచుండిరని వక్కాణింపఁబడియుండెను. విష్ణుపురాణాదులలో మృగాబ్రాహ్మణులు మగాబ్రాహ్మణులని వక్కాణింపఁబడిరి. మర్గియానా, పార్థియా, మేదియా మొదలగు దేశములయందు పురోహితకార్యములను నిర్వర్తించు వారిని మగీ లేక మగా లనుచుండిరి. ఈ శాకమృగాలు బ్రాహ్మణులయినను రామాయణములో శాఖామృగములని వక్కాణింపఁబడిరి. శాఖామృగము లనఁగాఁ గోఁతులని యర్థముకదా! వాలిసుగ్రీవులు శాకబ్రాహ్మణులే. గోతము శాఖలోని గోతములై యుండ వలయును. ఆ కాలములోఁ గొన్ని తెగలకు వీరు ప్రభువులై యుండుటచేతనే వీరిపేరిట మగండు అనుశబ్దము పుట్టినది. మగ + అండు అనఁగా మగజాతి వారి పభువని యర్థము.

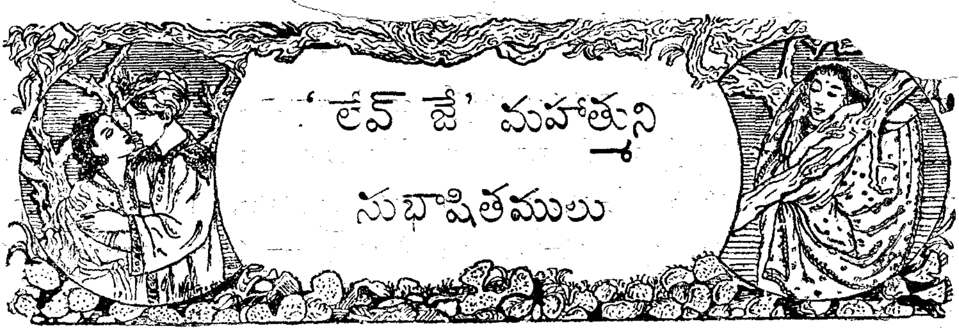
అందువలననే తెలుఁగు భాషలో మగఁడు (మగండు) అనఁగా; (౧) పురుషుఁడు (౨) భర్త (3) రాజు (౪) శూరుఁడు మొదలగు నర్థము లేర్పడినవి. సుగ్రీవుఁడు బ్రాహ్మణుఁడగుటచేతనే శ్రీరామచంద్రు (అయోధ్య రెడ్డికులక్షత్త్రియుఁడు) నివంటి క్షత్త్రియుఁడు స్వకార్యనిర్వహణార్థము శరణాగతుఁడయ్యెను. వాలిసుగ్రీవులు బ్రాహ్మణు లగుదురా కారా యని మనము సంశయింప నక్కఱలేదు. ఏమనఁగా సనాతనధర్మపరాయణు లయిన బ్రహ్మశ్రీ కాశీభట్ల బ్రహ్మయ్య శాస్త్రులవారు శారద పత్త్రికలో వ్రాసిన యీ క్రిందివాక్యములను జిత్తగింపుఁడు. "కిష్కింధా రాజ్యమందుఁగల వానరులు కొందఱు సంస్కృతమునఁ బ్రవీణులైయుండెడివారు. సంస్కృత భాషను బాగుగ నభ్యసించెడివారు. హనుమన్నామకవానరుని సంస్కృత పరిజ్ఞానమును గూర్చి శ్రీరామచంద్రుఁడు లక్ష్మణునితో నిట్లు దెలిపి యుండెను:

> ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచ స్తస్య రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్, ప్రహృష్టవదన శ్శ్రీమాన్ భ్రాతరం పార్శ్వత స్థ్సితమ్. సచివోఽయం కపీంద్రస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః, తమేవ కాంక్షమాణస్య మమాంతిక ముపాగతః. అభిభాషస్వ సౌమిత్రే! సుగ్రీవ సచివం కపిమ్, వాక్యజ్ఞం మధురై ర్వాక్యై స్స్నేహయుక్త మరిందమ! నానృగ్వేదవినీతస్య నా యజుర్వేద ధారిణః, నాసామవేద విదుషః శ్శక్య మేవం ప్రభాషితుం. నూనం వ్యాకరణం కృత్స్నమనేన బహుధా శ్రుతమ్, బహువ్యాహరతానేన నకించి దపశబ్దితమ్.

(శారద. రెండవసంవత్సరము. సంపుటము ౧. సంచిక ౫.) వీరి నవలంబించిన

వారని వీరినాగరికతను బెక్కువిధముల నుద్ఘోషించుచు వ్రాసిన శాస్త్రిలవారే వానరులు కారని వక్కాణించుచు హీనమానవులని వక్కాణించుచున్నారు. ఇది యాశ్చర్యము కదా! వీరు వానరు లెప్పుడు కాకపోయినారో రామదండులోఁ జేరిన తక్కినవారు కూడ వానరులుకారని చెప్పకతప్పదు. అప్పుడు పల్లెకాపులను కపులనియును, ప్లవులను ప్లవంగులనియు మరక్కాడులను(పల్లెనావికులు)మర్కటములనియు మనమర్థము చేసికొనవలయును. బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యులను హీనమానవులని యనలేముగదా. ఇంక మిగిలిన వారుశూద్రులు. మున్నొకప్పుడు నేను మనలోని రెడ్డి, కమ్మ, వెలమ, బలిజ, తెలగ మొదలగు తెగలవారిని మనము శూద్రులనరాదనియు, వారిని వైశ్యులుగను, క్షత్రియులగను భావింపవలసినదనియు శూద్రు లపవిత్రులుగావున శూద్రశబ్దము వీరికి వర్తింపఁజేయరాదనియు నాంధ్రులచరిత్ర మొదలగు వానిలో వ్రాసియుండగాఁ శూద్రులు పవిత్రులే యని వక్కాణించిరి. శ్రీవత్సవాయ నీలాద్రిరాజ కవిరాజ విరచితమైన 'ఆంధ్రక్షత్రియు' లను గ్రంథమునకు వీరి వ్రాసిన పీఠికచూడుఁడు. ఇంక మిగిలిన హీనమానవు లెవ్వరయి యుందురు? నిమ్నజాతులవారా ? ఈవైదికమత మవలంబించిన హీనమానవులు నిమ్నజాతులవారనియూ వీరి యభిప్రాయము. శతపథబ్రాహ్మణములో "పద్యుహవా ఏతచ్ఛ్మశానం యచ్ఛూద్రః" శూద్రుఁడు పాదములతోఁగూడిన అనఁగా మనుష్యాకారముతో నున్న శ్మశానము గనుక నపవిత్రుఁడు. వానికికర్మాధికారము లేదని చెప్పఁబడియుండెను. శూద్రులగతియే యిట్లుండఁగా నిమ్నజాతులను గూర్చి వక్కాణింప నక్కరలేదు. కాఁబట్టి దేవాంశసంభూతులమని చెప్పుకొనెడు భూదేవత లింతటనైనను తమదేశముయొక్కయు, తమసంఘముయొక్కయు గౌరవమును నిలుపుకొనఁదలంచి రేని వంకరటింకర మార్గములను విడిచి సత్యమునకును, ధర్మమునకును గట్టువడి సరళమార్గమున నాంధ్రసంఘాభివృద్ధికిఁ దోడ్పడుదురుగాక యని ప్రార్థింతును. శ్రీరాముఁడును, సుగ్రీవహనుమదాదులును, తక్కిన శ్రీరామదండంతయు నాంధ్రులే యని తెలిసికొనవలయును. మన యాంధ్రదేశీయులెల్లరు శ్రీమద్రామాయణమును బరమపవిత్ర గ్రంథముగాను చరిత్ర గ్రంథముగాను భావించి నిరంతరము పారాయణము చేయుచుండవలెనని కోరుచున్నాఁడను.

ఆదిపూడి సోమనాథరావు గారు

౧

భూనభంబులుగల్గి పొదలకపూర్వమే
వర్తిల్లుచుండెను వస్తువొకటి
నిశ్చలంబును మఱి నిర్వికారంబయి
బుద్ధికగ్రాహ్యమై పొలుచుచుండె
సుస్థిరంబును మఱి శుద్ధమై చెల్వొంది
యుత్తమోత్తమమయి యొప్పుచుండె
దీనిపేరేదియో తెలియదుగాని నే
దేవుఁడందును దీనిఁ దెలుపుటకును

౨

గీ. పేరుగలదెద్దియునుగూడ విశ్వమునకు
నాదిమూలమ్ము గాఁజాల దన్నిటికిని
పేరులేనిదె మూలమై వెలయుచుండు
విషయములఁ జిక్కకుండెడు వీరవరుఁడె
దీని నీయాదిమూలముఁ దెలియఁగలఁడు

౩

సీ. దేవుఁడు ప్రకటమై తేజరిల్లఁదొడంగ
వెంటనే యతనికిఁ బేరుగల్గె

౪

అవ్యక్తుఁడయ్యున్న యంత కాలమ్మును
నొక్కపేరైనను నుండదయ్యె
అతిశక్తిమంతుఁడై యలరుచునుండెను
యతనియాధీనమాఁ దన్ని యుండె

౫

సర్వజీవులకును శరణము నాతండె
ధార్మికులకునెల్ల ధనమతండె
గీ. పాపులను నుద్ధరించు పావనుఁడతండె

౬

అన్ని యాతనిలోనుండి యవతరించు
అతఁడు గల్గుట కొకమూల మనఁగలేదు
తనకుఁ దా నాదిమూలమై తనరుచుండు

౭

గీ. ఏదియును దనది గాదని యెంచి తాను
బూర్ణవైరాగ్యమును బొంది పూతభక్తి
నతని శరణాగతుండయి యలరుఁగాన
నన్నియునువచ్చిబుషిఁబొందునద్భుతముగ

౮

సీ. పరిపూర్ణవృద్ధిని బడసిన వెంటనే
ప్రతిజీవుఁడును మూలపదవిఁ జేరుఁ
దన మూలపదవిని దాఁజేరు ననపేమి
పరమశాంతాత్ముఁడై పరఁగుచుండు
పరమశాంతాత్ముఁడై పరఁగును ననపేమి
తనవిధి నెరవేర్చి తనరుచుండు
తనవిధి నెఱవేర్చి తనరారు ననపేమి
నిత్యాత ఁడు

౯

గీ. క్రూరపురుషునిఁ గడుమేదకుండు గెల్చు
బలముగలవాని నిలను దుర్బలుఁడు గెల్చు

౧౦

అతికఠినుఁడైనవానిని నతిశయముగ
లొంగువాఁడె జయించు నీ లోకమందు

౧౧

మాటలాడక బోధించు మార్గ మెదియొ
శుద్ధనిష్క్రియయందలి సుగుణమెదియొ
యిలను దెలిసినవారలు గలుగు టరుదు
అందఱకు వీనిఁదెలియ శక్యంబుగాదు

౧౨

సీ. ఆకులుపడుమూఁడు నతిభద్రముగఁగూడుఁ
జక్రనాభికిఁ జుట్టు సక్రమముగ
వానిమధ్యఁ జెలంగు వట్టితావునుబట్టి
యరదంపుగతిమెల్ల నమరియుండు
కుండకు నాకృతిఁ గూర్చుమృత్తికగాని
వట్టితావేకద వచ్చుఁబనికి?
గృహమునకుండును గిటికీలుద్వారమ్ము
లింటికి నుపయోగ మివియెకావె?

గీ. వట్టియాతావులట్లుండ వలయుఋషియు
దేనియందును మమకారదృష్టిలేక
అపుడెగా యుర్విలోపలి వన్నిగూడ
నన్నివైపులవచ్చి తన్నాశ్రయించు

౧౩

గీ. వెలుపలికిఁబోక కిటికీల వెంటఁగనక
స్వాంతమునఁజూడవచ్చు నా స్వర్గపథము
తెలివిని— శ్రోలఁగుకొలఁదిఁ
గాననే ఋషి యిటునటుఁ గదలకుండు
దివ్యచక్షువుచేతను దెలియుచుండు
చూడకయె వెల్ల చేతను జూపుచుండుఁ
పాటుపడకయె సిద్ధిని బడయుచుండు

౧౪

గీ. ఏదియో యొకమతమున నేగువాఁడు
కార్యరతియందునానాఁడు కరముఁ బెరుఁగు
ఈశ్వరార్పితచిత్తుఁడై యేగువాఁడు
కార్యరతియందునానాఁడు కరముఁదఱుగు
అనఁగస్వార్థైకకార్యమ్ము లన్నివీడి
చిట్టచివఱకునిష్కర్మ శీలుఁడగుచు
నేమి సేయకయుండి సర్వేశుకరణి
విశ్వనాథుండు దానయి వెలయుచుండు
కార్యరతిలో మునింగిన కర్మరతుఁడు
విశ్వనాథుండు గాలేఁడు వెలయలేఁడు

౧౫

గీ. హృదయమునఁబట్టుదల లేదుఋషివరునకుఁ
దనమదిని లీనపఱచును జనులమదిని
సదయుఁడై చూచు సుజనదుర్జనుల నెల్ల
సత్యవంతుని మఱియు నసత్యవంతు
నొక్కవిధముగ మన్నించుచుండు నతఁడు

౧౬

గీ. మనసు చెడునేమొ యనుభీతి మదిని గలిగి
ఋషివరుఁడు మెలఁగుచుండు నీపృథ్వియందు

౧౭

గీ. తగవులాడక జనులను దగినరీతి
బాగుపఱచెడు నీరంబుపగిది నుండు
నుత్తమంబైన ధర్మ మీ యుర్వియందు

౧౮

గీ. నిత్యమును శాంతపదవిని నెగడు టందె
యొప్పచుండును జీవాత్మ గొప్పయెల్ల

౧౯

గీ. ఎవనితోడను బుషి కలహింపకుండు
గాన నాతనిపైఁ గోప మూనఁ డెవఁడు

౨౦

గీ. మంచి యొనరించి బుషి దాని నెంచకుండు

౨౧

గీ. కరుణగలవాఁడె జయమును గాంచఁగలఁడు
గాంచి జయమును గర్వము గాంచఁడతఁడు
గాంచిజయమును జయముగా నెంచఁడతఁడు
తనజయమ్మును దనదిగాఁ దలఁపఁ డతఁడు
గెలుపు గనితీరవలెఁ గాఁన గెలుచు నతఁడు
జయముగాంచియు నల్లరి సలుపఁ డతఁడు
మితినిగనుఁగొని జయమున మెఁగునతఁడు
గాన భువిని నపాయంబు గనఁ డతండు

౨౨

సీ. దైవతేజంబుతోఁ దనరుచుండెడువాఁడు
అంధకారావృతునట్లు దోఁచు
దేవుని నెంతయుఁ దెలిసి వర్తిలువాఁడు
అజ్ఞానపరివృతునట్లు దోఁచు
దివ్యోచ్చపదవిని దేజరిల్లెడువాఁడు
అత్యంతనీచాత్మునట్లు దోఁచు
ఉత్తమధర్మాన నొప్పచుండెడువాఁడు
అలధర్మహీనుని యట్లుదోఁచు
అతినిర్మలుండయి యలరుచుండెడువాఁడు
అత్యంత మలినాత్మునట్లు దోఁచు

గీ. దెలివితో నొప్పచుండెడు ధీయుతుండు
తెలివిలేనట్టి యవివేకివలెను దోఁచు
ధర్మమున దృఢతరంబుగాఁ దనరువాఁడు
వసుధలోఁ జంచలాత్మునివలెను దోఁచు
సరళవర్తనుఁడును సత్యసంధుఁ డెన్నఁ
బనికిమాలిన పందగాఁ బయికిఁదోఁచు

౨౩

గీ. వసుధలో సన్న వెంద్రుకవంటిదైన
వేరునందుండి యొక గొప్పవృక్షమొదవు
మహిని వెలసెడి పిడికెడు మట్టినుండి
తొమ్మి దంతస్థులున్న సౌధమ్ము లేచు
వేయిమైళ్లుండి దీర్ఘమై వెలయునట్టి
పథము ప్రారంభమగు నొక్కపదమునుండి
అవనిలోఁ గల దుస్సాధ్యమైన దెల్ల
నతిసులభకార్యమున మొదలగును గానఁ
బొదలు సులభంపుఁబనిచేత మొదలువెట్టి
కడఁగుచుండుము దుస్సాధ్యకార్యమునకు
అధికతరమైనపనియెల్ల నవనియందు
నల్పకార్యమ్ముచే మొదలగును గానఁ
బొలుచు కడుఁ జిన్నపనిచేత మొదలువెట్టి
కడఁగుచుండుము ఘనతరకార్యమునకు
పయికి గొప్పగఁదోఁచెడు పనిని దేని
నుర్విలోఁ దాను జేయకయుండుఁ గానఁ
దనకుఁ గొప్పగఁదోఁచెడు పనినిజేయఁ
జాలియుండు మహాత్ముఁడై క్రాలువాఁడు

(సశేషము)

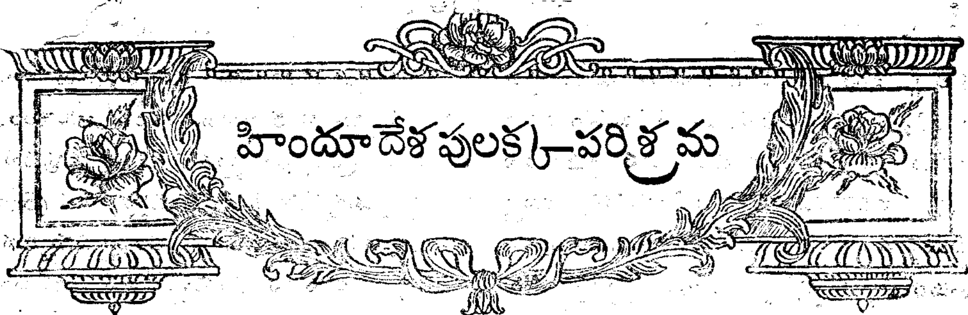
39-వ భారతజాతీయమహాసభా మంటపమధ్యమున వేదిక పైనుండి యధ్యక్షు లుపన్యసించుట, బెల్గాము

మహాసభాప్రతినిధుల స్నానపానాదులకై కావించిన నీటివసతులు, బెల్గాము

మూడవ అఖిల భారత గ్రంథాలయ మహాసభా ప్రతినిధులు, బెల్గాము;

హిందూదేశపులక్క–పరిశ్రమ

చిర్రావూరి రామ సోమయాజులు గారు

హిందూ దేశమే జన్మస్థానముగా గల లక్క, ... అతి ప్రాచీనకాలమునుండి మన దేశస్థులకు పరిచితమైనదే. లక్క రెండువేలయేండ్ల క్రింద సహితము వాడుకలో నున్నట్లూహించుటకు తగుమైన యాధారము లనేకములు గలవు. అట్టి పదార్థముయొక్క యుపయోగ బాహుళ్యము క్రమముగా దేశాంతరముల యందును వ్యాపించుటకు ప్రారంభించినది మొదలు, దానియావశ్యకత వృద్ధి జెంద నారంభించినది. వివిధ దేశములు లక్కకు క్రొత్తక్రొత్త యుపయోగములను కల్పించుటలో యొకదాని నొకటి మించుటకు ప్రయత్నించుచున్నవి. ఒక హిందూదేశమునుండియే ప్రతిసంవత్సరము 4-8 కోట్లరూపాయిలు విలువగల లక్క పైదేశములకెగుమతి చేయబడుచున్నది. హిందూ, చైనా, సయాము మొదలగు మరికొన్ని దేశములుకూడ లక్కను యెగుమతి చేయుచున్నప్పటికిని హిందూదేశమే ముఖ్యముగా ప్రపంచమంతటికిని లక్కను బంపుచున్నది. తక్కిన దేశములన్నియు కలసి ప్రపంచమునకు కావలసిన లక్కలో నూటికి రెండు మూడుపాళ్లు మాత్రమే యెగుమతి చేయగలుగుచున్నవి.

మొదట యీపదార్థము దాని సొగసైన యెర్రటి రంగుచేతే యిట్టి ప్రాముఖ్యమువహించినది. నవీనోపయోగములలో దానిరంగంతగా సరకుగొనబడక, దాని యందుండు పర్ణేతరమైన బంకవంటి పదార్థము (Resin) వాడుకలో నున్నది ఈ రెండవపదార్థము మనము చెప్పదగిన యిట్టి యుపయోగప్రాధాన్యము వహించియుండలేదు.

...హిందూదేశ ...లక్కను వాడుకచేయు సందర్భము ... ...యందుగల చెక్కడపు పనివాండ్రు, లోహపుపనివాండ్రు జోళ్లుకుట్టువారు మొదలుగాగల ప్రతిపారిశ్రామికుడును, లక్కనుయేదోయొకవిధముగావాడుకలోనికి తెచ్చుచున్నాడు. కానియీవాడుకలన్నియు హిందూదేశమునుండి ఈపదార్థమును పైదేశముల కెగుమతి గాకుండ జేయుటకు సమర్థములు గాకున్నవి. అందుచే ఈపరిశ్రమకు కూడ వలసినంత యితాన్నత్య మనుభవించుట కవకాశము గలుగలేదు. ప్రస్తుతకాలమందు దగ్గపడుచున్న ఈకొంచెపు యాధిపత్యముకూడ మన కమెరికాదేశమువల్ల సంప్రాప్తమైనది. ఏలయన యాదేశమందు గ్రామఫోను రికార్డులుచేయుటకీలక్కవిస్తారముగా వాడుకచేయబడుచున్నది. వైద్యుతోపకరణములకు (Electrical appliances) గూడ ఈలక్కయుపయోగించు ననువిషయము తెల్సినప్పటినుండియు, చైనా, జపాను మొదలుగా గల దేశములు, మన హిందూదేశమును త్రోసిరాజును జేసి తామే ప్రపంచమునకు కావలసిన లక్కనంతయు నందజేసి యాలాభమును వడిగట్టుకొన సర్వప్రయత్నములు జేయుచున్నవి. ప్రకృతిసాధ్యమైన ఈలక్కను కృత్రిమముగా గూడ కల్పించి, నీలిమందుకు ప్రాప్తమైన దీనదశను యీలక్కకు కూడ ప్రాప్తింపజేయు నుద్యమములకు గూడ కొరతలేదు. కాని దైవానుగ్రహము వలన, ఈ యుద్యమము లంతఫలవంతము కాలేదు. హిందూదేశమందు లక్కయొక్క పరిశ్రమ యిట్టి దీనదశయందుండు ఈకాలములో హిందువులు తమ చిరసంచితమైన మాంద్యమును, వైముఖ్యమును పోద్రోసి ఈ పరిశ్రమయొక్క ప్రస్తుతదైన్యావస్థను దలపోసి పేదలకు జీవనోపాధి కల్పించునట్టియు, సనాతనమైనట్టియు ఈ పరిశ్రమను యితరదేశములకు పోకుండ ...

వలసిన లక్క నంతయును హిందూదేశమే యందజేయు నదిగా జేసి, ధృవపరచి పోషించుటకు బద్ధకంకణులు గాకుండుట కడు శోచనీయము. ఈపరిశ్రమయందు హైందవులు మరికొంచెము శ్రద్ధ వహింతురేని, యిట్టి శోచనీయమైన ప్రస్తుతావస్థను తొలగింప జేయవచ్చును. మైసూరురాజ్యాంగప్రభుత్వ మీవిషయమై శ్రద్ధవహించుచున్నదియై, హిందూదేశమంతటికి యాదర్శమై యున్నది. బెంగుళూరిలో నున్న ప్రకృతిశాస్త్రశోధనాలయమందున (Indian Institute of Science) ప్రొఫెసర్ గిల్బర్టుఫౌలరుగారి యాజమాన్యముక్రింద ప్రారంభించి వారిశిష్యులు లక్కయొక్క స్వరూపమును బాగుచేయుటయు దానిని వృద్ధిపరచుటయు నుద్దేశములుగా గల శోధన లతిబాహుళ్యముగా నిర్వహించుచున్నారు. రాంచియందు ప్రతిష్ఠించబడిన "హిందూదేశ లాక్షాసంఘము" కూడ దానివిషయమై అన్వేషణము లను, వ్యవసాయపుపద్ధతులను బాగుచేసి లక్కయొక్క ఫలమును వృద్ధిపరచుటకు ప్రయత్నించుచున్నారు. ఇంతియేకాక మరికొందరు దేశస్థులు యీపరిశ్రమయం దెక్కుడాదరమును దీసికొన్నగాని దీని భవిష్యత్తు ఉండవలసినంత లాభకరముగా నుండ నేరదు.

ఈవ్యాసములో లక్కపరిశ్రమను బాగుజేయు పద్ధతులు కొన్ని నిరూపించబడును.

పైన యీలక్కపరిశ్రమ దేశమున కెంత యుపయోగకరమైనదో చెప్పబడినది. ఇక లక్కయొక్క యుత్పత్తి విషయము, దానిని సేకరించువిధము దాని స్వభావము దాని ముఖ్యోపయోగములును పేర్కొనబడును.

లక్క క్రిమిజన్య మను విషయ మిదివర కెల్లరకు తెలిసినదే. కీటశాస్త్రవిభాగములందు లక్కపురుగు కాక్సిడే (Cocidiae) జాతిలో చేరినది. ఆ పురుగు కొన్నిచెట్ల నాశ్రయించి వాటి లేతకొమ్మలమీద లక్కను పట్టుగా పెట్టును. ఆచెట్లను శాస్త్రమందు 'ఆశ్రయవృక్షములు' (Host-plants) అని పేరు. ఆచెట్లమీద లక్కపురుగు వ్యాపించుటకు మొదలుపెట్టినదిమొదలు లక్క బాగా బెరుగుటకు కావలయు కాలము ఆశ్రయవృక్షములను, దేశమును బట్టియుండును. మైసూరులో లక్క బాగా బెరుగుటకు అధమము నాలుగు నెలలు పట్టును. ఇతర స్థలముల యందు ఆరునెలలవరకు కాగలదు. ప్రస్తుతము మైసూరులో లక్కపురుగు తన ముఖ్యాశ్రయవృక్షమైన జాలారిచెట్టు మీద (Shorea Talura) 13 నెలలకు మూడు పంటల నిచ్చుచున్నది. ఇతర స్థలములయందు సంవత్సరమునకు రెండుపంటలే సంప్రాప్తమగుచున్నవి. బెంగుళూరు శోధనాలయమందు, శ్రీనివాసయ్య గారు 'కస్తూరితుమ్మ' (Acacia Farnesiana) చెట్టును ఆశ్రయవృక్షముగా కల్పించి చేయుచున్న శోధనల ప్రకారము, లక్కపురుగులు వ్యాపించుకాలమునకును, లక్క ఫలోన్ముఖముగు కాలమునకును గల వ్యవధి తగ్గించుటకు వీలుపడున ట్లగుపడుచున్నది.

భిన్నదేశములయందుండు ఆశ్రయ వృక్షములు, వాటితోపాటు క్రిమిజాతులుగూడ భేదముగానుండును. క్రిములయందు సుమా రొక యారు భేదములు యిప్పటికి కనుగొనబడినవి. ఆశ్రయవృక్షములలో ముఖ్యమైనవి మోదుగ, కుసుమ (కోశన?), రేగు, గుగ్గిలము, రావి, శిరీషము, కొన్ని తుమ్మజాతులు, జాలారి. వీటిలో యొక్కొకటి యొక్కొక దేశమునందు విస్తారముగా నున్నది. ఇందు మొదటి చెట్టు బీహారునందును, తరువాత రెండుచెట్లు మధ్యపరగణాలయందు, ఆఖరుది మైసూరునందును లక్కపురుగుల కాశ్రయవృక్షములుగా నుపయోగబడుచున్నవి.

భిన్నమగు యీ లక్క పురుగులజాతులలో నొక్కొక్కటి, యొక్కొక ఆశ్రయవృక్షమును ప్రీతిగా దీసికొనును. ఇతరవృక్షములు అనగా ఆక్రిమికి ఇష్టము లేని వృక్షములమీద పెరుగనే పెరుగదు.

క్రిమినుండి లక్క యుద్భవించుప్రకారము వివరీకరించు రెండు సిద్ధాంతము లేర్పడినవి. అందులో నొక మతప్రకారము, లక్కపురుగు జీర్ణముచేసికోలేని యాహారము పురీషరూపముగా విసర్జించబడి జతురూపమగును. అందుచే దీనిని పురీషవాద మనవచ్చును. రెండవమతము లక్కను పురీషప్రాయముగా పరిగణించక, లక్కపురుగుయొక్క శరీరముచే యత్నపూర్వకముగా సేకరించబడు నుత్సర్గము (Se[illegible] ...చున్నది.

దానికి యుత్సర్గవాదమని పేరిడవచ్చును. ఈ రెండవనమతముయొక్క యాథార్థ్యమేమనగా, లక్కపురుగు చెట్టుయొక్క రసమును తనకు భోగద్రవ్యముగా గ్రహించి, తన శరీరమందుగల విపరీతశక్తియుతమైన కొన్ని పిండ (glands) విశేషములనుండి, లక్కయనెడు అతి సంకీర్ణపదార్థము సంజనితమై పైకి త్రోసివేయబడుచున్నది. ఆడపురుగులను ఫలవంతములుగా జేసి మొగపురుగులు పైకివచ్చు కాలమునుంచి, కీటడింభములు (larvae) లక్షలకొద్ది వెలువడువరకు, లక్కనుకల్పించు శక్తి యెక్కువగా నుండును. ఈ సమయమందు లక్క బాగా పారి తీసివేయుట కదనుగానుండును. పిల్లపురుగులు మూడు వారములవరకు పైకి వచ్చుచుండును. ఈ వచ్చిన పురుగులు తరువాత తరము పురుగులను పుట్టించును. ఇట్లనే యీశకము లవిచ్ఛిన్నముగా గడచుచుండును. ఈ గుడ్లతో నిండియున్నపుడే, యీలక్క పుల్లలను విరిచి మరియొక్క చెట్టుమీద నుంచినయెడల గుడ్లు పురుగులుగా పెరిగి చెట్టుమీద విస్తరించి యీ క్రొత్తచెట్లమీద పట్లను పెట్టుట కారంభించును. గుడ్లనుండి చెట్టుమీద ప్రాకు పురుగులలో కొన్ని చచ్చిపోవచ్చును. గాని నివేశన (inoculation) ప్రకారమందు కొంచము జాగ్రత తీసికొన్నయెడల వాటిచావును చాలవరకు తగ్గించవచ్చును.

కీటడింభములు పైకి వచ్చుటకు మాని వేసిన తరువాత, ఎండిన కొమ్మలనుండి లక్కపొరలను తీసి వేయుదురు. ఆయవస్థయందు లక్కకు 'పుల్లలక్క' (Stick lac) యనిపేరు. పుల్లలక్కను బాగా చూర్ణము చేసి, జల్లించి కడిగిన తరువాత, అది యిసుకవలె సన్నటి కణములు గలదిగా నుండును. దీనికి 'గుండ లక్క' (grain lac) అని పేరు. పుల్లలక్కను కడుగు సందర్భములో దాని కుండు రంగులో చాలభాగమును, కొన్ని కీటశవములును, అందున్న మైనమువంటి పదార్థమును తొలగించబడును. బాగా కడిగిన యీ గుండ లక్కను వేడిమిచే కరగబెట్టి, ఎగుమతిచేయుటకై లక్క దళములను (Shellac) తయారు చేయుదురు. ఈ లక్క దళములను చేయు[illegible] చాల నేర్పును, జాగ్రతయు నావశ్య[illegible] [illegible]త్తా మొదలగు పట్టణములయందు గల యనేక కర్మాగారములలో మనుష్యులే యీపనిని చేయుదురు. కొద్ది కర్మాగారములయందు మాత్రము యంత్రసాధనముల నుపయోగించుచున్నారు. లక్కను కడుగుటలో కొన్ని ద్రావకములను గూడ నుపయోగించుచున్నారు. ఈ విధముగా తయారుచేయబడిన లక్కముద్దలకు వాటి రంగనుంచి 'గార్నెట్టులక్క' (Garnet lac) అనుపేరు సంభవించినది. అదిగాక యీలక్కను పత్రములుగా నొనర్చినపుడు దీనికి 'గుండీ లక్క' (Button lac) అని పేరు వచ్చుచున్నది. లక్కను కరగించునపుడు దానిలో కొంతహరితాళము, సీమగుగ్గిలమును గూడ కలుపుదురు. మొదటిది లక్కను అస్వచ్ఛముగాను, కొంచెము పసుపు రంగు గలదిగా నొనర్చును. రెండవది లక్కను వేగముగా వేడికి కరుగునట్లు చేసి, దాని నుపయోగించు విధములందు మరింత యుపయోగకారిగా నొనర్చును. ఈకరగించు సందర్భములో సాధారణముగా లాభము కొరకు మరికొన్ని పదార్థముల గలిపి లక్కను పాడు చేయుదురు. అందుచేతనే మార్కెట్టు నందు దొరకు లక్కలో నెంత లక్కయున్నదో నిర్ణయించి ప్రమాణీకరించుట (standardisation) యావశ్యకము. లక్కయొక్క రంగు నారింజపండురంగువలె గాని, యెర్రగా గాని, కొంచెము లేపసుపుగాగాని యుండును. దాని రంగు అది యుద్భవమగు దేశముయొక్క శీతోష్ణస్థితితో సంబంధించి యుండదు. కాని ఆశ్రయవృక్షము మీదను, దానిని నిర్మించు క్రిమిజాతిమీదను ఆధారపడియున్నది. వ్యాపారమందు మాత్రము లక్క రంగు లేనిదే అపేక్షితము. అందుచేత లక్కను నిర్వర్ణముగా జేయుట కనేకపద్ధతులు వెలువడినవి. తెల్లటి లక్క కొన్ని పరిశ్రామిక సందర్భములలో అనగా ముఖ్యముగా కృత్రిమ దంతమును జేయుటలో, వివిధవర్ణములు గల మెరుగు చమురులను (Varnishes) తయారుచేయుటలో మిక్కిలి ప్రాముఖ్యమును వహించుచున్నది.

లక్కయొక్కస్వరూపము :— పై నిరూపించిన యుత్సర్గవాదము నిజమైనయెడల లక్కయొక్క సంయోగము (Composition) ఆశ్రయవృక్షమును బట్టియు, క్రిమిభేదము బట్టియు మారుచుండును. అందుండు

ప్రధాన సంయోజిత పదార్థములు సాధారణముగా మూడు తరగతులుగా విభాగింపవచ్చును. మైనము, కొన్ని మద్య విశేషములు (higher alcohols), వసామ్లములు (fatty acids), అరాళము (resin). ఇవిగాక, హిమద్రవము (ether) చే విద్రావ్యమగు మామూలు లక్కరంగు గాక దాని నంటిపెట్టుకొని యుండు మరియొక రంగు పదార్థ ముండును. దీని సంయోగస్వభావము బెంగుళూరు శోధనాగారమందు డి. ఎన్. గుప్త గారిచే నన్వేషింపబడినది. మామూలు లక్కరంగు మాత్రము నిజముగా లక్కలోని సంయోజిత పదార్థము మాత్రము గాదు. అది గుడ్లయొక్క శరీరము నుండియు, పురుగుల రక్తమునుండియు జన్యమైనది. అందుచే గుడ్లతో నిండియున్న లక్క [brood lac] హెచ్చు రంగు నిచ్చునదిగా పరిణమించును. లక్క వృద్ధిచెందు కొన్ని కొన్ని వేళలయందు దానితో సహచారియై తేనె [honey-dew] వంటి పదార్థముగూడ గానవచ్చును. ఈ తేనె చీమల నాకర్షించును. చీమలు లక్కపురుగులను బాధించు కొన్నికీటకముల నాశముజేసి, లక్కపురుగులకు సహకారిగా నుండును. అంతియేకాని చీమలు లక్కపురుగుల బాధించవు.

లక్కను కడుగగా వచ్చు రంగుపదార్థముయొక్క ప్రాముఖ్యము, జర్మనీదేశమునుండి వచ్చుచున్న కృత్రిమవర్ణ (synthetic dyes) ద్రవ్యములచే నశించినది. పూర్వకాలమునందు యీరంగు చాల బహుమానమును బడయుచుండెను. అందుచేత పైజెప్పినయట్లు మన హిందూదేశపు లక్క పరిశ్రమలో ముఖ్యపదార్థముగా పరిగణింపబడుచుండెడిది. ఈ రంగు పట్టుబట్టలకును, ఉన్నివస్త్రములకు చాల గాఢముగా బట్టును. ఇప్పటికిని కొందరు పటకారులు యీ లక్కరంగునే పట్టుబట్టల కుపయోగించుచున్నారు.

లక్కనుండి తీయబడు మైనము పెట్రోలు (petrol) తో శుద్ధిచేసినయెడల మంచి స్వచ్ఛమైన పదార్థమగును. దీనితో ఫ్రెంచి పాలిషులు, జోడుకు వేసికొను పాలిషులు తయారుచేయబడుచున్నవి.

లక్కయందుండు అరాళపదార్థము (resin) దానియందుగల పదార్థములన్నిటిలో ముఖ్యమైనదని చెప్పనవచ్చును. ఇది మద్యములో కరగును. లక్కకు ప్రస్తుత ముండుబహుమానమునకంతయు నిదియేకారణము. దానిని కృత్రిమముగానిర్మించుటకు ప్రయత్నలోపములు లేకపోయినను, చాల దుస్తరముగా గాన్పించుచున్నది.

లక్కయొక్క ఉపయోగములు:—లక్కయొక్క యుపయోగము చాల మెండుగా నున్నది. అమెరికా దేశములో లక్కతో గ్రామఫోను రికార్డులు జేయుచున్నారు. అందుచేత మన లక్క చాలవరకు ఆదేశమునకే యెగుమతి చేయబడుచున్నది. ఇంగ్లండులో టోపీలను తయారుచేయుటలో, టోపీలకు కాఠిన్యము నిచ్చుటకు వాడుచున్నారు. దీనితో తయారుచేసిన వార్నీషు లన్నిటికన్న ప్రశస్తతరముగా నున్నవి. ఈ యుపయోగము ప్రాచీన హైందవకాలమునందు గూడ నగుపడుచున్నది. 'ఐనా అక్బరి' అను 16 వ శతాబ్దపు గ్రంథములో యీలక్క వార్నీషుతో రాజభవనములకు తెరలు తయారుకాబడినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. విద్యుదుపకరణములకు పృథక్కరణద్రవ్యముగా (insulating material) నుపయోగించుటలో దీనికి సమానమైన ద్రవ్యమే లేదు. ముద్రలు వేయుట కుపయోగించు లక్కలో ప్రధానభాగము లక్కయే. ఇంతయేల, యేసందర్భమునందైన యొకబంధన పదార్థముగాని, స్తంభన (stiffenning) పదార్థముగాని కావలసివచ్చినపుడు లక్క లేనిదే పనికాదు.

హిందూదేశమందు గూడ లక్కయొక్క యుపయోగములు తక్కువగా లేవు. పైజెప్పిన యుపయోగములు గాక, ఏదేని యొక్కవస్తువుయొక్క ఛిద్రములను కప్పి పుచ్చవలసి వచ్చినపుడు, మంచములు మొదలగు వాటియందు లక్కను విస్తారముగా వాడుచున్నారు. రంగుగలలక్కతో చిత్తరువులనుకూడ వ్రాయుచున్నారు.

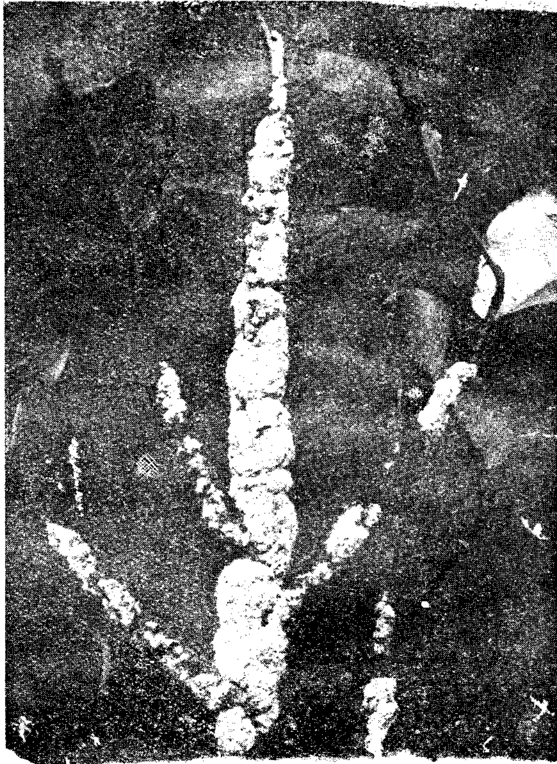
బంగారు వెండిపనివాండ్రు, వారి నగిషీపనుల యందు లక్క నుపయోగపరతురు. కత్తులను పదునుబట్టుటకు సానరాళ్లుకూడ లక్కతో యిసుకమిశ్రణముచేసి జేయబడుచున్నవి. కాశీయందు తయారగు లక్కగాజుల సంగతి జనసామాన్యముగా తెలిసిన విషయమే. మైసూరురాజ్యాంతర్గమందుగల చెన్నపట్టణము, విశాఖపట్టణము జిల్లాయందున్న శృంగవరపుకోట, నక్కపల్లి మొదలగు స్థలములు వాటిలక్కపని [illegible] చినవి.

1. లక్క.. బాగుగాపట్టియున్న కొమ్మలు నరికిన జాలారిచెట్టు క్రొత్త రెమ్మలు. వానియందు లక్క చక్కగా బట్టియుండుటను గాంచనగను.

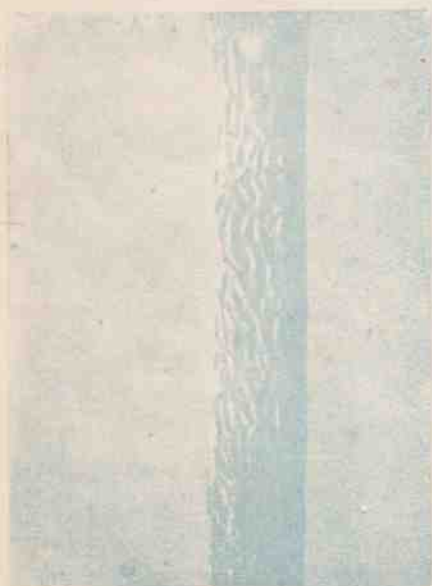
3. నడువయసు గల ఆడు లక్క పుర

గాపట్టి గ్రుడ్లతో నిండి

4. కస్తూరి కుసుమ్మ చెట్లను లక్క పురుగులు పట్టుటకుగాను కావించబడే వీటి కృషిపద్ధతి
కుడివైపున నీ పద్ధతి ననుసరించి పట్టిన విత్తనపు లక్కగల చిన్న కొమ్మ

5. లక్క పురుగులు నివసించియున్న కొమ్మ

6. లక్క పురుగులను వశించుకొ [illegible]

లక్కపరిశ్రమను బాగుచేయు విధానములు:— సంవర్ధనమందును (cultivation), దానిని తయారుచేయుటయందును, శ్రేష్ఠమైన పద్ధతులు ప్రతిష్ఠించుటయు, లక్కను పెంచు దేశము వృద్ధిచేయుటయు దాని వ్యవహారసంబంధమైన సందర్భమును బాగుజేయుటయు యీ మూడును హిందూదేశపు లక్కపరిశ్రమను బాగుచేయుటకు ముఖ్యవిధానములుగా గన్పట్టుచున్నవి. ప్రస్తుతము హిందూదేశమందు లక్క పండుస్థలములలో ముఖ్యమైనవి, మధ్యపరగాణలలో కొన్ని ప్రదేశములు, చోటా నాగపూర్, ఒరిస్సా బెంగాలు మధ్యముగా గలదేశము, నైజామురాజ్యమందు తూర్పు ఉత్తరములకుండు అరణ్యములు, సింధుదేశము, ఆసాము మధ్యదేశము, ఉత్తరబర్మా, షాన్ మాగాణాములు, జయపుర జమీందారిలో కొన్ని భాగములు. ఈస్థలములయందు గూడ లక్క పండించు ప్రదేశము మరింత విరివిగా జేయుటకు, అవకాశము విస్తారముగా నున్నది.

క్రిమివృక్షసంయోగ మీయగలిగినంత లక్కను ఏడాదికి అనేకసార్లు సంపాదించుట ముఖ్యోద్దేశముగా గలుగు శస్యతరమైనశాస్త్ర విధానములు. చెట్లయొక్క శాఖలను ఖండించుట యందును, పురుగును ప్రవేశపెట్టుటయందును అభ్యసించుట; ఆడపురుగులు హెచ్చుగా నుండునటుల, పురుగులు ఆరోగ్యదశలో నుండువటుల ఎరువువేయు వ్యవసాయకోపాయములను కనుగొనుట; లక్కయొక్క వృద్ధి కుపకరించు కారణకలాపమంతయు చక్కగా పరిశీలించి, వివిధమైన లక్కపదార్థములను వ్యాకరించి (analyse) లక్కను ప్రమాణీకరించు (standardise) మార్గములను ప్రయోగశాలలందు కనిపెట్టుట; వివిధజాతుల యాశ్రయవృక్షముల మీద వివిధమైన యెరువులతో అన్వేషణములు జరిపించి, కొద్దికాలములో ఫలమివ్వగలిగిన ఆశ్రయములను గనుగొనుట యీ మున్నగు నుద్దేశములు లక్కనుపండించి దానివలనతనకును దేశమునకును లాభమును పొందజేయుదమనుకొన్న ప్రతివర్తకుడును, ముఖ్యముగా పాటింపదగినవై యున్నవి.

చెట్లనుండి తీసిన తర్వాత యీ పదార్థమును కర్మాగారమందు బాగుచేయు నవసరమందు శాస్త్రీయ మార్గము నవలంబించిన యెడల, యీవర్తకమందు మెలగుచున్న అన[illegible]క తగ్గించవచ్చును.

ప్రస్తుతము లక్కపండుచున్న దేశములు విస్తీర్ణముగా చేయుటయే కాక మరికొన్ని క్రొత్తదేశములు, క్రొత్త రాజ్యాంగములు, క్రొత్త ఆర్థికసంఘములు యీ వ్యవసాయమునకు పూనుకొనిన చాల బాగుండును. ఈ నూతనవ్యవసాయము అంతమందు బహు లాభకారియైనను మొదట చాల కష్టసాధ్యమైనది. అందు మొదటికష్టము; విత్తనపులక్క (brood-lac) సంపాదించుట. దానికి కారణము; దేశములో లక్కను పండించు అధికారులకు పరస్పరము వ్యవస్థగాని సహకారిభావముగాని లేకుండుటయే. అధికారులు అనూయావిష్టులుగాక సహకారిత్వమువలన తమకు, దేశమునకు గలుగుమేలు నుద్దేశించి, పరిశ్రమను దృఢపరచి దేశమునకు కావలసిన లక్కనంతయు సర్వకాలములయందు లోపములేకుండ సమగ్రముగా జేసినయెడల లక్కపరిశ్రమకు మహత్తరమైన భవిష్యత్తు కలదు. ఇట్లు సంహత్యుద్యమము జేసినయెడల, మధ్య మనుష్యులు దగాచేసి లాభములు తీయుటకూడ చాల తగ్గును.

కాని యిట్టి యుద్యమము కొనసాగించవలెనన్న, దానికి పూర్వరంగమందు ప్రయత్న బాహుళ్యము గలదు. మొట్టమొదట లక్క పండుటకు శీతోష్ణస్థితులను బట్టి దేశముయొక్క అనుకూల్యతను నిర్ధారణ చేయవలయును. అనేక ఆశ్రయవృక్షములను పరిశీలించి ప్రదేశమునకు తగిన వృక్షములను పెంచుకోవలెను.

[ఈసందర్భమున శ్రీనివాసయ్యగారు తమశోధనలలో మైసూరుశీతోష్ణస్థితులకును, మైసూరులో పెరుగు లక్కపురుగునకును కస్తూరి తుమ్మచెట్టు (acacia Farnesiana) అతితృప్తికరముగా పనికివచ్చుచున్నదని కనుగొనియున్నారు. ఈకస్తూరి తుమ్మచెట్టు ప్రయోగములయందేకాక బాహుళ్యమందు వ్యవసాయము చేయుటకు కూడ చాల పనికివచ్చునది.]

ఎంచుకొనిన వృక్షము, లక్కను, శ్రీనివాసయ్యగారి కస్తూరి తుమ్మవలె, వీలయినంత త్వరలో ఫలించునదిగా యుండవలయును. ఈ పై జెప్పిన విధానము లన్నియు మనసులోనుంచుకొని పరిశ్రమవిషయమై కృషిసల్పినయెడల, యీ పరిశ్రమయొక్క భావి ఉత్కృష్టత కేమియు భంగము కలుగనేరదని యీ వ్యాసరచయితయొక్క దృఢవిశ్వాసము.

గ్రాంథిక వ్యావహారికభాషా వివాద తారావళి

త్రిపురాన వేంకట సూర్యప్రసాదరావు దొరగారు.

శ్రీ మించునొదలం జెరువుక్రొన్నెలపూవు, చెలువారు లేఁత వెన్నెలలు గాయ
వెలిదామరలకు విందులు సేయు కన్దోయిఁ, గరుణాకటాక్షవీక్షణము లొలయ
నాల్గుహస్తములవీణాలతాపుస్తక, స్ఫటికాక్షమాలికల్ పరిఢవిల్ల
స్తనగళత్సంగీత సాహితీరసమయ, క్షీరముల్ సుతుల నోరూరఁజేయఁ

ఆ. దమ్మిగద్దెమీఁద నెమ్మిఁగొల్వైయిమహా,దరము వెలయ దివ్యదర్శనమ్ము
మాకొసంగుచున్న మాతల్లి నీకివే, వందనమ్ము లాంధ్రవాఙ్మతల్లి!

ఆ. "దేశభాషలందుఁ దెలుఁగులె" స్సని మహా,రాజనుతులుగాంచి ప్రబలు నీకు
సతులభాగ్యవతికి సుతులమైతిమి మాకు, నింతకంటెఁ బెంపిఁ కేమిగలదు?

చ. దరిసెనపూలమొత్తనయుఁ దేనియతీపును బండువెన్నెలం
బరఁగినతేట గప్పురపుఁ బల్కుల చల్లని తావి గల్గి పె
న్మరు వెసలారఁగాఁ గరము ముద్దులుగుల్కెడు కల్కిపల్కులన్
మురిసెడు నీదుగర్భమునఁ బుట్టిన యాంధ్రుల భాగ్యమెట్టిదో!

శా. మాయమ్మా! నిజపుత్రకుల్ గలసి యెమ్మాడ్కిన్ నినుం బెద్దగాఁ
జేయంగల్గునొ యంచుఁ బెక్కుగతులం జింతించుచున్నారు నీ
శ్రేయోవృద్ధికి నేది మంచితెరువో చెప్పంగదే దేశభా
షాయోషామకుటీమణీమయవిభూషా! యాంధ్రభాషాసతీ!

చ. కడుకొని నీదు పెంపునకుఁగా నిది యా నిది గాదటంచు నీ
కొడుకులలోన నొండొరులకుం దగవుల్ ఘటియిల్లెనమ్మ! నీ
యెడ నెడ భక్తిలేనిసుతు లేరును లే రిరువాఁగునందు నే
వడువున నింక వీరల వివాదములం దొలఁగించి ప్రోచెదో!

* తణుకులో జరిగిన ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్త్రయోదశ వార్షికోత్సవ[illegible]

సీ. నిను వేల్పుబాసతోఁ బెనఁచి ప్రోడనుజేయు, నన్నయ్యకవినాథు తెన్ను హితవొ
జిలిబిలిముద్దుఁబల్కుల నేర్పి నినుఁబెంచు, తిక్కన్నసుకవీంద్రు ఫక్కి హితవొ
సూక్తివైచిత్రిచే సొబగునించి ప్రసిద్ధి, గావించు నెఱ్ఱన్న త్రోవ హితవొ
కమనీయగజరాజగమనమ్ము గఱపి నిన్, దగఁ బ్రోచు శ్రీనాథుదారి హితవొ
తే. కోమలశిరీషతులిత సుధామయోక్తి, సంపదలఁగూర్చు పెద్దన్నసరణి హితవొ
కాక యీనాఁటి గ్రామ్యోక్తి కలన హితవొ, చెప్పవే తల్లి! యేమార్గ మొప్పు నీకు.

ఉ. నన్నయముఖ్యపూర్వకవినాథులు సొంపులు దిద్ది గ్రామ్యతా
పన్నతఁబాపి నిన్నుఁ బెఱబాసవెలందులలోన నెంతయున్
మిన్నగఁజేసినా రదియు మేలనుకొంటిమిగాని దాన నీ
కున్నతి గల్గదందు రిది యొప్పునో యొప్పదొ నీవ చెప్పుమా?

సీ. పరమపావనకథావిరచనాకలనమై, మనసు రంజించు రామాయణమ్ము
తత్తద్రసములందుఁ దన్మయత్వమ్ము నా,పాదించు శ్రీమహాభారతమ్ము
[illegible]క్తిసిధానమై భక్తిరసావేశ, పరవశత్వముఁగూర్చు భాగవతము
ప్రతిపర్వమై ప్రౌఢ కృతిసంతతికి శిరో,భూషణమ్మైయొప్పు నైషధమ్ము
తే. మొదలయినపూర్వకృతులలోఁబొదలుభాష, ప్రాఁబలుకు బాసయుంబోలెఁ బ్రాఁతవడియెఁ
బనికిరా దది యీనాఁటి ప్రజల కందు, రకట! కొంద ఱీవేమందు వంబ! చెపుమ.

తే. అతులితాధ్యాత్మరామాయణాదికృతులు, నందనులచేతఁ బాడించినావు తొల్లి
యిపుడు కటకట "యెఱ్ఱనామెంకి" పాట, నీకు నింపయ్యెనే యాంధ్రలోకజనని!

ఆ. దినదినమ్ముకొక్కతీరుగా మాఱుచు, దారి తెన్ను లేక నోరికొలఁది
పాడఁబడుచునున్న పలువేసములబాస, తల్లి! కైతలకును దగునె చెపుమ.

ఆ. బ్రదుకు దారిఁబోసి పాశ్చాత్యభాషైక, పాండితిం గడించు ప్రౌఢులకును
గొన్ని నెలలు నిన్నుఁ గొలువ నోపికలేదొ, మాత! నీదురూపు మాపనేల?

తే. పండితులు మాటలాడెడు భాషలోనఁ, గైతసెప్పుట లోకోపకార మందు
పామరులబాస చేసినపాపమేమి, మాత! యదిగూడ నుద్ధరింపంగఁ దగదె?

క. ఇద్దానికి దగినన్ మఱి, హద్దుండునె యిచ్చవచ్చినట్టులు మార్పన్
ముద్దులుగులికెడునీదగు, సుద్దులు చెడిపోవె నియమశూన్యము లగుటన్.

ఆ. కన్నతల్లిపీఁపు గావంచు నీపద, సేవ లింక శవము సేవలంచు
మఱి [illegible] పు మాఱిపోయె నటంచు, నింద నంద దూఱుచుందు రకట!

మ. అవునౌ మాఱవె నీవునుఁ నిజము గాదా లేదనఁ వచ్చునే
కవివర్యుల్ నిజకావ్యసంతతులఁ దత్కాలమ్మునం గల్గు స
ద్వ్యవహారోక్తులు సంస్కరించి కయికోరా దాననే నీకుఁ బెం
పవుఁగా కొక్కటఁ బుట్టిమున్గినటు కట్టా! యిట్టిమార్పేటికో?

శా. స్వాతంత్ర్యప్రియులయ్యుఁ దిక్కనముఖుల్ ప్రాచీనమార్గమ్మునం
జేతఃప్రీతి దలిర్పఁ గైతలను దేశీయోక్తులం గూర్పరే
యాతీ రొప్పదె? మాటలాడుకొనుచున్నట్లుండవే యానుడు
ల్మాతా! దీనికి లేనిపోని తగవేలా నీవ యూహింపుమా!

ఆ. తొంటిదారి మార్ప దొరకొన్ననీసుతుల్, వ్రేలు సూప మండ మ్రింగఁజూతు
రదియుఁగా కొకింత బెదరులే కెద నీదు, కొలువు సేవగించుకొందు రకట!

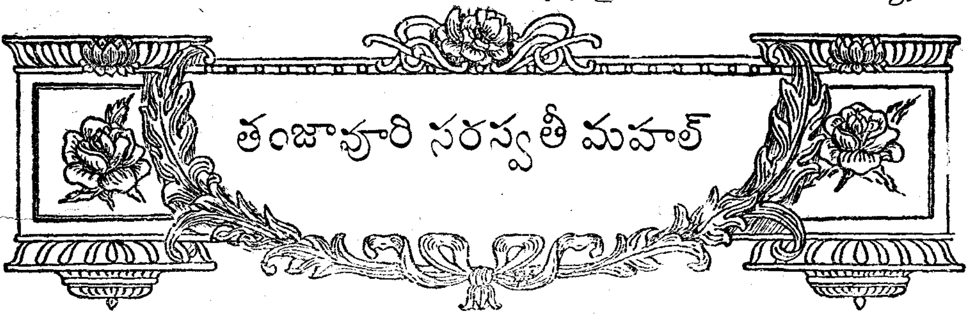
క. నెట్టన మునుతమపట్టిన, పట్టు విడువలేక విసివి పలుదెఱఁగుల నిఁ
దిట్టలయి సభలలోఁ బడఁ, దిట్టుదురట కొడుకు లెంత తెంపరితనమో?

సీ. పువుఁదేనెసోనలై చెవులపండువుసేయు, కలికిపల్కుల ముద్దుగులుకు నిన్న
నియతిదప్పక కృతిక్రియల మెప్పులుగొన్న, యిల్లాలవై యుల్లసిల్లు నిన్న
నాచంద్రతారార్క మవని నిల్చెడు మహా, కవులైన కొడుకులం గన్న నిన్నుఁ
బ్రణుత విద్వత్కవిప్రభువర్యులగు నేల, మన్నీండ్ర మన్ననల్గొన్న నిన్నుఁ
ఆ. "దెవులుగదిరి క్రుళ్ళి చివుకులంజియయయి, త్రెళ్ళె" ననియెఁ బ్రాఁత తెనుఁగుఁగవ్య్ర
జనని సాధ్వి! నిట్టు లనఁగూడునే వింటె, కొడుకునుడులు చెప్పికొనిన సిగ్గు.

ఉ. భారతి కిల్లునాఁబరఁగి పండితపామరహృద్యమైన యా
భారతభాష సచ్చెనని పల్కిరి పాపము శాంతమాత మీ
పై రచియింతురో మరల భారతముఁ వ్యవహారభాష నే
దీ రచియింపరాదె యది యెట్లు రుచించునొ చూత మంబరో!

ఉ. చీటికిమాటికిఁ నిను నిసీ యనుచుఁ వెలయాలవంచుఁ దా
రేటికి దూఱఁగావలె నదేపనిగా నిది యేటినాయ మీ
పాటి భవత్తిరస్కరణపద్ధతి మాని సుబోధమంచు ము
మ్మాటికిఁ దారుమెచ్చెడు సముచితభాషనె కొల్వరాదొకో!

ఆ. పుట్టగొడుగు లెన్ని పుట్టవో గిట్టవో, కట్టులేనిబాసఁ బుట్టుకృతులు
గాలి కెగిరిపోవుఁగా కవి నిల్చునే, భారతాదికృతుల పగిది ?

తంజావూరి సరస్వతీ మహల్

వేమూరి విశ్వనాథశర్మగారు, ఎమ్. ఏ., యల్. టి.

తంజావూరి సరస్వతీ మహల్ ప్రాచీన పుస్తకాలయములో నున్న కొన్ని తెలుగు గ్రంథములను గురించి భారతికి పంపెదనని ఆంధ్రపత్రికలో దెలిపియుంటిని. వేర్వేరుగ పుస్తకములను గూర్చి వ్రాయుటకు ముందుగ ఇచ్చట నున్న గ్రంథసముదాయమును గూర్చి రెండు మాటలు చెప్పవలసియున్నది. ఇక్కడనున్న తెలుగుపుస్తకము లన్నియు తాటాకులవే. ఇందు కొన్ని నాయకరాజుల కాలములో వ్రాసినవి. మిగిలినవి శరభోజీమహారాజుచేత సేకరింపబడినవి. నళ సంవత్సరములో అనగా 68 సంవత్సరములనాడు తెలుగుపుస్తకములన్నియు విలియావేసి ఆయా పుస్తకముల పేర్లతో తాటాకుచీటీలుచేర్చి కట్టియున్నవి. అనగా ఇక్కడి పుస్తకములలో నేవియు ఆ సంవత్సరములకు తరువాత వ్రాసిన ప్రతులు లేవు. అప్పుడే యీపుస్తకములకు పేరువారిగా నొక పట్టిక కాగితములపై వ్రాయించిరి. ఈపాతపట్టికను చూచియే చదువరులు పలానా పుస్తకము లిచ్చటనున్నవని తెలుసుకొనవలసియున్నది.

ఈపుస్తకములలో చాలభాగము అముద్రితగ్రంథములు స్వల్పభాగము అచ్చుపడినవి. అముద్రితములయినను ముద్రితములయినను పుస్తకము లన్నిటిని పండితులొక్కమారు పరీక్షించినచో లాభించునని నానమ్మకము. ఏలయనగా మనదేశములో ప్రచారములో నున్న ముద్రితగ్రంథములకును ఇచ్చట పూర్వము వ్రాసిన తాళపత్రప్రతులకును గల తారతమ్యములు బయలుపడవచ్చును. ఇట్టి పరిశీలనవలన ముఖ్యములగు పాఠభేదములుగాని విస్తారముగ వ్యత్యాసములుగాని దొరికినయెడల గ్రంథకర్తృత్వాది వివాదాం... కొన్ని చిక్కులు విడదీయుటకు కారణ... గలవు. నాభావమును చక్కగ వెల్లడిచేయుటకు రెండుదాహరణముల నిచ్చెదను. ఈరెండును మనదేశములో నచ్చటి ప్రచారములో నున్నవే. వాటికిని ఇచ్చటనున్న తాళపత్రప్రతులకును గలభేదములను దెలిపెదను.

భా గ వ త ము

ఇక్కడి భాగవతప్రతులు స్కంధమున కొక్కొక్కసంపుటముగ నున్నవి. ద్వాదశస్కంధములు చేర్చి యొకేసంపుటముగ లేదు. ఇందు షష్ఠస్కంధమునకు నాలుగుప్రతు లున్నవి. గ్రంథములజాబితాలో నాల్గింటికిని కర్తృత్వము సింగనపేరనె మొట్టమొదట నుండినది. తరువాత నెవరో 137 నెంబరుగల ప్రతికెదురుగ సింగనపేరు కొట్టివేసి పోతనామాత్యుడని వ్రాసిరి. ఇందుకు కారణ ముండవలెనని షష్ఠస్కంధముయొక్క నాలుగు ప్రతులును పరిశీలించితిని. మూడుప్రతులు (135, 136, 138 నెంబర్లు) భేదమేమియు లేక యొక తీరున నున్నవి. కాని 137 వ ప్రతికిని వీటికిని భేదము కనబడుచున్నది. ఈభేదముల నిక్కడ తెలిపెదను.

పై మూడుప్రతులకును మొదటినుండి ముద్రితములై వచ్చుచున్న అచ్చుపుస్తకములకును భేదము లేదు. సింగన షష్ఠస్కంధము "శ్రీవత్సాంకిత కౌస్తుభస్ఫురిత," అనే వృత్తముతో నుపక్రమింపబడినది. 59 పద్యములు గల ఉపోద్ఘాతము తరువాత మొదటికథ యగు అజామిళోపాఖ్యానము ప్రారంభమగును. ఈ 59 పద్యములలో సింగనవంశానువర్ణనము, షష్ఠ్యంతములు ఇమిడియున్నవి. గ్రంథాంతమున సింగనకర్తృత్వమే కలదు.

ఇక 137 నెంబరు గల ప్రతిలో నున్న విధానమును చూడండి. ... మున సింగన వ్రాసిన

వృత్తమునకు బదులుగ పోతనరచితమని చెప్పదగిన ఈ కందపద్యమున్నది:—

క. శ్రీవిశ్వంభరాభరణ, ప్రావీణ్యవిభాసమానఫణిరాణి
భభా.........
...విపులజయదోహల
రావణ మదకమలవ్యాగేంద్ర రామనరేంద్రా.

ఈ పద్య మైనతరువాత "మహనీయగుణగరిష్ఠులగు నమ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిలపురాణవ్యాఖ్యానవైఖరీ సమేతుండైన సూతుం డిట్లనియె నట్లు పరీక్షున్నరేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె" అను వచనముతో కథ నుపోద్ఘాతము ప్రారంభ మగును. ఈయుపోద్ఘాతము మిక్కిలి సంకుచితముగ నున్నది. సింగనవంశవర్ణనముగాని షష్ఠ్యంతములుగాని లేవు. సింగన షష్ఠస్కంధములోనున్న 59 పద్యములకు బదులుగ 5 పద్యములును, ఒకవచనముతో అజామిళోపాఖ్యాన మారంభించును. ఆపద్యముల మొదళ్లిచ్చట తెలిపెదను? (1) క. దంతిపురనాథ విను మొక (2) సీ. హరికి నర్థము బ్రాణ మర్పితంబుగఁజేయు (3) గీ. అరయ నెన్నండు చేటు లేనట్టి ముక్తి (4) క. అరుదుగ నరహరి భక్తిని (5) చ. సతతము గృష్ణపాదజలజంబులయందు. వరుసతప్పినప్పటికిని ఈయైదుపద్యములు అచ్చుపుస్తకములలో కూడ గలవు. అజామిళోపాఖ్యానారంభము అచ్చుపుస్తకములలో నున్నట్లే యున్నది. పుస్తకమంతయు పరిశీలించినప్పుడు భేదము లేవైన కనబడునేమో తెలియదు గ్రంథాంతమున పోతన గద్య యున్నది.

పైని చెప్పిన పద్యములలో గ్రంథారంభమున నున్న కందము పోతనవ టకు సందేహము లేదు. ఈ పద్యము ఇతరముద్రితభాగములలో లేనియెడల పోతన షష్ఠస్కంధారంభమై యుండవలెను. ఈపద్యము తరువాత నున్న వచనముకూడ పోతనదే యని చెప్పవచ్చును. ఏల యన నిస్సంశయముగ పోతనకృత భాగములయొక్క యుపోద్ఘాతములన్నియు నీవచన తోనే ప్రారంభ ము . దీనిని బట్టి పైనుదాహరించిన ఆ ఘ్ఘ పన్న లయిదుని పోతనకృతములనవచ్చునా?

ఇట్లే పంచమస్కంధముయొక్క ప్రతులలో నొక దానియందు మొదట పోత... ...ది. "నందగోప కుమారా" యను మకుటముగల గంగనపద్య మీప్రతియందు లేదు. దీనికి బదులుగ సర్వవిధముల పోతనదే యని చెప్పదగిన ఈకందపద్య మున్నది:

క. శ్రీసీతానయనోత్పల, శ్రీసతిసహజన్మ త్రిదశ... వితయాశా, వాసప్రకాశజయ భా, సా సురపతిహర రామచంద్రనృపాలా. ఏకాదశద్వాదశస్కంధములు నేనిం కను చూడలేదు. కాని దీనిబట్టి చూడగా మనదేశ ప్రతులకును ఈదేశములో ప్రచారములో నుండిన వాటికిని కొంతవ్యత్యాసము కనబడుచున్నది. నలుదిశల దొ... కిన ప్రాచీన వ్రాతప్రతు లన్నిటిని చక్కగ పరిశోధించిన యెడల సక్రమమైన భాగవతపాఠ విమర్శనము (Textual criticism) చేయుటకు వీలుండును. అప్పుడు రచ... వైఖరిని బట్టియు, పోతనకు ప్రియమైన పద సమా... ములకూర్పులను బట్టియు వృత్తాదిపద్య భేదములను బట్టియు కర్తృత్వవివాదములు గల స్కంధములనుండి పోతనపద్యములను విడదీసి వ్రాయుటకు సావకాశము గలుగును పోతనకృతమైయుండునని పైనుదాహరించిన రెండు క...ద పద్యముల నడకయు కంటువడియున్నది. తప్పులు గలవు. కాని యిట్టివే మరికొన్ని ప్రతులు దొరికినయెడల సరియైన పాఠము కుదురవచ్చును.

రంగనాథ రామాయణము

ఈ ద్విపద రామాయణము కోనబుద్ధభూపు... రచించినది. తండ్రియగు విఠలరాజు కంకితము. అయిన... రంగనాథరామాయణ మని వాడుకలో నున్నది. విఠ... రాజు (పాండురంగవిఠలు) పేరును బట్టి రంగనాథరామాయణ మను నామాంతరము గలిగియుండునని జయంతి రామయ్యపంతులుగారి యూహ.

రంగనాథరామాయణము మిక్కిలి ప్రాచీనమైనదని నాతలంపు. 12-వ శతాబ్దితరువాత కోనవంశపుశాసనములు దొరికినట్లు కనబడదు. ఈరామాయణపు ప్రతులు తంజపురిపుస్తకశాలలో పదమూడున్నవి. వీటిలో ...న్నిటికిదు . గ బుద్ధభూపుని పేరును మిగిలినవాట్... కును గ రంగనాథుని పేరును ప్రాచీనపుస్త పట్టిలో నున్నవి. మచ్చుకుగాను తరతి కొక ప్రతి చొప్పున రెండుప్రతులు మాత్రము జూ...తిని. ఇందు షట్కాండలు గలవు. రంగనాథ... ...న్న ప్రతిలో ప్రతి

కాండముయొక్క చివరను మరియొక ద్విపదగలదు. ఇది ముప్పదిచరణముల వరకుండును. ఈద్విపద అచ్చుపుస్తకములలో గానరాదు. అందు కొన్నిగీట్లు మాత్ర మిచ్చట నుదాహరించెదను.

"చెలగు నాగోపాలశెట్టి గర్వమున
మదనుండో యన చాలు మహనీయమూర్తి
సారదిరామాయణసుధ గ్రోలనేర్చు
వెరపుగ్గ్గిన యట్టి విఖ్యాత సుమతి
సంగీతసాహిత్య చాతుర్యపరుడు
రంగయ యను పేర రహి నెక్కు నతడు
ఇంగితజ్ఞుండు రంగయ యేపు దీపింపు
ఒకనాడు నను బిల్చి యురుతరపుణ్య
మకలంకకీర్తులొనర్చెడి రామ
చరితంబు వ్రాయింప సంభ్రమ మయ్యె
వరసగ తప్పులు వొదవకయుండ
వ్రాయుము నీవని వస్త్రతాంబూల
మాయడ బహుమాన మర్థి గావింప
వ్రాయంగ బూనితి పరమతి యుతులు
మాయురే యని పలుమారును మెచ్చ
నిటలాక్షుకామిని నిహితప్రసన్న
పటుచిత్తుడను కుప్పయ మంత్రివరుడ."

ఈద్విపద గద్యమునుబట్టి రంగయ్యయాజ్ఞవలన కుప్పయ్యయను బ్రాహ్మణుఁడు బుద్ధభూపాలునిరామాయణ మనను ప్రతివ్రాసినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. ఈరంగయ్య రామభక్తుడు. రామాయణార్థ వేత్త. ఇంతియకాక ఆసలు గ్రంథమునకే ఈగద్యకూడ ద్విపదలో నుండి ప్రతి కాండమునకు చివరనున్నది. రంగనాథరామాయణమని నామాంతరము గలుగుట కిదియే కారణమేమో యని సంశయము గలుగుచున్నది. పేరును బట్టి కుప్పయమంత్రి దాక్షిణాత్యాంధ్రుడని స్ఫురించును. కాన రంగనాథ రామాయణ మను పేరు మొదట దక్షిణాదిలో ప్రచురిత మయినదేమో విచారింపతగియున్నది.

అముద్రిత గ్రంథములు

ఈ పుస్తకాలయములో అముద్రితగ్రంథములే విశేషముగనున్నవి.అవియని యు నుద్గ్రంథములని చెప్పుటకు వీలులేదు. కొని [illegible] గన గ్రంథములున్నవి. ఈగ్రంథములు ముఖ్యముగ చరిత్రలు వ్రాయువారి కుపకరించును. ఈయముద్రిత గ్రంథములలో నాయకరాజులు వ్రాసిన ప్రబంధములేకాక మహారాష్ట్రరాజులువ్రాసిన పుస్తకములు చాలగలవు. వీరి గ్రంథములలో చాల భాగము యక్షగానములు అనగా పూర్వము జక్కులవాండ్రు ప్రవర్తింపుచుండెడి వీథిభాగవతముల వంటి విషయము లనేకవిధములు. కొన్ని పురాణగాథలు కొన్ని ఈదేశమున వెలసియున్న దేవతాస్తుతులు మిగిలినవి రాజులప్రశస్తులు.

తెలుగుకవిత్వము చేసిన మహారాష్ట్రరాజులలో ఏకోజీ, శహాజీ,ప్రతాపసింహ,శివాజీ రాజులు ముఖ్యులు. ఇందు శహాజీరాజును, ప్రతాపసింహయును తెలుగులో మంచి పాండిత్యము గలవారు. సంగీతశాస్త్రమునందసమానప్రజ్ఞావంతులు. ప్రతాపసింహుడు బహుభాషలలో కవిత్వముచేసెను. ఈతని తెలుగుపదము లిప్పటికిని కొన్ని ప్రచారములో నున్నవి.

శహాజీమహారాజు త్యాగయ్యగారి తాతయగు గిరిరాజకవికి పోషకులు. గిరిరాజకవి చేసిన నాటకములు ఈపుస్తకశాలలో నున్నవి. శహాజీరాజు విశేషముగ యక్షగానములు రచించెను. అవియన్నియు నిచ్చట నున్నవి. ఇందు పల్లకినాటక మనునది పంచనదక్షేత్రమునందున్న త్యాగరాజస్వామి మీద జెప్పినది. ఇది వాగ్గేయస్వరూపమగు కావ్యము. దీని నిప్పటికిని ప్రతి శుక్రవారము స్వామి యారోగింపుసమయమున పాడుదురు.

సామాన్యముగ రాజులు గ్రంథములు వ్రాసియుందురని కొందరు నమ్మరు. ఆస్థానవిద్వాంసులే వారిపేర రచియించియుందురని వారినమ్మకము. కాని తంజావూరి మహారాష్ట్రరాజుల విషయమై ఈసంశయమునకు ఆస్పదముండకూడదు. ఇందుకు కారణము లున్నవి తెలుగులో మంచి పరిచయము గలిగి కొన్నికృతులనైన స్వయము రచియించని సంగీతవిద్వాంసుల కిచ్చట గౌరవము లేదు. కవులుగాని సంగీతశాస్త్రజ్ఞులు తంజావూరిలో రాజసన్మాన ముండెడిదికాదు. అందుచేత మొన్నటివరకు గూడ సంగీతపాండిత్యమునకు తోడుగ తెలుగులో మంచి సాహిత్యజ్ఞానము [illegible]చుండెను. పైనిచెప్పిన మహా

రాష్ట్ర రాజులందరును సంగీతమున పన్నెక్కినవారని నేటికిని నానుడిగలదు. అందుచేత వారు తెలుగు నభ్యసించియుందు రనుట నిస్సంశయము. మరియొక కారణము కూడ చెప్పవచ్చును. నాయకుల కాలమున చాలవరకు తెలుగే వ్యావహారికభాషగ పరిపాటియై యుండెను. మహారాష్ట్రులు రాజ్యమునకు వచ్చినప్పు డీసాంప్రదాయము రద్దుపరచలేదు. నగిరి లెక్కలు మహారాష్ట్రభాషలో వ్రాయుచుండినను సామాన్యముగ రాజకీయాది విషయములను గూర్చిన ఉత్తరప్రత్యుత్తరములు తెలుగులో సయితము జరుగుచుండెను. మహారాష్ట్రరాజులలో నొకరగు అమరసింహ మహారాజుగారి సాయాములో శృంగేరిస్వాములవారు మొదలుకొని కంపెనీదొరలున్ను పాండుచేరినవారు ప్రభృతులు వ్రాసిన తెలుగుత్తరములు నాదగ్గిర కొన్ని యున్నవి. మరియొకతూరి వీటిలో కొన్నిటిని మచ్చుకుగాను ప్రచురించెదను. తంజాపూరి మహారాష్ట్రరాజులకు తెలుగు తెలిసియుండెననియు వారాంధ్రమున గ్రంథకర్తలైరనిన ఆశ్చర్య మేమియు లేదనియు చెప్పుట కింత దూరము వ్రాయవలసివచ్చినది. ఇప్పటికే ఈవ్యాసము దీర్ఘమయినందున నాకు ముఖ్యమని తోచిన నాలుగముద్రితగ్రంథములను గూర్చి కొంచెము విపులముగ వ్రాసి ప్రస్తుతము విరమింతును.

ఆచార్యవిజయము

ఇది ఆనందగిరి శంకరవిజయమునకు తెలుగు. 74 ప్రకరణములకున్ను సమగ్రమగు ఆంధ్రీకరణము. కృతినాయకుని పేరు చక్కగ తెలియలేదు. చెన్నపట్టణము (మైసూరురాజ్యంలోనిది కానగును) నందుండిన యొక మంత్రి కోరగా వ్రాసినట్లున్నది. కృతికర్త ఆంధ్రకాళిదాసు, ప్రకరణాంతగద్యములలోని బిరుదును మాత్రమే యుపయోగించినాడు. ఈబిరుదును చోళరాజిచ్చినట్లుపోద్ఘాతములో చెప్పెను. ఈ శంకరవిజయముగాక పంచనదక్షేత్ర (తిరువాడి) స్థలపురాణము, ఇందుమతీపరిణయము, రామాయణ భాగవతములకు యక్షగానములు, హరికథాసుధారసము మొదలగు లెక్కలేని పద్యగద్యప్రబంధములు రచించినట్లు చెప్పుకొని యున్నాడు. ఈ గ్రంథములలో ఇందుమతీకళ్యాణమున్ను రామాభ్యుదయము మరియొకగ్రంథమున్ను [...] గలవు. వీటినిబట్టి ఈఆంధ్రకాళిదాసు రామభద్రకవియని తెలుచున్నది. ఈరెండుకావ్యములను పరిశీలించినచో కవికాలము తెలియునేమో. విచారణార్హము?

ఆనందగిరీయశంకరవిజయము అచ్చయినది. పాఠభేదము లున్నవి. పూర్వము శృంగేరివారికిని కామకోటిపీఠమువారికిని జరిగిన తగాదాలో అచ్చుప్రతులలో ప్రక్షిప్తములుచేసిరని పరస్పరము దోషారోపణలు నడిచినవి. ఇట్టి స్థితిలో ఆంధ్రకాళిదాసు తెలుగుకావ్యమువలన నిజమైన ఆనందగిరీయము పైకిరాగలదు.

ఉదయనోదయ ప్రబంధము

ఇది బృహత్కథాభాగము. అసంపూర్ణముగనున్నది. నారయకొడుకు సూరయ రచించినది తన తండ్రి సంస్కృతములో వ్రాసిన కథకు తెలుగుచేసినట్లు గ్రంథ[...]దని చెప్పుకున్నాడు. ల[...]మామాత్యుని కొడుకు భాస్కరమంత్రి కంకితము. ఎప్పటివాడో తెలియదగినది. ఉదయనుడు బృహత్కథానాయకుడగు నరవాహనదత్తుని తండ్రి. వత్సరాజు గుణాఢ్యుడు పైశాచిభాషలో వ్రాసిన బృహత్కథ దొరకలేదు. కాని కథాసరిత్సాగరము, బృహత్కథామంజరి, బృహత్కథాశ్లోకసంగ్రహము అను మూడుసంస్కృత భాషానువాదము లున్నవి. ఇవిగాక అరవభాషలో నొకబృహత్కథ గలదు. వీటిలో దేశమును బట్టి పరస్పరభేదములు గలవు. తెలుగులో బృహత్కథానువాదము కనబడదు. పంచతంత్రము, హంసవింశతి, శుకసప్తతి, బేతాళవింశతి మొదలగు విడికథల సంగ్రహము లున్నవిగాని సమగ్రమగు బృహత్కథలేదు. ఈఉదయనోదయ ప్రబంధము ఏదేశపుకథ ననుసరించి వ్రాయబడినదో తెలుసుకొనుట ముఖ్యము.

కామందకనీతిసారము

ఇది విష్ణుగుప్తుని (చాణక్య) అర్థశాస్త్రమునకు కామందకుడొనర్చిన సంగ్రహము. ఈ ప్రాచీనరాజనీతిశాస్త్రమునకు, తెలుగు మున్నూరు సంవత్సరములకు పూర్వమే చేయబడినది. జక్కరాజు ఎఱ్ఱనామాత్యపుత్రుడు. వెంకటయ్య గ్రంథకర్త. కొండ్రాజు తిమ్మభూపాలునికి సంగమాంబవలన జనించిన వెంకటాద్రిమహీపాలుని కంకితము. [...]మతశాస్త్రమునకు నితడే కృతినాయకుడు. "కా[...]నాయకా" అని చెట్ట

మతములో నున్నది. ఇదిగాక ఈ రెండుపుస్తకములలో కృతిపతివంశవర్ణనము సరిపోవుచున్నది. గ్రంథాంతము నందున్న పద్యమును బట్టి కామందకీయము శకాబ్దము 1506 సంవత్సరములో తెనిగించినట్లు తెలియుచున్నది. గ్రంథాంకితకాలమున వెంకటాద్రిరాజు కర్ణాటాధీశ్వరుల సామంతరాజుగ నున్నట్లు తోచును. తెలుగుకామందకీయము త్వరలో ముద్రింపబడుటకు ప్రయత్నము జరుగుచున్నది. అప్పు డుపోద్ఘాతములో వెంకటాద్రిరాజు విషయమై సంపూర్ణముగ చర్చింపబడును.

కామందకనీతిసారము మొదట తెలుగులిపిలో వచ్చియున్నది. ఇందు గ్రంథమంతయు 20 ప్రకరణములుగ విభజింపబడి తడకమళ్ల వెంకటకృష్ణరావుగారి తెలుగు టిప్పణము గూడ కలదు. ఇటీవల తిరువాన్కూరు మహారాజుగారు నాగరలిపితో ప్రచురించిన ప్రతిలో 36 ప్రకరణము లున్నవి. తెలుగు కామందకీయము 8 ఆశ్వాసముల ప్రబంధము. మూలమునకు సరియైన యాంధ్రీకరణము. శైలిసరళము. మచ్చుకు రెండుపద్యము లిచ్చెదను:

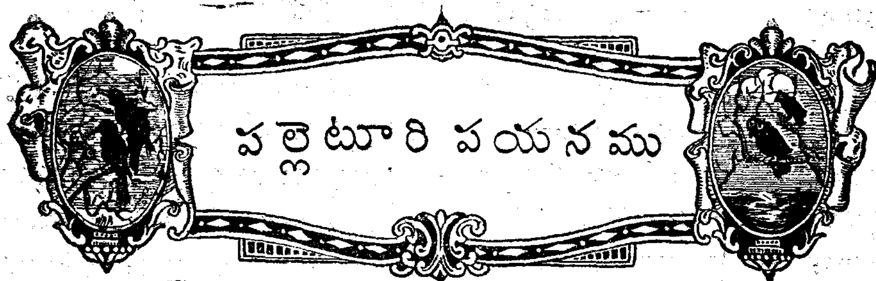
గీ. అలరి నొంపుమ విషయంపు టడవిలోన
బఱవులెత్తెడి నింద్రియ భద్రదంతి
జ్ఞానమనుపేరఁ దగు నంకుశంబుచేతఁ
దనకుఁగైవసముఁ జేసికొనఁగవలయు.

ఉ. శూరతగల్గు సారథులు చొక్కపు తేజులు కింకిణీఝణ
త్కారమహారవంబుబిరుదధ్వజకోటులుమీరఁబోరిలో
వైరిమనోరథంబులనువానిరథంబులఁగూల్చిపొల్చుబల్
తేరులవారు గల్గు నరదేవునకెద్ది యసాధ్య మీధరన్.

కవిగజాంకుశమను లక్షణగ్రంథ మీపుస్తకాలయములో భైరవకవి పేర నున్నది. కాని కాగితపు ప్రతిలో రామలింగకృతమని యున్నట్లు తెలిసినది. కుమారభారవి యను బిరుదు రామలింగకవి కున్నది. కవిగజాంకుశము రామలింగకవి కృతమేమో పరిశీలించుట యవసరము.

ఇప్పటికి నాల్గుగ్రంథములను గూర్చి వ్రాసితిని. ఇంకను చరిత్రాంశములు గల గ్రంథములు కొన్ని గలవు. వెంకటపతి రాయదండకము, బల్లాలరాయచరిత్రము, జంగమప్రబంధము మొదలగునవి యిట్టివి. విజయనగర సామ్రాజ్యముయొక్క అంతిమరాజుల చరిత్రము సమగ్రముగ లేదు. ఇదివరకుండినది తప్పులతడిక. సంస్కృతాంధ్రసారస్వతములలో దాగియుండిన చరిత్రాంశముల నొకచోటికి క్రోడీకరించి శ్రీయుత రంగస్వామిసరస్వతిగారు విజయనగర సామ్రాజ్యవృత్తాంతము వ్రాయువారికి మహోపకారము గావించిరి. వీరి పుస్తకములో చేరని గ్రంథములు కొన్ని తంజపురిపుస్తకశాలలో నున్నవి. రెండవముద్రణములో వీటినిగూడ చేర్చెదరని నమ్ముచున్నాను. ఈగ్రంథములు చాలవరకు శిథిలమగు స్థితిలో నుండుటచేత ప్రస్తుతము ముద్రించుటకు వీలు లేకున్నను, వాటి స్వరూపమును దెలుపు వివరణపట్టిక నొకదానిని తయారుచేయించి ముద్రించుట యాంధ్రుల కర్తవ్యముగాని మనవి చేయుచున్నాను.

కాశీ వ్యాసాచార్యులు గారు

శ్రీకరయాససంపదలచే దయివారి నిజాగమప్రమో
దాకులతారకప్రచురితాధికమోహనయా నిశాంగనన్
దాకి నిశాటుఁ డుజ్జ్వలవినమ్రకరంబుల నట్టసాచి య
స్తోకత, నాపె నల్లనిముసుంగుఁ దొలంచఁగఁబూనె నొక్కటన్.

ఉ. అల్లన సత్సుధల్ కరసహస్రములన్ వెదఁజల్లఁ జొచ్చె ను
త్ఫుల్లముఖోత్పలంబులఁ గుముద్వతు లెల్లెడ స్వాగతంబులన్
మెల్లన నిచ్చెఁ, దద్విరహిణీతతికిన్ వెనువెంట గుండెలున్
జల్లనఁ జొచ్చెఁ, బంచశర చాపరవార్భటి హెచ్చె దిక్కులన్.

గీ. అటుల శరదిందు చంద్రికల్ హ్లాదమొసఁగ; నాత్మ సౌధోపరిస్థాన మందుఁ జేరి
యోలి, లోకాభిరామాయణాల నెవియొ, హితులతో నాడుకొనుచుండ నింతఁ

క. చేరువగదిలోఁ గలగడి,యారము పండ్రెండు గంట లల్లనఁ గొట్టెన్
మేరక నిజవిధి సలుపం,గోరుచుఁ గుక్కుటము ఝాముకూఁతయుఁ గూసెన్.

ఉ. అత్తఱి నన్నుఁజూచి, సవయస్కుఁ డొకండు, ముదంబులోనఁ ద
ళ్కొత్తఁగ, 'నోయిమిత్రమ! సముజ్జ్వల శారద చంద్రచంద్రికా
భ్యుత్తమ మీనిశాసమయ, మొక్కెడ నెందులకైనఁ బోవఁగా
వత్తువె? చెప్పుమా' యనిన, 'వల్లె' యటంచని పల్కియంతటన్.

గీ. ఎందుఁ బోవుదమని యొకయించుకంత,తడవు యోజించి, యోజనాంతరమునఁ
వరలు నొకజనపదమున కరుఁగఁగోరి, సాగితిమి, యానిశీథినీ సమయమందె.

గీ. పండువెన్నెలలెల్లెడ నిండికాయ, రాజమార్గంబులెల్ల నిర్మలము లగుచు
నద్దములరీతిఁ దళతళలాడుచుండి, నేత్రపర్వంబుఁ గూర్చుచు నెగడుచుండె.

మ. నరసంచారములేక, చీమచిటుకన్నన్ గాని విస్పష్టమౌ
సరణిన్. వీనులసోఁకె నంఘములు, విశ్వంబెల్ల నాహ్లాదసా

గరమందున్ సుఖనిద్రఁ దేలె; నపుడొక్కండేనియున్ గాని
మా కరయన్ రాదుగ; వెంటనంటిచను ఛాయాకింకరుండున్ వినా.

మ. దినమెల్లన్ నిజకుక్షిభారభరణార్తిన్ దేలుచున్, బీద లెం
దునన్నో, కూలియొ నాలియో సలిపి, మేనుల్ స్రుక్కఁ బ్రొద్దుండునం
తనె యేపంచనో చేరి, గుజ్జులిడి నిద్రన్ మున్గి తేలాడ, వా
రిని నందందునఁ గాంచుచున్ జనితి మారేయిన్ బ్రమోదంబునన్.

శా. శ్రీరాజన్నిజకేళికాగృహ రహఃక్రీడాపరీరంభ సం
చార శ్రాంత వధూవర ప్రలపితా స్పష్ట ప్రియాలాప సం
భారంబుల్ చెలరేగ నొక్కయెడ; స్వప్నభ్రాంతులో నారి ఫూ
త్కారాలాప పురస్కృతార్భటులు, వేడ్కన్ గూర్చె మా కొక్కటన్.

గీ. తదితరానేక చిత్ర చిత్ర ప్రపంచ, సరణిఁ గనులారఁ జూచుచుఁ బురముదాఁటి
యల్లనల్లన సాగితి మా నిశీథ, మందె, డెందంబు లానందమొందుచుండ.

గీ. అటులఁ జనుచుండఁ బార్శ్వంబులందు నున్న, పల్వలంబుల డాసి సర్పంబులొకట
నాకటనుదోఁగి 'కొక్కొకో' యనెడుకూఁత, లప్పటప్పటి వీనులయందుఁ బడియె.

గీ. మట్టమధ్యాహ్నమున దీపమట్టులాత్మ, కాంతి సర్వస్వమును బాసి చెంతనున్న
పొదలలోదాఁగు ఖద్యోతములును నొకటఁ, గూడి, డాఁగురుమూఁతల నాడఁజొచ్చె.

సీ. కమనీయకుంజపుంజములలోఁ గీచురా, యలశబ్దమొకట వీనులకు సోఁకె
గుంపుగుంపులుగాఁగఁ గూడి పారు సృగాల, రవములొక్కట మాదు చెవులఁదాకె
తరునీడములఁ గలంతను జెందు పక్షుల, రావంబులొకటఁ గర్ణములఁ జొచ్చె
వినువీథి నెగయుచుండిన ఘూకపక్షిశ, బ్దము లొక్కమారు శ్రోత్రములఁ జేరె
గీ. వివిధ పరిపక్వ సస్యాఢ్య విభవమొదవు, క్షేత్ర భాగంబులందు మంచెలను జేరి
కాపులిడుకూఁత లభ్రభాగమున కెగసి, తడయకయె మాదు వీనులఁ బడియె నొకట.

చ. క్రమముగఁ బోవుచున్ బొలముగట్టున నెవ్వరో పూర్షు లున్నటుల్
భ్రమఁగొని మీరలెవ్వరని ప్రశ్న నొనర్చితిఁ గాని, మారు ప
ల్కమి మది భీతిఁ జెంది, ధృతిఁ గైకొని వెంటనె యందుఁ జేరఁ గృ
త్రిమమగు గడ్డిబొమ్మ యని తేలె సమస్తముఁ, బాసె భీతియున్.

గీ. అటులఁ జనఁ జన మమ్ము వెన్నంటివచ్చు, ఛాయ లల్లన దీర్ఘమై సాగఁజొచ్చె
ఇందుఁ డాక [illegible]దుగ్ధాబ్ధి నీదులాడి, యాత్మకరశోభఁ దకి నాయాసమందె.

సీ. మలయానిలము మందమందంబుగా వీచి, యాత్మకు నూత నాహ్లాద మిచ్చె
వాడిన మల్లెపుష్పముల చెండునుబోలి, గగనంబున విధుండు కానవచ్చె
చిచ్చుబుడ్డివిధంబు చెలఁగి యశ్వప్లుతి, తోడఁ జుక్కయు నింగి దుముకఁజొచ్చె
పతివిరహంబు సైపని పడంతులరీతిఁ, దారకల్ వెలవెలఁ బారఁజొచ్చె
గీ. అదివఱకు మున్ను కనులార నఱసినట్టి, తన్నిశావైభవంబు చిత్తముల కపుడు
తొంటివిధమునఁ బరితుష్టిఁ దొంగలింప, దాయె; నూతనకాంతి పెంపాయె నంత.

క. ఇరుగడల నున్నతంబుగఁ, బెరిగిన తరుశాఖ లోకటఁ బెనయుచు గుబురై
సురుచిరగతిఁ గన్పట్టెను, బరువడి నిశ యొక్కమూఁడుపాళ్లుఁ గడచెన్.

చ. కర మనురాగ ముప్పతిలఁగా నటు లే మరుదెంచువేళ, స
త్వరగతి మూర్ధమందు, వివిధంబుల శాకముల్ ధరించి, త
చ్చరణమునందు నందియలు సందడిసేయఁగఁ, గట్టు కోఁకలో
చెరగుల నోటఁదాల్చి చను చేడెలు మా కెదురైరి యత్తఱిన్.

చ. అరకలఁ బైనిదాల్చి, గళమందలి ఘంటలు మ్రోగుచుండ బొం
షిరి సుఖమీయఁగా, నెమరువేయుచు, నర్ధనిమీలితాక్షముల్
మెరయుచునుండ, బాటపయి మెల్లనఁ బోయెడి దుక్కిటెద్దులన్
వరుస నదల్చు కాపు లొకపట్టున మా కెదురైరి యింతలోన్.

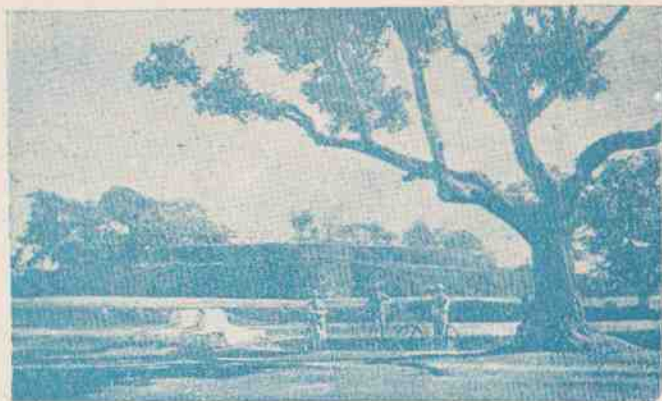
సీ. పొదలలో గుంపుగుంపులుగ వాసముచేయు, గిజిగాండ్ల కిచకిచల్ గేరఁదొడఁగ
చిగురుజొంపములపైఁ జేరి కోయిలొక్క, జాడ మేల్కొల్పులఁ బాడఁగడఁగ
చటచట రెక్కలజాడించి కాకముల్, కావుకావని ప్రేలఁగాఁ దొడంగ
పల్లవి వెనువెంటఁబట్టి కుక్కుటకోటి, కొక్కొరొకోయంచుఁ గూయఁగడఁగ
గీ. పార్శ్వ వటవృక్షశాఖా ప్రపంచముక్త, తుహినబిందులు బొటబొట మహిని గురియఁ
బుడమి కలయంపి చల్లిన పొలుపు మీఱె, నధికసంప్రీతి మా మదులందుఁ జేరె.

గీ. అపుడు కనుగొంటి మొక్కట నమృతకల్ప, సలిలపూర్ణంబు, శైవాల సంవృతంబు
భాసురోత్ఫుల్ల పద్మ వికాసితంబు, శ్రీకరంబగు నొక్క పద్మాకరంబు.

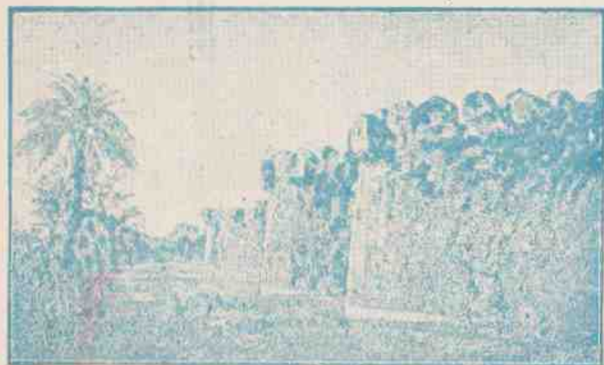
క. అదె జనపద మిందుల నిం, పొదవఁగఁ దానంబులాడి, యురుగతి నటఁ బో
వుదమని తలపోయుచు నం,దు దిగితి మొకరేవుఁ జేరి తోడనె యచటన్.

చ. "మఱఁదల! యేమె, నాదుపయి, మక్కువఁదప్పితి, కానరా" వనన్
దరుణియొకరు చిగ గవునన్, 'సరిలే సరసంబు లింక, నీ

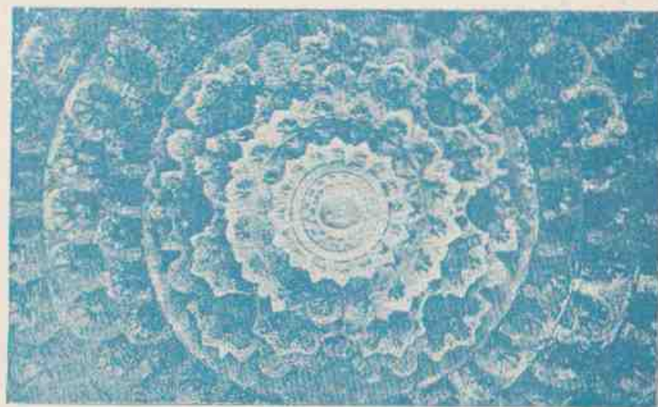

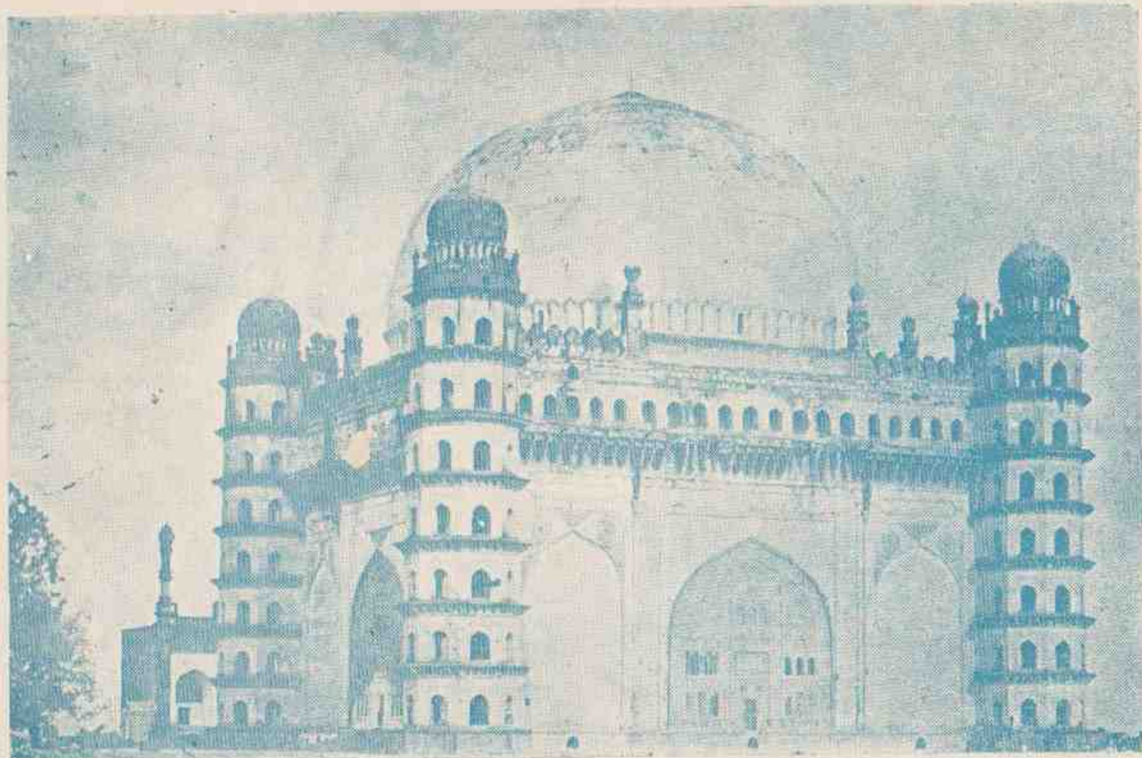
జైన దేవాలయము - బెల్గాము కోట

బెల్గాంకోట - బంటుబురుజులు

బెల్గాముకోటలోనున్న జైనదేవాలయముయొక్క చిత్రములు చెక్కబడిన లోకప్పు

బిజాపూరునందలి గోల్ గుమ్మట్

జిల్లామునకు పడమట ఈశాన్యమున గల సుప్రసిద్ధ నిర్మాణము

పొరుగున నెవ్వరేని వినిపోదురు సు' మ్మని పల్కులాడు చె
ల్వరో చనుదెంచి రిద్ద రట భాండములం గయిం బూని నీటికై.

క. జనముల సందడియును గ్రామమున వృద్ధిం జెందుచుంటఁ, బూర్వాశను దె
ల్లని రేఖలు దోఁచుట నంతనె తటమును జేరి, పోవఁ దరలితి మపుడే.

సీ. హుంకారరవసమాయుక్తమై చను కమ్మపడుచుల మేటి సువ్వాలపాట
కంకణ ఝణఝణత్కారసమ్మిళితమౌ, చిలికెడునట్టి మజ్జిగల రవళి
వత్సంబు లిడెడి యంబారవంబులకు మార్వలుకుధేనువుల యంబారవంబు
పోరువెట్టెడి చిన్నిబుడుతల లాలింప, సుదతు లొక్కటఁ బాడు జోలపాట

గీ. మొనసి యొకరీతి నాకాశమునకు నంటఁ, గర్ణరంధ్రంబులందు వేడ్కలు జనించెఁ
గోకిలాలాపములనంటి కూయునట్టి, బాలబృందంబు మా కంటఁబడియె నొకట.

గీ. అపుడు, 'సరిగదమాపని' యనుచు నొకట, విధివిరామములేక నాపితుఁ డొకండు
చేరి పూరింట కర్ణకఠోరముగను, పాడఁగాఁజొచ్చె సన్నాయిపాట నంత.

సీ. ముతకదోవతులను మోకాలిపైఁగట్టి, బుట్టపాగల నెత్తిఁ జుట్టువారు
యింజను ధూపంబునేని క్రిందొనరించు, చుట్టపీకెల నోటఁ బట్టువారు
కిఱ్ఱుచెప్పులఁ గాలఁ గీలించి తమ చిన్ని, బొట్టెలఁ జంకలఁ బెట్టువారు
మాటమాటకు బూతుమాటల జోడించి, చుట్టాలతో సోదిఁ బెట్టువారు

గీ. 'ఎవరయా మీర లెందుల కేగువార', లనుచు మమ్ములఁ బ్రశ్నించునట్టివారు
కన్నులార్పక మముఁ జూచుచున్నవారు, కానవచ్చిరి పెక్కు రకాలమందు.

*   *   *   *   *   *

గీ. అంత సూర్యోదయంబౌట నతిరయమునఁ, దజ్జనపదంబునందు బాంధవగృహంబుఁ
జేరి యచ్చట విందుల నారగించి, మరలితిమి యంత వచ్చినమార్గముననె.

పద్మనాయక విక్రమ నాటక విమర్శనము

శ్రీరంగము సోమేశ్వరశాస్త్రి గారు

ఈ నాటకమును రచించినవారు ప్రస్తుతము బ్రహ్మపురవాసు లగు బ్ర. శ్రీ. భాగవతుల నృసింహశర్మగారు. ఆంధ్రదేశం బునందుఁ బ్రసిద్ధికెక్కిన బొబ్బిలియుద్ధమును గూర్చి రచింపఁబడిన దీనాటకము. 'ప్రతిజ్ఞా విజయరామరాజీయ'మని దీనికింకొక నామ మీఁబడినది. ఇందు విజయనగరరాజ్యాధిపతి యగు విజయరామభూపాలుని రాజనీతిఁగూర్చియు, నాతని ప్రతిజ్ఞనుగూర్చియు, మొదటి మూఁడంకములయందును బొబ్బిలి పద్మనాయకవీరుల రణవిక్రమముఁగూర్చియు విశేషముగ వ్రాయఁబడుటచే రెండుపేర్లును నన్వర్థము లగుచున్నవి. ఆధునికభారతయుద్ధముం బోలిన బొబ్బిలియుద్ధమునందు బొబ్బిలివీరులు ప్రకటించిన ధైర్యశౌర్య పరాక్రమంబులు వర్ణించుటకు వీలులేదని చరిత్రకారుల యను శాసనము. ఈగ్రంథకర్తగా రిదివఱ కాంధ్ర జనుల కపరిచితులు గారు. "విజయవిజయము లేక కర్మవిక్రమము" అను రూపకమును రచించినవారే.

ఈ సందర్భమునం దాంధ్రనాటకములఁ గూర్చి కొంత వ్రాయవలసి యున్నది. సంస్కృతంబునం దతిప్రాచీనకాలంబునుండియు నాటకరచనము కలదు. అందు రూపకభేదములు పది. అవి మధ్య నుత్పత్తిల్లినవి. వ్యాయోగములు, భాణములు, సమవాకారములు, డిమములు మొదలగునవి సంస్కృతంబునం దసంఖ్యాకములుగా నున్నవి. అవి యన్నియు ధనంజయ విరచితమయిన దశరూపకంబున లక్షణీకృతములయినవి. ఆంధ్రభాషయందు నరసభూపాలీయకర్తయగు మూర్తికవి కాలమునకు నాటకములు లేవు. కావుననే నాటకప్రకరణము నతఁడు ప్రతాపరుద్రీయానుసరణమునందు విడిచెను. కొందఱు నాటకములు పందొమ్మిదవ శతాబ్దపు టుత్తరభాగంబుననే రచింపఁ బడినవనియు, నంతకుఁ బూర్వము తెలుఁగున నాటకములు లేవనియు భ్రమపడుచున్నారు. ఇది చిన్నయసూరిగారికిఁ బూర్వము వచనగ్రంథములు లేవను నూహవంటిదే. చిన్నయసూరిగారికి రెండువందల యేండ్లకు ముందే నంజరాజు రచించిన హాలాస్యమాహాత్మ్యము, చేమకూర వేంకటపతిచే విజయవిలాస, సారంగధరచరిత్రము లంకితముగాఁ గొన్న రఘునాథభూపాలుని కృతియగు వాల్మీకిచరిత్రము, మొదలగు గ్రంథములు బయల్పడినవి. అట్లనే తంజాపురపు సరస్వతీపుస్తక

భాండాగారమునందుఁ బూర్వులు రచించిన నాటకము లనేకములు గలవు. పూర్వు లనఁగా నూతేండ్లకుఁబూర్వులు. ఆంధ్రశబ్దచింతామణి వ్యాఖ్యానమును రచించిన బాలసరస్వతి రంగకౌముదియనెడు నాటకమును రచించినట్లు రాఘవయాదవ పాండవీయంబునందుఁ జెప్పియున్నాఁడుగాని, యీనాటక మాంధ్రనాటకమో, గీర్వాణభాషానాటకమో తెలియదు. శ్లేషకావ్యస్రష్టయగు పింగళిసూరన్న తన ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నమునందు నాటకములఁ గూర్చి ప్రస్తావించియున్నాఁడు. నాటకము రీతినే తన గ్రంథమునందుఁ బాత్రపోషణ మొనరించియున్నాఁడు. ఇట్లు నాటకము లాంధ్రంబునకుఁ గ్రొత్తలుకావు. అయినను పూర్వనాటకము లెవ్వియును ముద్రింపఁబడలేదు. సుమారేఁబది యేండ్లనుండి యాంధ్రమున నాటకరచన ప్రబలియున్నది. సంస్కృతంబునందింకొక విశేషముకలదు. అందు విషాదాంత నాటకములుగాని, చారిత్రక విషయనాటకములు (ముద్రారాక్షసనాటకము విశాఖదత్త కృతము తప్ప) గాని లేవు. ఆంగ్లభాషాసంపర్కంబున నియ్యవి యాంధ్రభాష కబ్బినవి. అట్టి చారిత్రకనాటకములలో మన బొబ్బిలియుద్ధవిషయసంబంధనాటకము లనేకులు తెలుఁగున రచించిరి. అందఁ 'ప్రతిజ్ఞావిజయరామరాజీయ' మొకటి. ఈనాటకమున విజయరామరాజు రాజనీతి ప్రయోగము, తదనుగుణచర్యలు, పద్మనాయకవీరుల రణసంరంభము మొదలగు విషయములు మిక్కిలి మెలఁకువతోఁ బాత్రల యౌచిత్యానుగుణముగా వ్యక్తీకరింపఁబడినవి. రాజనీతి యెట్లుండవలెనో గ్రంథకర్త చెప్పిన పద్యములలో రెండిట నుదాహరించెదను:—

గీ. నిద్దురం జెందియుండియు నిద్రలేని
విధము, చూచియుం జూడని విధము, కోప
ముండియుఁ లేని విధము నృపోత్తముండు
చారనేత్రుఁడై శతకర్ణుఁడై రహించు.

గీ. అల్పమగు నంశ మత్యంత మధిక మనుచుఁ
బురుషకార్యంబునం గార్యముల నొనర్చి
మెలఁకువంబూని వర్తింపవలయునపుడు
కోర్కెలీడేఱుఁ గాలానుకూలముగను.

ఇట్లు బుఱ్ఱాబుచ్చన్న చేతఁ దొలుత రాజనీతిఁ జెప్పించి యున్నాఁడు.

వెలమవారు శూరత్వమున నీక్రిందిపద్యమున విజయరాముని గుండెలు తల్లడిల్లునట్లు వర్ణించియున్నాఁడు:—

సీ. ఒక్కదూఁకున నేనఁ జక్కాడు నుక్కరి
మిరియాల సీతన్న మురువెఱింగి
కొండపిండుల నెల్ల గుండపిండిగఁ జేయు
చెలికాని వెంకన్న బలమెఱింగి
బ్రహ్మాండభాండంబు బ్రద్దలఁ గావించు
వెంగళరాయని వెరవెఱింగి
ముజ్జగంబులనొక్క పజ్జసుక్కగ చేయు
ధర్మరాయనిబాహు దర్పమెఱింగి
గీ. బలుని బొబ్బిలి బెబ్బులిం బలుక నేల?
ఒడలుగలవాఁ డెవఁడు దాడివెడలఁగలఁడు
దురభిమానంబునం బోరఁ దొడరఁ జనునె
విజయరామభూపాలకా! వినుము వేఁడు.

స్వభావమే లోకమునకు నీతిధర్మము సద్గురువయి బోధించుటను గ్రంథకర్త యిట్లు చక్కఁగఁ జిత్రించియున్నాఁడు:—

సీ. తుంగతరంగసందోహంబుఁ గల్గియు
మేరఁదప్పక యబ్ధి మెలఁగుచుండుఁ
దక్షిఁ దప్పకుండఁగఁ దరణియుఁ జంద్రుఁడు
గగనభాగమునందుఁ గ్రాలుచుండ్రు
పూన్చిన హయముల పోలిక నొకరీతిఁ
బంచభూతంబులు వఱలుచుండుఁ
గాలానుకూలంబుగా జగచ్చక్రంబు
పరివర్తనంబులఁ బడయుచుండుఁ
గీ. క్రమముమీఱక నిర్దిష్ట కాలమునకు
గ్రహములు సతంబు మెలఁగుచుఁ గ్రాలుచుండుఁ, బ్రకృతి యంతయు ధర్మంబుఁ బట్టియుండు, ధర్మమే పాలనముఁ జేయు ధరణినెల్ల.

షష్ఠాంకమునందుఁ గల కరుణారసప్రయోగమునకుఁ బాషాణము సహితము కరఁగి పోవలసినదే. రంగారాయఁడు కుమారు నెత్తికొని యేడ్చుట, మల్లమ్మ దేవ్యాదు లగ్నిహోత్రమునం బడి మడియుటయను రెండు స్థలంబులఁ గ్రమముగఁ గరుణారసమును, బీభత్సరసమిళితకరుణారసంబును నన్వయించును. ఈయంకమునందుండి వైరసంబుల నిరూపించుటకు రెండుపద్యముల నుదాహరించెదను.

చ. పుడమిని బేదపాఱునకుఁ బుత్త్రుఁడవై జనియించియున్న యీ, యిడుమలు లేక. వర్ణిపయి యెచ్చటనైన మెలంగి కాలముఁ, గడపఁగ నోడియుందువు సుఖంబులఁ జెందుచు నాదుపాపపుం, గడుపున నేల పుట్టితివి తన్మొపతులెల్లను గొడ్డువోయి రే! ఇచ్చటఁ గరుణారసనిరూపణమును,

చ. భగభగ మంచు నొక్క మొగి జ్వాలలు మంటికి మింటి కేకమై, యెగయుటఁ జూడ భీకరపు మృత్యువు జిహ్వాలటంచుఁ జెప్పఁగాఁ దగవె? నరాధముండయినఁ దాళునె? చూచినయంత గుండియల్, వ్రగులకయుండునే? పరశురామున కియ్యవి ప్రీతిఁ గొల్పునే?

ఇయ్యెడ బీభత్సమిళిత కరుణారసమును గలవు.

రంగారాయఁడు ధీరోదాత్తుండుగదా, తనకుమారునిజూచి యేడ్చుట యేమి సమీచీనముగా నున్నదని కొందఱు సందేహింపవచ్చును. ఇందుకు సమాధానము:—

యుద్ధభూమియందుఁ బరుల నెదురించుచో ధైర్యము కొంతైతఁ బొందకుండ నుండవచ్చును గాని నిర్భాగ్యులయిన తనపుత్త్రుని, భార్యను జూచినచో నెట్టిధీరునకైనను విచారమువచ్చుట ప్రకృతి. రసనిరూపణమొనర్చుచో స్వభావమును వీసరఁబుచ్చుట రసభంగము. సంస్కృతంబునందేమి, తెలుఁగుననేమి దీనిం గూర్చి లక్ష్యలక్షణము లనేకములు గలవు గాని గ్రంథవిస్తరభీతిచే నాచర్చ యిట విసర్జింపఁబడినది.

ఈనాటకమునం దేపాత్ర కుచితమయిన భాష యాపాత్ర కుపయోగింపఁ బడినది. హైదరుజంగు మొదలగు మ్లేచ్ఛపాత్రలు మాటలాడుచున్నప్పుడు హాస్యరస మక్కడక్కడ

తొంగితొంగిచూచును. కొంద ఱిట్టి భాషలఁ బ్రయోగింపఁ గూడదని యందురు గాని, యట్లు ప్రయోగించుటవలన నాటకమునకుఁ గొంత విలాసమును గలిగించి, నాటకప్రయోగమును దర్శించువారికి సంతసమును గలిగించును.

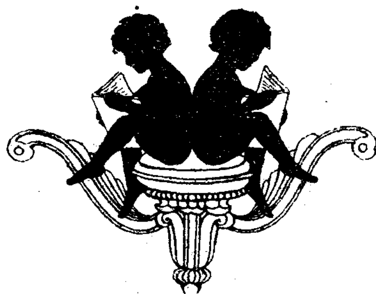
సందలికవిత్వము పేశలమయి శ్రావ్యముగ నున్నది. గద్యమువలెనే పద్యములు యదృచ్ఛముగా వాడఁబడినవి. సార్వజనీనమగునట్లు పద్యములు సులభశైలియందే వ్రాయఁబడినవి. సంస్కృతాంధ్రము లలవోకగాఁ బ్రయుక్తము లయినవి. తన కవితను గూర్చి గ్రంథకర్త యిట్లు చెప్పించియున్నాఁడు :—

చ. జిలజిల పూవుఁ దేనియలు చిప్పిలు చొప్పున
 ముద్దులొల్కఁగన్, బలుకులఁ జొన్పి
 కావ్య మనవద్యముఁ జేసినఁ జాల
 లెస్సగా, వలసిన సంస్కృతంబుఁ జొను
 పందగు నెయ్యముఁ దోఁచుపట్లము,
 లొల్కలవలెనుండు వాఁడిపలుకుల్ చొనుపం
 దగ దెట్టివానికిన్.

సూత్రధారునిచేఁ బైపద్యము కవితాస్వభావమునుగూర్చి చెప్పించినను ఈనాటక కవిత్వమున కన్వయించును. రంగప్రయోగము నీనాటకము లెస్సగ నుపచరించును. ఈప్రదేశముల (అనఁగా గంజాము, విశాఖపట్టణపు జిల్లాలయందు ఈనాటకమును నాట్యమాడుచుండఁగఁ జూచినవా రనేకులు "బాగుబాగ"ని శ్లాఘించిరి. ఈవిషయము నేను స్వయముగఁ గనుగొంటిని. ఈనాటకమునందుఁ బాపారాయనిగూర్చి యేమియు లేదనికొందఱు సందేహింపవచ్చును. నన్నే నేకులు దీనింగూర్చి ప్రశ్నించిరి. వారి కీరీతి సమాధానము చెప్పితిని.

బొబ్బిలియుద్ధము ప్రారంభము కాకమునుపే పాపారాయఁడు రాజాముకోటకుఁ బంపఁబడెను. అతఁడు ఆరణమంతయు నయిన తర్వాతఁగాని బొబ్బిలికి రాలేకపోయెను. అందఱు చచ్చిన యనంతరము వచ్చి విజయరామునిఁ జంపి తనపగఁ దీర్చుకొనెను. అందుచే నాటకమునందుఁ బాపారాయనికిఁ దావిచ్చుట కెడము లేదు.

ఈనాటకము మిగిలిన జిల్లాలయందుఁ గూడ ప్రయోగింపఁ బడుటకు నెంతయో యనుకూలముగ నుండును.

సేవ్య సేవకోపదేశము

(క్షేమేంద్రుని సంస్కృతకృతికిఁ దెనుఁగు)

శ్రీ రాజా వాసిరెడ్డి దుర్గా సదాశివేశ్వర ప్రసాద బహద్దరు గారు

సీ. తమఁ జరుపును దాస్యంబు వ్రతమువలెనె, ఎల్లచో జీవితవినాశ మెన్నుకొనును
ద్వారపాలకుల్ పొమ్మని తఱిమి తన్ని, నను జనఁడు యాచకుండు వినష్టగుణుఁడు.

గీ. తీవ్రమగు విషయేచ్ఛను దిగనడంచి, తోషపోషహా కుశల మందుకొనుమనుచు,
కడఁగి సుఖసేవకై యాత్మనడిగికొనఁగ, నదియె సమకూర్చునరులకు నఖిలసుఖము.

గీ. చలికిఁ జీకటి కెండవానలకు దైన్యమునకుఁ జింతకుఁ దను వెల్ల ముద్దగాఁగ,
సౌఖ్యమోహంబుగోసి మూర్ఖజనుఁడు, సేవఁ, జేయు దుఃఖసహస్రంబుఁ జెందుచుండి.

ఉ. పోవుచు వచ్చుచున్ గడపిపుచ్చితి నాళుల నెన్నినాళ్లకా
భూవిభుఁ జూడఁగా నదను పుట్టకపోయె నటంచు దుఃఖభా
రావిలచిత్తుఁడై వగపులందుచు భృత్యుఁడె జీర్ణదేహుఁడై
పోవునుగాని వానిమదిఁ బొంగెడు తృష్ణ క్షయింప దింతయున్.

చ. పిలువనిపేరఁటమ్ముగఁ బ్రవేశముగాంచుచుఁ బట్టుగాని ప
ట్టుల వెలుఁగొందు దివ్వియయటుల్ చెడఁగొట్టుచునేకతంబులన్
వలువకులోపలంబడి యవస్థఘటించెడు నీఁగమాడ్కిఁగాఁ
దలఁపడు భృత్యుఁ డేవిభునిదగ్గఱనేనియు గర్హ్యుఁడే కదా!

గీ. కనులనులుకించుఁ బొగవోలెఁ గానఁబడుచు, చాటుగాథలఁ జెవులకు జ్వరముఁగూర్చు
ఎడప కడుగడ్డునకుఁ గాలఁబడుచు ముల్లు, వలెను దుస్సేవకుఁడు విభు నలఁచుచుండు.

గీ. ఒకఁడు దివిఁజూచుఁ జూచు నింకొకఁడు భువిని, ఒకఁడు నిర్జనార్థియు మఱియొకఁడుగాఢ
సక్తుఁ డిట్లుండఁగా నెట్లు సాగఁగలరు, సేవ్యుఁడొకఁడై మఱొక్కఁడు సేవకుఁడయి.

చ. కడఁగిసరూపుఁడైన శనిగాని విధంబున వెంబడించుచున్
జెడుగులుగూర్చుచున్ హితముఁ జెర్చుచు వృశ్చికసిశ్చలుండునై
కడుముద మూనుచో నడుమ గడ్డయుఁబోలె నకాలపాతియై
యొడయుని కెంతయేని యపయోగముఁ గూర్చుఁ గుసేవకుండిలన్.

గీ. త్రోపు వడియును బోఁడు తీవ్రోపరోధ, పరిచితుఁడు జడభృత్యుండు ప్రభునిదయకుఁ
బాత్రతను గాంచఁ బలుపాట్లు పడుచునుండు, నదియె ప్రభుకోపకారణమగు తెఱుఁగఁడు.

గీ. అస్సురుసురంచు నిట్టూర్పు లార్చుకొనుచుఁ, దనసమాగమన ప్రయాసను దెలుపుచు,
యాచకుఁ డతిప్రవేశదోషాచరణుఁడు, రిత్తగూలును మార్గణ రీతిదోఁప.

ఉ. శ్రీమణి చంద్రధేనుహయ సింధురబంధుర సంపదున్నతిన్
క్షేమముగన్న రాజకులసింధువుఁ గన్గొని! యీశ్వరత్వమున్
బ్రాముకొనందలంచి మతిమాలినభృత్యుఁడు స్వీకరించెడున్
భూమిపసేవనంబనెడు భూరిమహోజ్జ్వల కాలకూటమున్.

గీ. "విడుము విడుమోయి పాంథుఁడా విఱుగవంగఁ, గాచినరసాలమిదిగాదు ఖదిరమ చుమి
నిష్ఫలం"బని యితరులనినను గూడ, నాశచే దుష్ప్రభుని విడనాడఁ డర్థి.

ఉ. మాలతెఱంగునన్ మరల మార్దవమందదు వాడువాఱినన్
ప్రీలిన నింక సంధిలదు వేర్పడిపోవును గాజుమాడ్కిఁగాఁ
జాలని బీదయింటి దివె చాడ్పున దైన్యపు టూర్పుగాడ్పులన్
గూలును స్నేహశూన్యమయి, కుత్సితసేవ పొసంగఁ ద్రోచినన్.

సీ. మ్రోయఁగాఁ దలుపులు ద్రోయుటచేతను, నత్యంతమును గుపితాత్ములగుచు
నెత్తిపై నెడనెడ మొత్తుచుఁ దలుపులు, దెఱవకు పొమ్మంచుఁ దీవరించి
ద్వారపాలకులు దుర్వార బాహుబలుల్ ని,వారింపఁగాఁ జింతవంతఁ జివికి
చీకాకుఁజెంది కుబ్జీభూతుఁడై వారి, కాళ్లసందుననుండి యల్లనల్ల.
గీ. లోనికిం జొరఁబాఱి కాలానకుండ, నిలిచి వాయెత్తకుండఁ దా వెలికివచ్చు
వారలను రాజదర్శనావసరమడుగు, నయ్యయో! యాచకున కెన్నియటతటములు.

ఉ. ఎవ్వఁడ వేఁగె దెచ్చటికి? భృత్యుఁడ నే, నృపదర్శనార్థమై;
క్రవ్వెడులాభమేమి యట? కల్గును దన్నులు తాపు; లయ్యొ! యీ
నొవ్వికి మన్నుఁబూసెదె? కనుంగొనరాదట మాదుత్రొక్కిడిన్
దువ్వయుఁ; జాలు నాసఖుఁడ! దుష్ప్రభుఁడా! పదివేలుదండముల్!

మ. ముకుద్రాడుం దలపించునట్టిదయి పెన్మోహంపు దైన్యంపుఁ దా
నకమై సేవకతాశ్రమమ్ము కడుఁజింతంగూర్పఁగా విత్తలే
శకృతాపేక్షను సైచెడున్ మనుజుఁ డెంచన్ రత్నముక్తాదిల
బ్ధికి యాదోబడబాగ్నిభీకరము నబ్ధిన్ జొచ్చు టిట్లేకదా!

ఉ. ఊరక రాకపోకల సముద్యతుఁడై వెతలందు, మందిర
ద్వారముఁజూచుచున్ నిలుచుఁ, దా భటపాళినిరస్యమానుఁడై
ఘోరపుయత్నమున్ జలిపి కొండొక లోఁజని దూషితుండగున్
పేరిమిదక్కి కుక్కవలెఁ బెన్వెత లందుఁ గుసేవకుం డిలన్.

వైదికధర్మచరిత్రము

ఈ చరిత్రగ్రంథము శ్రీశ్రీశ్రీ పరమహంసపరివ్రాజకాచార్యవర్య శ్రీ కళ్యాణానంద భారతీమహంతాచార్యస్వామి విరచితమై 'స్వధర్మప్రకాశిని' లోఁ బ్రకటింపఁబడి బ్రహ్మశ్రీ కనుపర్తి మార్కండేయశర్మగారిచేఁ బునర్ముద్రితము కాఁబడిన యీచిన్నపొత్తము గ్రంథప్రకాశకులచే మాకుఁ బంపఁబడినది. వెల ౨ అణాలు మాత్రమే.

వైదికధర్మమును గూర్చి శ్రీస్వాములవారికి గల యభిప్రాయములను దెలిపెడు నిట్టి చిన్నపొత్తమునకు వైదికధర్మచరిత్రమని పెద్దపేరుపెట్టుట సమంజసముగ గన్పట్టదు. "ఇట్టి వైదిక ధర్మమార్యావర్తమున నెప్పుడు ప్రప్రథమమున బయలువెడలెనను విషయము నూహింప యత్నించుట నాకసముయొక్క మేరను వెదుకయత్నించుటయ" అనుటచేతను, 'వైదికధర్మమునకు మూలకారణంబగు వేదరాశియొక్క కాలమును నిర్ణయించుట దుర్ఘటమే. ఏలయన ఈవేదరాశి పరమేశ్వరునిచే సృష్ట్యాదియందు మానవకోటికి నీయఁబడె ననుటచే నయొక్కటిదక్క వేఱొండువచన మార్యావర్తము నలంకరించు గ్రంథరాజములందుగాని వేదములందుగాని యెచ్చటను గానరాదు.' అనుటచేతను, వీరు కాలమును గ్రంథనిదర్శనములచే లెక్కించుటకు నవకాశము నొసంగని కాలమనియు, గ్రంథనిదర్శనములచే లెక్కించుటకవకాశము నొసంగుకాలమనియు రెండువిభాగములను జేసి 'మొదటిదానిని కృత, త్రేత, ద్వాపరములనియెడు మూఁడవస్థలుగను, రెండవదానిని (శ్రీకృష్ణావతార, శంకరావతార, విద్యారణ్యావతార) కాలములనియెడు మూఁడవస్థలుగను విభాగించి యీ యాఱుకాలములలో వైదికధర్మ మెట్టిస్థితిగతుల నందెనో యద్దాని నూహించెదము' అనుటచేతను, ఇందు వైదికచరిత్రము లేదనియును వీరు వ్రాసినది వీరియూహలే యనియు వీరి వాక్యములే స్పష్టముగాఁ దెలుపుచున్నవి. మఱియు నీచిన్నపొత్తమున వీరు వైదికధర్మములని తలంచిన వైదికధర్మములలో మూఁడుపాళ్ళు ముఖ్యవిషయములు శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసములలోఁ జెప్పఁబడినవానికి భిన్నములై యున్నవనికాని, భిన్నాభిప్రాయములు గలవనికాని చెప్పఁదగును. వర్ణాశ్రమధర్మములయొక్క చరిత్రమే యిందు సక్రమముగా వర్ణింపఁబడి యుండలేదు. ఈగ్రంథము కావలసినవారు క. మార్కండేయశర్మగారు బృందావనం, కీల్పాకుపోస్టు, మదరాసు, అని వ్రాసి కొన్నఁ బడయఁగలరు. చి. వీ.

* * *

పాండవ గీతలు

ఆంధ్రటీకాతాత్పర్య పద్యసమన్వితములు. డిమ్మీ ౬౮ పుటలు. వెల రు ౦-౮-౦. విలాసము:— బ్రహ్మశ్రీ కనుపర్తి మార్కండేయశర్మగారు, 'బృందావనము' కీల్పాకు, మదరాసు.

విష్ణుభక్తిప్రతిపాదకములగు స్తోత్రరాజములలో నెన్నఁదగిన దీగ్రంథము. ఇందలిశ్లోకములు రసవంతములై సులభముగ మానవులను భక్తిమార్గమునకుఁ ద్రిప్పఁజాలినవి. సంసారదావానలసంతప్తుల కమృతపుఁ జినుకులై యాహ్లాదమును గూర్చునవి. అనుదినమును ప్రాతఃకాలమునఁ బఠింపఁదగినవి. ఈ గీత లనుదినము విద్యానగర రాజులగు శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు మొదలగువారును, చోళ

పాండ్య దేశముల నేలిన యాంధ్రరాజులును, సమకాలమున బతికియుండిరని 'రాయవాచకము'నను (ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ప్రకటితము) 'తంజావూరి యాంధ్రరాజుల చరిత్రము'నందునుగలదు. ఇంతకంటె నీగీతలకు బ్రాచీన కాలమునుండిగల ప్రాశస్త్యమును వేఱుగఁ జెప్పనక్కర లేదు. ఇది యనేక కర్తృక గ్రంథములనుండి వైష్ణవభక్తి ప్రతిపాదకములగు శ్లోకముల నేర్చి కూర్చినకూర్పుగాఁ దోఁచుచున్నదిగాని యేకకర్తృకముగాఁదోఁపదు. ఇందలి యొక్కొక్క శ్లోకమును, పాండవులు, కౌరవులు మొదలగు రాజులు, మహర్షులు, దేవతలు మొ॥లగు వారలలో నొక్కొక్కరు విష్ణుమహిమముఁ గొనియాడుచుఁ జెప్పినట్లున్నది.

ఇందలి పద్యములను మంత్రవాది కస్తూరి రంగకవి తెలిగించినాడు. ఇతని తండ్రి వెంకట్రావు. ఈవిషయమును గ్రంథకర్త యిట్లు చెప్పికొన్నాఁడు.

చ. పటుతర వాగ్విలాసమునఁ బాండవగీతలు సంస్కృతోక్తినున్నటులు దెనుంగుబాస వెలయంగ రచించితి
మంత్రవాది వేంకటపతి కూర్మినందనుఁడ గస్తురిరంగ
కవిం గవేరజాతటమున రంగనాథుఁ డగు దానవ
వైరికి నర్పణంబుగన్.

ఈకవి యేకాలపువాఁడో ఎక్కడివాఁడో తెలియరాకపోవు టాంధ్రవాఙ్మయ చరిత్రమునకుఁ గొంత కొఱంతయే. ఇతని కవిత్వము ధారాశుద్ధిగల్గి రసవంతముగ నున్నది. చాలవఱకీకవి శ్లోకములయందలి భావములను స్వతంత్రించి పెంచి సుగ్రాహ్యముగనుండు నటులు దెలిఁగించినాడు, చూడుఁడు :—

శ్లో. సకృన్నారాయణేత్యుక్త్వా, పుమాన్ కల్ప శతత్రయమ్; గంగాది సర్వతీర్థేషు స్నాతో భవతి పుత్రక!

మ. వినుమీ! పుత్రక! నాదు వాక్యము మనోవీథిన్
దృఢంబైన భక్తిని నారాయణనామ మొక్కపరి
పల్కేమానవుండన్నిటన్, ఘనుఁడై కల్పశతత్రయంబు
మహిలో గంగాది పుణ్యాపగాంబునిమజ్జం బొన
రింపనట్టి ఫలముం బొందు న్మహాభ్యున్నతిన్.

శ్లో. ఏవం బ్రహ్మాదయో దేవాః, ఋషయశ్చ తపోధనాః; కీర్తయంతి సురశ్రేష్ఠం, దేవం నారాయణం ప్రభుమ్.

మ. వనజాతోద్భవముఖ్యులైన విబుధవ్రాతంబులున్
సత్తపో, ధనులై మించిన మౌనివర్యులును మోదం
బొప్పఁ గోలాహలధ్వనితోఁ జేతులు మోడ్చి కేల్గొ
ల్పి దేవశ్రేష్ఠ! నారాయణా! యనుచుం గీర్తన
సేసి మ్రొక్కుదురు నిత్యంబు న్మనోజ్ఞాకృతిన్.

శ్లో. ఇదం శరీరం శతసంధిజర్ఝరం, పతత్యవశ్యం పరిణామదుర్లభమ్; కిమౌషధం పశ్యసి మూఢ! దుర్మతే! నిరామయం కృష్ణరసాయనం పిబ.

ఉ. నమ్మఁగరాదు లేదు పరిణామ మయో శతసంధిజర్ఝ
రం, బెమ్మెయిఁజూచినం బడుటయే సహజం బిటువం
టి దీ శరీరమ్మున కొక్కమందదె నిరామయ విష్ణు
రసాయనంబు పానమ్మొనరింపు దుర్మతి! ఘనమ్మగు
జాడ్యము మాను నిత్యమున్.

ఇట్లే యిందలి శ్లోకములు పద్యములు నొండొంటిని మిగిలి పాఠకజనహృదయక్షేత్రముల విష్ణుభక్తి బీజముల నాటుకొనఁజేయునవిన నతిశయోక్తికానేరదు. ఇతని కవిత్వమునఁ గ్వాచిత్కముగ స్ఖాలిత్యములు చూపట్టుచున్నవి కాని భక్తిప్రధాన మగు నీ గ్రంథమున కది యొక లోటు కాఁజాలదు.

ఈ పాండవగీతలను బెక్కుమాతృకలతో సరిచూచి పాఠభేదములను, అధికపాఠములను సమకూర్చి శ్లోకములకుఁ బ్రతిపదార్థమును దాత్పర్యమును వ్రాసి మిక్కిలి సుగమముగావించిన బ్రహ్మశ్రీ కనుపర్తి మార్కండేయశర్మగా రాంధ్రలోకమునకుఁ జిరపరిచితులు. ఈగ్రంథసంపాదనమున వీరిపరిశ్రమ పేర్కొనఁదగినది.

గ. సు.

* * *

పోతన వేమనలయుగము.

ఈయాంధ్రవ్యాసము శ్రీయుత దిగవల్లి వేంకటశివరావు బి. ఏ.బి. ఎల్. గారిచే రచియింపఁబడి చెన్నపురి రాజధానికళాశాలవారి 1922 సంవత్సరపు పవెల్ అండు మోర్ హెడ్డు బహుమానము (రు 150 లు) పొందినది. వీరు పోతనకాలమునుగూర్చికాని వేమనకాలమునుగూర్చి కానినిర్ధారింపకయే వీ రుభయులు సమకాలికులన్న భావముతో నీవ్యాసమును రచియించియున్నారుగాని వీరు సమ

కాలికు లగుదురో కారో యింకను స్థిరపడలేదు. ఇంతియ కాక 'వేమనపద్యము' లన్నప్పుడు నేవి వేమనపద్యములో నేవి కావో యింతవఱకును విమర్శకులు పద్యములను విమర్శించి నిర్ధారింపలేదు. సంవత్సరములు గడచినకొలఁది, ముద్రణములు పెఱిగినకొలఁది వేమనపద్యములయొక్క సంఖ్యయుఁ బెఱుఁగుచున్నది. నిశ్చయముగాఁ గొన్నిపద్యములు వేమనయోగివి కావని నిర్ణయించుటకు సాధనములు కలవుగాని లేకపోలేదు. ఇందుకు భాషాసమాజములవారుగాని, సాహిత్యపరిషత్తులవారుగాని పూనుకొన్నచో నీకార్యమును గొనసాగింపవచ్చును. అంతవఱకును, వేమనమతమును, ఇట్టిదని నిర్ధారింపఁజాలము. అతనికాలము స్థిరపడినఁగాని పోతనకాలముతో ముడిపెట్ట వలనుగాదు. అయినను వేంకటశివరావు గారును 'పెద్దలు పూజ్యులు నగు, ఈకాలపు పండితులు, తదితరపరిశోధకులు, నీవిషయములను చర్చించి, విమర్శించి నిర్ణయించువఱకును, ప్రస్తుతము చేయఁబడిన సిద్ధాంతములను నమ్మి, పోతనయు, వేమనయు నించుమించుగ నొకేకాలమున పదునైదవ శతాబ్దమున నుండిరని తలంచి ఆకాలమునాఁటి ఆంధ్రదేశపు రాజకీయస్థితియు, సాంఘికస్థితియు నెట్టులుండెనో, అవి పోతన వేమనల కృతులం దెంతవఱకు నాదర్శితములయ్యెనో పరిశీలించి కృతివిమర్శనమునకు వర్తించని వ్రాసియున్నారు. ఈ భావముతోనే యీ వ్యాసము వ్రాసి తమయభిప్రాయములను దెలిపియున్నారు. తమ సరసములయిన యభిప్రాయములను, విమర్శలను తేటతెలుఁగు పదములతో సమకూర్చియుండుటచే నీవ్యాస మాంధ్రభాషావ్యాసంగముఁ జేయఁగోరు విద్యార్థుల కత్యంతోపయుక్తముగా నుండఁగలదు. ఇందు ౬౪ పుటలుగలవు. వెల 8 అణాలుమాత్రమే. వలయువారు బెజవాడలోనున్న గ్రంథకర్తగారికి వ్రాసి కొనవలయును.

చి. వీ.

నిర్మలాత్మ

చింతలపూడి సీతారామయ్య గారు

వ. మణిహేమఘటితభూషణ వితానములలోఁ, దళుకు లీనుచు జీవకళలు దోఁచు
శారీరసౌందర్యసౌకుమార్యములలో, వెలుఁగుఁ జూపుచు జీవకళలు దోఁచు
వచనామృతరసప్రవాహవీచికలలోఁ, దొలఁకి యాడుచు జీవకళలు దోఁచు
కార్యసందోహసక్రమ విక్రమములలోఁ, గలయఁ బ్రాకుచు జీవకళలు దోఁచు
నాంతరంగికనైర్మల్యకాంతి యున్న, నన్నిటికి నెన్నఁగాఁ దగు వన్నె దోఁచు
జీవితంబున కదియ సంజీవిఫలము, పడయుమా దీనిఁ బూన్కిమై భరతపుత్ర!

ఉ. శారదకౌముదీ రజతశైల మరాళసితాభ్ర చంద్ర నీ
హార వియన్నదీ ఘనరసాబ్జపయోజలరాశికుందము
క్తారమణీయకాంతు లొకగవ్వకుఁ గావె వినిర్మలాత్మ వి
స్ఫారసుఖద్యుతుల్ మెఱయుపట్టుల దీని నెఱుంగు టొప్పగుర్.

గీ. నిఖిలమహిమాలవాలంబు నిర్మలాత్మ, నిఖిలశక్తినిధానంబు నిర్మలాత్మ
నిఖిలవస్తుస్వరూపంబు నిర్మలాత్మ, నిరతమానంద నిలయంబు నిర్మలాత్మ.

సాభిప్రాయ విశేషములు

కాంగ్రెసు మహాసభ

సీ. సత్యహితాలాప చతురత యర్థాంబు, సంతత సుజనపూజనము వలయు
విను క్రోధసంరంభ విద్వేషములఁ జేసి, మతి గలంగినను ధర్మంబు దప్ప
కుండంగ నడచు టత్యుత్తమసరణి య, ప్రియములయందును బ్రియములందు
దైన్యహర్షంబులఁ దగులక యున్నట్టి, కల్యాణవర్తన కాంతు లెస్స
తే. యెగ్గు సేసినవారికి హితము సేఁత, యార్యజనములు గీర్తింతు రన్యదోష
కారి దనదోషమునఁ దాన కాలి పోవు, వేఱ వానికిఁ గీడు గావింపనేల?

భా. ఆర. అ. ౨ ప. ౩౯.

బెల్గామునకును కాకినాడకును నైసర్గిక స్థితియందు దూరమున్నను భావమునందు దూరములేదు. బెల్గాముకాంగ్రెసు కాకినాడకాంగ్రెసును సకలవిధములను బాహ్యస్వరూపమునందు సంస్మరింపజేసినది. ఖద్దరుమహామంటపము ఖద్దరుకుటీరములు సభాధిపతి శ్వేతమందిరము ధ్వజారోహణము విజయనగర నిర్మాణము బాహ్యస్వరూప సామ్యత్వమును విశదముచేసినను అభ్యంతర వ్యవహారములు వ్యక్తిత్వమును విశదము చేసినవి. మహాత్ముని సభాధిపత్యము బెల్గాము సభ కనిర్వాచనీయమైన ప్రతిభను గలుగ జేసినది. నాయకులందరును బెల్గామునకు రెండుమూడు దినములకు బూర్వమె చేరి యుండిరి. మహాత్ముడు కార్యవిధానమును నాయకులతో చర్చించి సంప్రతించి నిర్ణయించెను. తదనంతరము వ్యవహారమునంతయును విద్యుద్వేగముతో ముగించి కాంగ్రెసు వ్యవహారనిర్వహణమార్గమును భారతీయులకు విశదముచేసెను. మహాత్ముని స్థిరప్రజ్ఞ, మందహాసము, విషయపరిజ్ఞానము, సౌమ్యస్వభావము, సమయపాలనము, నిగ్రహానుగ్రహ శీలము పండిత పామరుల కాదర్శములుగ నుండగలవు. మహాత్ముని ప్రతిష్ఠను విజయనగరమహాసభ సుస్థిరము చేసినది.

* * * *

సమయపాలనము

మహాత్ముని సందర్శనమునకు వేల కొలది ప్రజలు వేచియుండిరి. నాయకులు ప్రతినిధులు నిరంతరము సంప్రతింపును సంశయ విచ్ఛేదమును గోరుచుండిరి. విషయనిర్ధారణసభ మహాత్మునిలక్ష్యమును గోరుచుండెను. వివిధసభలు మహాత్ముని సన్నిధిని ప్రసంగములను నాకాంక్షించుచుండెను. మహాత్ముడు ప్రొద్దున మూడవ యామముననె లేచి రాత్రి రెండవ యామమువరకును బాటుపడి సమయపాలనవిధానమును సంకల్పసామర్థ్యమును విశదముచేసెను. పనిలేనివారికి విసుగుదలగలుగు చుండునుగాని ప్రతిక్షణము పనిగల మహాత్మునకు విసుగుదల గనుపడలేదు. విలక్షణములుగను బరిగణింపబడెడి యల్పాహారము స్వల్పకాయము కౌపీనధారణము సాధువులందు సలక్షణముగను గనుపడును. గౌరవమునకు లక్షణము ధర్మపాలనము గాని దృఢకాయము భోజన సామర్థ్యము వస్త్రాలంకరణము గాదని మహాత్ముని పవి

త్రజీవితము ప్రత్యక్ష ప్రమాణముగ నున్నను వస్త్రాహార వ్యామోహము నాయకులను బాధించుట విచిత్రముగ నున్నది. వేకువను లేచి విశ్వకల్యాణమూర్తిని సంకీర్తనము చేసి ప్రసన్నవదనముతో గార్యముల నారంభించెడి మహాత్ముని సంకల్పసిద్ధి కాటంకములు గలుగజాలవు. ప్రజలును నాయకులును మహాత్మునివలె సమయనియమపాలనము చేసి ధర్మారాధకులైన కృతార్థులు గాగలరు.

* * * *

ఆత్మనిగ్రహణము

విజయనగరమునందు మహాత్ముడు ప్రత్యక్షము చేసిన విజయసాధనము సకలజనుల కనుష్ఠానయోగ్యమై సంతరణోపాయముగ నున్నది. విషయ నిర్ధారణ సభావేదికయందును మహాసభావేదికయందును మహాత్ముడు చూపిన యాత్మనిగ్రహము విస్మయమును గలుగజేయగలదు. మహాత్మునకు భేదాభిప్రాయములు కోపరాగావేశములను గలిగింపవు. ప్రతిపక్షులవాదమును శాంతముగను విని నాలుగువాక్యములతో తనవాదమును ముగించును. దీర్ఘప్రసంగములను జేయవలయు ననెడి వ్యామోహము మచ్చునకైనను గనుపడదు. జ్ఞానసంపన్నులకు మౌనము సహజాలంకారము. మహాత్ముని మాటలు ముక్తాఫలములవలె ననర్ఘములైనను మితసంభాషణ మనర్ఘతమమై యనుష్ఠానయోగ్యమైనది. మహాత్ముడధ్యక్షోపన్యాసమును ప్రతినిధులకు పూర్వదినముననె యందజేసి సభాకాలమును నుపన్యాస పఠనముతో వ్యర్థము చేయలేదు. ఆంగ్లహిందీ భాషలందు సంభాషణమును నరగంట కాలములో ముగించి కార్యనిర్వహణ సాధనమును విశదము చేసెను. ఉపన్యాసమునందు ముద్రితోపన్యాసమునందు లేనినూతనాంశములను దెలిపి సభ్యులను రంజింపజేసెను. ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులు గంగాధరరావు దేశపాండ్యగారును నుపన్యాసమును జదువుటను మాని హృదయంగమమైన భావములతో భారత జాతీయ మహాసభకు స్వాగతం బొసంగెను. వాగ్వివాదములతో గాలహరణము చేసెడి దేశాభిమానులకు దేశపాండ్య మహాత్ముల యాచరణము వివేకోదయమును గలుగజేయునుగాత! ప్రాజ్ఞులు మండనఖండనములందు రాగద్వేష భావములను గనుపఱచకను విషయావగాహనమును మాత్రముచేసి ధర్మనిర్ణయభారమునందు స్వాతంత్ర్యమును గలుగజేయుదురు. మహాత్ముడు వ్యతిరేకభావములు గల సభ్యులకు వారి వాదసమర్థనమునకు సంపూర్ణావకాశముల నొసంగియును నియమానురూపముగను సభావ్యవహారములను ముగింపగలిగెను. మహాత్ముని ఆత్మనిగ్రహము విజయనగర కాంగ్రెసును విజయవంతము చేసినవిధము దేశారాధకులకును నితరులకును మననారాధన యోగ్యముగ నున్నది.

* * * *

కాంగ్రెసు ప్రయోజనము

కాంగ్రెసు ప్రయోజనమును తీర్మానముల రూపముననగాకను క్రియారూపమునను నిర్ణయింప వలయును. అంతర్భేదములతోను వాదప్రతివాదములతోను నిండిన దేశమునందు కార్యఘటనము దుష్కరము. రెండేండ్లనుండియును కలవరమునకు మూలమైన శాసనసభాసమస్య కాంగ్రెసు బలమును క్షీణింపజేసినది. నిరంకుశబలమును వృద్ధిచేసినది. దేశమునందు

సహనముపోయి అసహనము పెరిగినది. వివిధ సంఘములందును పక్షములందును పరస్పర విశ్వాసముపోయి అవిశ్వాసము పెచ్చుపెరిగినది. అవిశ్వాసవాతావరణమునం దేపక్షమునకు పని జేయుటకు స్థైర్యము గలుగకున్నది.

స్వరాజ్యపక్ష శక్తిసామర్థ్యములు బహిష్కారపక్ష శక్తిసామర్థ్యములు పరస్పర రంధ్రాన్వేషణమునకును నిందావ్యాపనమునకును వినియోగపడినవి. హిందూమహమ్మదీయ విభేదములు బలీయములైనవి.

ఈ విషమపరిస్థితులందు దేశమునందన్ని పక్షములయందును మైత్రిని స్థాపించుట స్వరాజ్యప్రస్థానమునకు మూలసాధనమని మహాత్ముడు గ్రహించెను. మహాత్ముడు నమ్మినదానిని జేయుటకు దీక్షను బూనుకొనును గాని కాలహరణమును జేయుట కంగీకరింపడు. అసహాయోద్యమము నిరంకుశ ప్రభుత్వమును ప్రతిఘటించుట కేర్పడినను పరస్పర ప్రతిఘటనము సంప్రాప్తమైనది. కాంగ్రెసుసంఘములందును భిన్న పక్షములందును రాగద్వేషములు ప్రబలినవి. ఆక్షేపణలు ఎత్తిపోటులు నిరసనభావములు నిందారోపణలు ప్రబలి కార్యనిర్వహణమును దుర్లభము చేసినవి. అహమదాబాదునందు స్థాయిసంఘసమావేశమునందు వ్యక్తమైన వికలత్వము మహాత్మునకు సంయోగావసరమును తెలియచేసినది. ఈ యవసరమును వంగరాష్ట్ర నిర్బంధశాసనము మహాత్మునకు విస్పష్టము చేసినది. మహాత్ముడు నిరంకుశ ప్రభుత్వమును ప్రతిఘటించుటకును స్వరాజ్యమును నిర్వహించుటకును అనుభవించుటకును వివిధసంఘములకును వివిధపక్షములకును సంయోగముగావలయునని నిర్ణయించి కార్యసిద్ధికి బూనుకొనెను. కలకత్తాయందు స్వరాజ్య పక్షమునను దాసుగారును బహిష్కార వాదుల పక్షమునను గాంధిమహాత్ముడును నుభయపక్షముల సంయోగమునకును నొడంబడికను జేసిరి. ఆయొడంబడిక బొంబయియందు గూడిన స్థాయిసంఘసమావేశము సమర్థించినది. బొంబయి సమావేశ మేకగ్రీవముగను వంగరాష్ట్ర నిర్బంధాయుధమును నిరసించినది. మహాత్ముడు విజయనగరమునందు కాంగ్రెసువేదికయందు తిరిగి సంయోగావసరమును సువ్యక్తము చేసెను. హిందూమహమ్మదీయ సంయోగము, అస్పృశ్యతా నివారణము, ఖద్దరు నిర్మాణము సంయోగమునకును స్వరాజ్యమునకును సాధనములు. మహాత్ముని విజయనగర సందేశ మీలక్ష్యమును విస్పష్టము చేసినది.

* * * *

ఖద్దరు నిర్మాణము

ప్రపంచమునందు స్వయంపోషణ సంరక్షణ సామర్థ్యము స్వాతంత్ర్య చిహ్నముగ నున్నది. ముప్పదికోట్ల ప్రజలకు స్వయంపోషణ సంరక్షణ సామర్థ్యముండియును నిశ్చేష్టతను వహించి పారతంత్ర్యము ప్రబలినది. స్వయంపోషణమున కన్ని జాతులకును నన్నవస్త్రము లవసరములు. వస్త్రనిర్మాణ సాధనములు దేశమునం దున్నను విదేశ వస్త్రము లాధారములై పరావలంబనము పరిపాటియైనది. విదేశవస్త్ర ప్రవాహము నరికట్టుటకు భారతీయులు సమర్థులైనయెడలను స్వరాజ్యమునకును నధికారు లగుదురు. విదేశవస్త్ర విసర్జనమునకు స్వదేశ వస్త్రాభిమానము స్వదేశవస్త్ర నిర్మాణమును సాధనములు. అరువదికోట్ల రూప్యముల మహాప్రవా

హామునునిలుపుటకు సామర్థ్యమును బడయుటకు రాటపు యోగాభ్యాసావసరమును మహాత్ముడు విజయనగరవేదికయందు తిరిగి పూరించెను. భారతీయు లహింసాయుతమైన కర్మోపాసనను జేయుటకు నూలువడకుటను సాధనముగ నిర్ణయించెను. ఆసాధన మనుష్ఠానయోగ్యమని కాంగ్రెసు నిర్ణయించినది. కాంగ్రెసుసభ్యత్వమున కర్హత్వమునకుసాధనములు విద్యాధనములుగాకను ౨౦,౦౦౦ గజముల నూలును ఖద్దరుధారణమునుగను నిర్ణయింపబడినవి. నూలును స్వయముగ వడకకపోయినను కొన్నైనను పంపవచ్చును. ఖద్దరును సర్వకాల సర్వావస్థలయందును ధరించకపోయినను రాజకీయసందర్భములందైనను ధరించిన చాలును. ఈయేర్పాటు లుభయపక్షములకును నసంతృప్తిని గలుగజేసినవి. ఖద్దరునందువిశ్వాసములేనివారికి నూలు ఖద్దరు నియమములు ప్రతిబంధకము లైనవి. ఖద్దరునందు సంపూర్ణలక్ష్యముగలవారికి నిస్పృహ. గలిగినది. మహాత్ముని లక్ష్యము జాతీయసౌభాగ్యము స్వరాజ్యసిద్ధిగాని పక్షప్రాబల్య సమర్థనముగాదు. రెండుపక్షములకును ఖద్దరువేదికయందు సమావేశమును గలుగజేసిన మహాత్ముని భక్తిత్యాగయోగములు సమస్తజనులకును ననుష్ఠాన యోగ్యములు. విజయనగర వేదికయందు మహాత్ము డుపదేశించిన ధర్మయోగప్రభావమును కాంగ్రెసుసభ్యులందరును గ్రహించి యనుష్ఠించి మహాత్ముని సంకల్పమును జాతీయైక్యమును సాధించుదురు గాత!

* * * *

స్వరాజ్యస్వరూపము

గాంధిమహాత్మునకు స్వరాజ్యస్వరూపనిర్ణయ మప్రస్తుతమైనను మిత్రులకు సంతృప్తిని గలుగజేయుట కుపన్యాసమునందు స్వరూపమును సూచించెను. ఆసూచనలందు మహత్తరమైన భావపరివర్తనముగలదు. భారతసామ్రాజ్యము బ్రిటీషు సామ్రాజ్యాంతర్గతమైన స్వతంత్ర రాజ్యమైనను బాహ్యగతమైన స్వతంత్ర రాజ్యమైనను మహాత్ముని సూచన లపర్యాప్తములుగ నున్నవి.

భావిస్వరాజ్యము దాల్చవలసిన రూపము భారతీయుల హస్తమునందు గలదు. భారతదేశావృతములైన సంఘము లన్నియును స్వప్రయోజనముల నాకాంక్షించుచున్నను స్వరాజ్యానుతాపమును విశదము చేయుచున్నవి. స్వరాజ్య బృందావనమునం దన్నిసంఘములును నిర్బంధములు లేకను యథావిధిగను వికసించుటకు ప్రేమత్యాగపాశములు సాధనములు గావలయును. నిర్బంధవిమోచనమును గోరుచున్న ప్రపంచమునకు నిర్బంధము తరణోపాయము గాజాలదు. జాతి మత కుల ప్రతిబంధకములు స్వరాజ్యబృందావనమును శుష్కింపజేయగల విధమును వర్తమానదుఃఖవేదనానుభవము విశదము చేయుచున్నది. భారతీయులు మహత్తరమైన సంస్కారమున కధికారులు. "సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ" "తత్త్వమసి" ఇత్యాది మహాధర్మములను ప్రతిపాదించిన మహర్షులసంతానులు. అవతార పురుషుడు గాంధిమహాత్ముడు మహర్షుల ధర్మసందేశమును భారతప్రజాముఖమునను లోకమునకు వెల్లడిచేసి భారతదేశకల్యాణమును లోకకల్యాణమును జేయుటకు బూనిన యజ్ఞదీక్షను నిర్విఘ్నమును సఫలము చేయుటకు భారతీయులు దీక్షాపరాయణులై పరమేశ్వరానుగ్రహమునకు బాత్రు లగుదురు గాత!

... K. NAGESWARA RAO, at the Andhra Patrika Press, No. 7 Thumbu Chatty Street, G. T. Madras